

TALLINNA TEHIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Eili Blaubrück

**KINNIPEETAVATE
INFORMATSIOONIVABADUSE RIIVE ULATUS
SEOSES INTERNETI KASUTAMISE
VÕIMALUSTEGA EESTI VANGLATES**

Magistritöö

Juhendaja: Triin Roosve, MA
Triinu Kaldoja, MA

Kaasjuhendaja: Kari Käsper, MA

Tallinn 2018

Sisukord

Lühikokkuvõte.....	3
Sissejuhatus	4
1. Interneti kasutamine ja põhiõigused	7
1.1 Interneti kasutamine põhiõigusena	7
1.2 Interneti kasutamine ja informatsioonivabadus Eesti õiguses	12
1.2.1 Üldiseks kasutamiseks levitav informatsioon.....	17
1.3 Informatsioonivabadus rahvusvahelises ja Euroopa Liidu õiguses	19
2. Interneti kasutamise mõju.....	26
2.1 Interneti kasutamise positiivne mõju.....	26
2.2 Interneti kasutamise negatiivne mõju	32
3. Interneti ligipääsu piiramine Eesti vanglates.....	35
4. Informatsioonivabaduse riive põhiseaduslikkuse analüüs.....	43
4.1 Põhiõiguse kaitseala riive	44
4.1.1 Kaitseala	44
4.1.2 Riive	45
4.2 Riive põhiseaduslik õigustamine	49
4.2.1 Seaduse legitiimne eesmärk.....	49
4.2.2. Proportsionaalsuse põhimõte.....	52
4.2.3 Sobivus	53
4.2.4 Vajalikkus.....	55
4.2.5 Mõõdukus	57
Ettepanekud	67
Kokkuvõte	71
SUMMARY	74
Kasutatud allikad	77
Lisa 1	85
Lisa 2	86
Lisa 3	87

Lühikokkuvõte

Vangistusega kaasnevad paratamatud piirangud ning seatud on kitsendavad tingimused ka internetile juurdepääsu osas. Eesti vanglates piiratakse kinnipeetavate Interneti kasutamist osaliselt, lubades ligipääsu õigusaktide andmebaasidele ning kohtulahendite registrile. Eesti Vabariigi põhiseadus näeb ette, et informatsioonivabadus on reservatsioonita põhiõigus ning igäihel peab olema ligipääs üldiseks kasutamiseks levitatavale informatsioonile. Antud magistritöö eesmärgiks on läbi põhiseaduslikkuse analüüsi hinnata, kas Eestis kinnipeetavate informatsioonivabaduse piirang on proportsionaalne. Samuti on vaatluse all küsimused, kuidas kasutatakse Internetis pakutavaid võimalusi mujal maailma vanglates ning kuidas on Eestis reguleeritud informatsioonivabadus ning vanglates Interneti kasutamise võimaldamine. Selleks kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit, mille käigus hinnatakse uurimusküsimusi läbi õigusartiklite, kohtulahendite, õigusaktide ning muude allikate.

Hüpoteesina on seatud väide, et Eestis sätestatud kinnipeetavate Interneti kasutamise piirang ei riiva kinnipeetavate põhiõigust informatsioonivabadusele ebalproportsionaalselt. Antud töös leitakse, et Internet ei ole eraldiseisev põhiõigus, vaid üks informatsioonivabaduse tagamise vahend. Proportsionaalsuse analüüsi pinnalt on Eesti vanglates seatud piirang seoses interneti kasutamisega sobiv, vajalik, kuid ei ole mõõdukas. Informatsioonivabaduse kaitsealasse kuuluvat informatsiooni ei tuleks kohelda samuti nagu muud internetis leiduvat informatsiooni ning sellise informatsiooni kättesaadavuse piiramist vajalik põhjendada teiste põhiõiguste või põhiväärtuste kaitsmiseks. Sellest tulenevalt on vajalik hetkel kehtivat õigust muuta ning laiendada vanglates interneti ligipääsu piiranguid, vähendades läbi selle kinnipeetavate informatsioonivabaduse riivet. Läbi interneti on võimalik kinnipeetavatele pakkuda erinevaid võimalusi taasühiskonnastamiseks. Mujal maailmas kasutatakse vanglates näiteks interneti vahendusel võimalust kinnipeetavatel osa saada haridusprogrammidest ning suhelda lähedastega.

Võtmesõnad: informatsioonivabadus, Internet, vangistus, proportsionaalsus.

Sissejuhatus

Informatsioonivabaduse allikana ning selle realiseerimise vahendina on Interneti roll muutunud üha suuremaks. Internetist on saamas üks peamisi kohti, kust on võimalik leida informatsiooni. Tegemist on tehnoloogiaga, mis mõjutab aina rohkem eluvaldkondi ning pakub mitmeid kasutusvõimalusi. Selle olulisus on tekitanud üha rohkem küsimusi Interneti kasutamise vabaduse määratlemise vajadusest põhiõigusena. Eesti Vabariigi põhiseadus (edaspidi: PS) näeb aga informatsiooniõigust väljendusvabadusest eraldiseisvana. Informatsioonivabadust on PS § 44 kohaselt ilma seadusereservatsioonita, mis eeldab selle õiguse riive puhul olulist eesmärki ning riive põhistamist läbi teiste põhiõiguste. Selline käsitlus muudab informatsioonivabaduse kaitse Eestis üha olulisemaks ning sellega kaasnevad küsimused ka nende huvipoolte kohta, kelle puhul Interneti kasutamist piiratakse. Õigus interneti kasutamisele ja informatsioonivabadus on enda sisult erinevad õigused, kuid siiski on need omavahel olulisel määral seotud.

Mitmetes rahvusvahelistes õigusaktides käsitletakse õigust informatsiooni saada ja õigust informatsiooni levitada üheskoos ehk sõna- ja informatsioonivabadus on üksteisega põimitud põhiõigused. Üheks kohaks, kus piiratakse isikute võimalusi kasutada Interneti ja seeläbi saada seal sisalduvat informatsiooni, on Eesti vanglad. Interneti kasutamisel on nii kinnipeetavale endale kui ka ühiskonnale laiemalt nii positiivsed kui ka negatiivsed tagajärjed. Ühe huvipoolte positiivne mõju võib aga tähendada teisele osapooltele just negatiivset tagajärge. Kinnipeetavatel on Eesti vanglates Interneti vahendusel informatsiooni saamiseks ette nähtud piiratud võimalused. Õigus saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni on realiseeritud Eesti vanglates minimaalsel määral ning seetõttu on vajalik analüüsida, kas antud piirangud on proportsionaalsed. Põhiseaduslikkuse analüüs käsitleb süvitsi just informatsioonivabaduse riive proportsionaalsust.

Antud töö teema on autori arvates hetkel eriti oluline ka Euroopa Inimõiguste kohtulahendi tõttu, mis tehti Eesti suhtes 2016.-ndal aastal. Nimelt leidis Euroopa Inimõiguste Kohus, et Eestis on liigselt piiratud kinnipeetava õigusi seoses Interneti kasutamise ja riigi põhjendused riive proportsionaalsuse kohta ei olnud piisavad. Sellest tulenevalt on oluline analüüsida, mil määral kinnipeetavatel hetkel Eesti vanglates võimaldatakse kasutada Interneti, kas see on põhiõigustega kooskõlas. Hetkel on Eestis olukord, kus seadusandja ei ole õigusakte tehtud otsusega kooskõlla viinud ning halduskohus on kohustatud tegema uue otsuse ning analüüsima interneti kasutamise

keelamise põhjendusi süvitsi. Teoreetilises osas selgitatakse Interneti tähtsust meie igapäevases elus ning käsitletakse küsimust, kas vaba juurdepääs Internetile on eraldiseisev põhiõigus või mitte. Samuti on teoreetilisest osas nähtav milline on hetkel kehtiv regulatsioon Interneti kasutamise kohta vangistusõiguses ja millised on selle piiramise positiivsed ja negatiivsed ilmingud. Praktiline osa sisaldab endas informatsioonivabaduse riive põhiseaduslikkuse analüüsi ja võimalike edasiste suundade kohta Eesti õiguses.

Tegemist on hetkel Eestis asjakohase küsimusega menetluses oleva kohtuvaidluse ning võimalike edasiste seadusemuudatuste tõttu. Riigikogu hetkel seadusemuudatusi vastu võtnud ei ole, kuigi seaduseelnõu on algatatud ning kohus ei ole teinud asjas uut otsust. Sellest tulenevalt on praegusel hetkel lahtine, kas Eesti vanglates laiendatakse kinnipeetavatele ligipääsetavate internetilehekülgede hulka. Töö põhieesmärgiks on hinnata, kas Eesti vanglates kinnipeetavate piiratud ligipääs Internetile on kooskõlas informatsioonivabadusega ning läbi vastuse on võimalik hinnata, kas vangistusõiguses oleks vajalik sisse viia vastavad korrektuurid. Magistritöö hüpotees on järgmine: „Eestis sätestatud kinnipeetavate Interneti kasutamise piirang ei riiva kinnipeetavate põhiõigust informatsioonivabadusele ebaproportsionaalselt“.

Magistritöö uurimisküsimused on järgmised:

1. Kuidas on reguleeritud informatsioonivabadus ning vanglates Interneti kasutamise võimaldamine Eesti õiguskorras?
2. Kuidas on see informatsioonivabadus ja vanglates Interneti kasutamise reguleeritud rahvusvahelises ja Euroopa Liidu normatiivaktides?
3. Kuidas Interneti abil teostatavaid võimalusi kasutatakse mujal maailma vanglates?
4. Kas Eesti õiguse alusel kehtestatud Interneti juurdepääsupiirang kinnipeetavate suhtes piirab kinnipeetava informatsioonivabadust proportsionaalselt?

Uurimismeetodina kasutatakse hüpoteesi kontrollimiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks erinevaid kvalitatiiivseid uurimismeetodeid. Ühe meetmena kasutatakse õigusdogmaatilist lähenemist, läbi mille uuritakse hetkel kehtivat õiguskorda, vastates küsimustele kuidas on informatsioonivabadus ning Interneti kasutamine vanglates reguleeritud nii Eesti kui ka Euroopa Liidu, Euroopa Nõukogu ning ÜRO õigusaktidega. Proportsionaalsuse küsimusele vastamiseks kasutatakse nii kohtulahendite kui ka muude dokumentide analüüsi, mis on asjassepuutuvad ning

seotud nii kinnipeetavate Interneti kasutamise kui ka informatsioonivabadusega üldisemalt. Proportsionaalsuse küsimusele vastamiseks kasutatakse nii kohtulahendite kui ka muude dokumentide analüüsi, mis on asjassepuutuvad ning seotud nii kinnipeetavate Interneti kasutamise kui ka informatsioonivabadusega üldisemalt. Küsimusele, kuidas kasutatakse Interneti mujal maailma vanglates, on võimalik vastata erinevate maade praktikat puudutavate allikate analüüsi pinnalt. Tulenevalt asjaolust, et uurimustöö on teoreetiline ning ei põhine statistilistele näitajatele, on kvalitatiivne uurimismeetod eesmärgipärane. Töö teoreetilises osas kasutatakse peamiselt kirjeldavat meetodit, mis annab võimaluse selgitada uurimuse vajalikkust ning taustsüsteemi. Antud töö koostamisel ja lõpplahendi leidmisel on võimalik panustada vangistusõiguse arengusse seoses kinnipeetavate interneti kasutamisega Eesti vanglates. Leitud lõpplahendi pinnalt on võimalik järeldada, kas on vajalik teha kehtivas korras muudatusi ning autor teeb selle kohta omapoolsed ettepanekud.

Vangistusseaduse (edaspidi: VangS) § 2 mõistes on kinnipeetav vanglas vangistust kandev süüdimõistetud.¹ Vanglas viibivad peale süüdimõistetute ka isikud, kelle suhtes süüdimõistvat kohtuotsust jõustunud ei ole ehk vahistatud. VangS § 90 lg 1 sätestab, et eelvangistuse kandmisele kohaldatakse käesoleva seaduse 1., 2., ja 7. peatüki sätteid käesolevas peatükis sätestatud erisustega.² Kinnipeetavate interneti kasutamist reguleeriv paragrahv asub vangistusseaduse teise peatüki kolmandas jaoks, mis reguleerib kinnipeetava vanglavälisest suhtlemist. Seega kohaldatakse kinnipeetavatele antud õigust interneti kasutamiseks ka isikutele, kes on eelvangistuses ehk antud õigus on olemas ka vahistatutel. Antud töös kasutatakse kinnipeetavate ja vahistatute kohta üldistatuna sõna kinnipeetav, samal ajal meeles pidades, et interneti kasutamise õigus laieneb ka vahistatutele.

¹ VangS. RT I 2000, 58, 376

² VangS. RT I 2000, 58, 376

1. Interneti kasutamine ja põhiõigused

1.1 Interneti kasutamine põhiõigusena

Interneti kohta on kasutusel mitmeid erinevaid metafoore, fraase ja väljendeid, mida kasutatakse sellest rääkimisel. Näiteks kasutatakse ingliskeelseid termineid: „*the Net*“, „*cyberspace*“, „*the Information Superhighway*“, „*the World Wide Web (www)*“, „*the network of networks*“. Kuigi need terminid kirjeldavad tehnoloogiat, ei ole need terminid õiged Interneti täpseks selgitamiseks. Interneti mõistet on võimalik määratleda näiteks järgnevalt: „globaalse informatsiooni ja teenuste kogum, mis on ligipääsetav läbi üksiku seadme ning millest igäüks on ühendatud ülemaailmsesse arvutivõrku“. Tulenevalt asjaolust, et Interneti on võimalik erinevalt määratleda ning teda defineeritakse olenevalt töö autorist, on siiski Interneti kasutajatele üheselt mõistetav millest räägitakse. Internet on füüsilisest geograafiast sõltumatu, ükski inimene, valitsus ega firma seda ei oma³.

Töö autor määratleb interneti kui võimalust juurde pääseda globaalsetele teenustele ja teabele, läbi selle jaoks kohaldatud seadme. Interneti kohta ei kasutata antud töös ainult sõna internet – sellele sisu andmiseks kasutatakse ka väljendeid kodulehekül, veebilehekül ja internetilehekül või veebileht ja koduleht. Antud magistritöös kasutatakse interneti kui võimaliku eraldiseisva õiguse kohta sõna põhiõigus, mitte inimõigus, kuna töös analüüsitakse internetivabaduse piirangu põhiseaduspärasust PS sätete läbi ning seal kasutatakse väljendit põhiõigus. Internetis sisalduva informatsiooni hulk on seotud suure teabe ajastuga, mille puhul räägitakse kultuurilisest, tehnoloogilisest ja teaduslikust fenomenist. See tugineb tehnoloogiale mis võimaldab maksimeerib kalkulasioonide võimsust ning algoritmide täpsust, et koguda, analüüsida, siduda ja võrrelda suuri andmekogusid ning nende põhjal teha majanduslike, sotsiaalseid, tehnilisi ja juriidilisi järeldusi⁴. Internet on üha enam muutunud inimestele asendamatuks osaks nii kultuuris, sotsiaalses ja poliitilises suhtluses ning igapäevases elus. Igäühel peaks olema võimalus osa võtta infoühiskonnast ja riigil on kohustus garanteerida igale kodanikule ligipääs internetile⁵.

³ Human Rights and the Internet (2000)/ Eds. E.F.Halpin ,S. Hick, E.Hoskins. Great Britain: Macmillan Prees LTD.

⁴ Boyd, D., and Crawford, K. (2012). Critical questions for big data. Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. Information, Communication & Society, vol. 15, lk 662- 679.

⁵ OSCE (2010). *Report. Freedom of Expression on the Internet.* Kättesaadav: <http://www.osce.org/fom/80723?download=true>, 22. jaanuar 2018.

2017.-ndal aastal oli üle maailma kokku 3.39 miljardit interneti kasutajat aastas. Lihtsam ligipääs arvutitutel, riikide moderniseerimine ja nutitelefonide üha suurenenud kasutamine on andnud inimestele võimaluse kasutada interneti üha mugavamalt ning sagedamini. Interneti kasutamise läbimurre on tihti seotud riigi sidevõrkude arenguga⁶. Tehnoloogia arenguga kaasneb ka interneti kasutamise võimaluste suurenemine ja paraneb selle kättesaadavus. 2017.-ndal aastal oli Eestis 88,6 %-il leibkondadest olemas juurdepääs internetile⁷. Selline kõrge määr võib anda hinnangu Eesti ühiskonna kõrgele arengule. Juba 2010.-ndal aastal on viidatud Eesti lähenemisviisile, et juurdepääs internetile on meie kodanike põhiõigus⁸. Internet on muutunud oluliseks vahendiks erinevates eluvaldkondades ja see on üheks vajalikuks instrumendiks mitmete õiguste tagamiseks – sealhulgas õiguse tutvuda erinevate teadmiste ja informatsiooniga ning õigus suhelda. Selle tagajärjel peaksid kõik regulatiivsed ja poliitilised meetmed, mis mõjutavad interneti kasutamist ja seal ringlevat sisu, olema kooskõlas põhiliste inimõiguste ja vabadustega⁹.

Internet mõjutab tänapäeval Eestis juba suuremat osa eluvaldkondi ning interneti mitte kasutamine võib osutada keeruliseks, kuna ka mitmed riiklikud teenused on üle viidud interneti. Eestis on hetkel internetis võimalik valimistel anda e-häääl, näha internetis enda raviandmeid, taotleda toetusi, esitada riigiasutustele pöördumisi, lapse sündi registreerida, registreerida elukohta. Tegemist on väheste näidetega, mis kinnitavad interneti olulisust erinevates eluvaldkondades. Statistikaamet on leidnud, et 2017. aasta II kvartali seisuga olid viimase kolme kuu jooksul internetti kasutanud peaaegu kõik (99%) 16–24-aastased Eestis elavad noored. 16–74-aastaste keskmisest on seda 11 protsendipunkti rohkem. Iga päev kasutab internetti 98% noortest internetikasutajatest (16–74-aastastest aga 90%)¹⁰. Eelpooltoodud protsendid näitavad, kui suur tähtsus ja osakaal on internetil Eesti igapäevaelus ning viitab meie riigi kõrgele infotehnoloogilisele arengule ning tehnoloogia arenedes on internet saanud üha tähtsamaks vahendiks informatsioonivabaduse kasutamisel. Internet on nüüdseks saanud üheks põhiliseks

⁶ Number of internet users worldwide from 2005 to 2017 (in millions). The Statistics Portal. Kättesaadav: <https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide/>, 03. aprill 2018.

⁷ OECD (2017). Information and communication technology (ICT). OECD (database). [Online] <https://data.oecd.org/ict/internet-access.htm> (03.aprill 2018).

⁸ BBC News (2010). *Internet access is 'a fundamental right'*. Kättesaadav: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8548190.stm>, 21. jaanuar 2018.

⁹ 22. Lucchi, N. (2014). Internet Content Governance and Human Rights. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, Vol. 16 (4), 809-856.

¹⁰ Statistikaamet (2017). *Noorte IT seadmete ja interneti maailmas*. Kättesaadav: <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>, 20. veebruar 2018

vahendiks, mille abil kasutatakse vabadust ennast väljendada ja saada informatsiooni, kuna see annab olulise võimaluse osa võtta poliitilistes tegevustes ja sõnavõttudes ning üldist huvi pakkuvates küsimustest¹¹. Antud tehnoloogia seotus nii paljude eluvaldkondadega seab küsimuse alla üha rohkem kinnipeetavate informatsioonivabaduse kaitse vajaduse vanglates.

Üha rohkem on tavajärgeliseks võimalusi läbi interneti teostada enda erinevaid õigusi ning otsida vajalikku informatsiooni, kinnipeetavatel aga puudub võimalus nii laialdaselt seda teostada. Tulenevalt interneti osakaalu suurenemisest meie igapäevastes toimetustes, on üha teravamalt esile kerkinud küsimus, kas juurdepääs internetile on saanud üheks põhiõiguseks või mitte. Arvestades internetile juurdepääsu põhiõigusena, oleks selle kaitsevajadus veelgi suurem ning selle olulisus kinnipeetavate jaoks oleks vanglates veelgi tähtsam. Pidades seda aga üheks informatsiooni saamise vahendiks, on oluline hinnata, kui olulist rolli see vahend informatsioonivabaduses mängib. Üheks vanglasüsteemide ja karistusõiguse suureks väljakutseks on saanud küsimus, kuidas, millal ja millises ulatuses tuleb digitaalseid kommunikatsioonitehnoloogiaid teha kättesaadavaks inimestele, kes on ilma jäänud enda vabadusest¹². Enamikes maailma riikides ei ole kinnipeetavatel ligipääsu internetile ning juhul kui ligipääs internetile on olemas, on see rangelt reguleeritud. Leheküljed millele ligi pääsetakse, on äärmiselt piiratud ning tavapäraselt on ligipääs seotud hariduslike eesmärkidega¹³.

Arvamusi selle kohta, kas juurdepääs internetile on eraldiseisev põhiõigus või mitte, on erinevaid. Õiguslases kirjanduses on nähtav kahte erinevat arvamust – interneti kasutamine omaette ei ole põhiõigus ja interneti kasutamine on üks põhiõigus. Mõlemal arvamusel on erinevad argumendid, mis peaksid seda hinnangut kaitsma. Interneti peetakse üha enam olulisemaks valdkonnaks inimõiguste vaatenurgast¹⁴. Tulenevalt selle tehnoloogia olulisusest, on leitud, et tegemist peaks olema põhiõigusega, kuna see on oluline kommunikatsioonitehnoloogia. Samuti nähakse seda põhiõigusena, kuna see on oluliselt seotud väljendusvabadusega, kogunemisvabadusega ning

¹¹ Yildirim v. Turkey, no 3111/10, ECHR 2012

¹² Smith, P.S. (2012). Imprisonment and Internet-Access. Human Rights, the Principle of Normalization and the Question of Prisoners Access to Digital Communications Technology. *Nordic Journal of Human Rights*, Vol.30. No.4, 454-482.

¹³ Bagaric, M., Fischer, N., Hunter, D. (2018). The Hardship That is Internet Deprivation and What it Means for Sentencing: Development of the Internet Sanction and Connectivity for Prisoners. *Akron Law Journal*, vol. 51, lk 260-322.

¹⁴ B.Skepys (2012). Is There a Human Right to the Internet? *Journal of Politics and Law*; Vol. 5, No. 4.

õigusega suhelda¹⁵. Antud juhul on nähtav, et internetivabadust seostatakse teiste erinevate põhiõigustena ja peetakse oluliseks vahendiks nende realiseerimiseks. Internetivabadust ei ole võimalik näha kui täiesti eraldiseisvat ning teistest põhiõigustest sõltumatut vabadust, selle olulisuse argumenteerimine käib läbi teiste õiguste. Interneti jaatamine põhiõigusena ei leia eelpooltoodust tulenevalt tugevaid argumente ning viitab lihtsalt tänapäeva ühiskonnas levinud ideele, et peame interneti enda jaoks väga oluliseks ja meie põhiõigusi ei ole võimalik enam muid vahendeid kasutades teostada.

Interneti kui põhiõiguse eitamine on argumenteeritav samuti erinevate põhjendustega ning peamiselt keskenduvad need eelpooltoodud argumentide ümberlukkamisele. Mis puudutab internetile juurdepääsu, kui põhiõigust, siis väidetakse üldiselt, et sellel on oluline väärtus suhtlemises ning viidatakse interneti, kui tehnoloogia olulisusele, ja seega järeldatakse, et sellele ligipääs on inimõigus enda kommunikatsioonitehnoloogia olemuse tõttu.¹⁶ Seega nähakse, et juurdepääs internetile võib olla põhiõigus just suhtlemisvõimaluste tõttu. Oma sisult on see argument järgmine: a) kommunikatsioon on äärmiselt väärtuslik; b) juurdepääs internetile on äärmisel vajalik kommunikatsiooniks; c) kõik mis on äärmisel vajalik äärmiselt väärtusliku jaoks, on inimõigus; d) juurdepääs internetile on inimõigus. Nende argumentide puhul nähakse aga peamiselt kahte viga. Esimene asub eelduses a). Selle punkti kohaselt on kommunikatsioon äärmiselt vajalik õigus mida kaitsta, kuna see on inimese jaoks väärtuslik vajadus. Teisisõnu, on see oluline tunnus inimese olemuse juures. Olemas on aga mitmeid näiteid, kus see väide ei pruugi tõeks osutada. Näiteks, vaadates erakut, kes tahab elada üksinda metsas, ilma teiste inimkonna liikmetega suhtlemata, ei saa öelda, et kommunikatsioon on oluline tunnus inimeseks olemise juures. Näib, et kommunikatsiooni kui inimese olemuse tunnust ja väärtuslikku vajadust nähakse ette lihtsalt hea elu kontseptsioonis. Ka punktis b) välja toodud väide ei pea paika. Selles punktis väidetakse, et internet on kommunikatsioonis väga väärtuslik, kuid mitte äärmuslikult vajalik¹⁷. Antud juhul leitakse, et asja väärtuslikkus ja vajadus ei muuda seda koheselt põhiõiguseks.

Interneti kasutamist samastatakse väljendusvabadusega, kuid internet ei ole väljendusvabaduse üks vormidest – see on üks vahend kuidas on võimalik enda arvamust kuuldamaks teha. Seega saame ainult siis väita, et internet on äärmiselt vajalik väljendusvabaduse teostamiseks, kui ei ole

¹⁵ *Ibid*, lk 16.

¹⁶ *Ibid*, lk 20.

¹⁷ *Ibid*.

selleks muud võimalust ega kohta. Üks suurimaid probleeme, mis puudutab inimõiguste kvalifitseerimist, puudutab tendentsi inimõiguste inflatsioonile. Liiga paljude nähtuste kvalifitseerimine inimõiguseks kaotab nende tegeliku õigusliku jõu.¹⁸ Antud argumentide juures on kesksel kohal hinnang, et inimõiguste kaitse all peaksid kuuluma inimese olemuse ja inimesena eksisteerimise seisukohalt olulised asjad. Interneti kasutamist nähakse ainult ühe võimalusena, kuidas ennast väljendada ja informatsiooni saada, mitte õigusena, mis peaks igäühele olema tagatud. Kõige olulisema küsimusena jääb aga kõlama see, kas interneti kasutamine inimõiguste realiseerimiseks muudab selle eraldiseisvaks õiguseks. Interneti kasutamine on tänapäeval tavapäraseks saanud mugavus ning viis, kuidas erinevaid toiminguid teostada, kuid seda ei ole võimalik eristada teistest põhiõigustest, mis on inimesena eksisteerimise seisukohalt olulised.

Põhiõigused on riikluse eksisteerimise ja funktsioneerimise seisukohalt väga olulised ning tegemist on väärtustega, mis on tõstetud ülejäänud väärtuste seast esile¹⁹. Arvesse võttes põhiõiguste sügavamat mõtet ning nende esile tõstmist oluliste väärtustena, on raske väita, et internet oleks üheks riikluse eksisteerimise ja funktsioneerimise aluseks või tegemist oleks väärtusega, mis tõstatuks teiste väärtuste seas oluliselt esile. Võttes võrdluseks mõned PS-is välja toodud põhiõigused, mis on nii riikluse kui ka inimeseks olemise seisukohalt olulised, nagu näiteks õigus elule, õigus eraelu puutumatusel, õigus riigi ja seaduse kaitsele, õigus vabadusele, on raske leida põhjendusi, miks peaks nende kõrval olema meie riigi põhiväärtuseks interneti kasutamine.

Eelpooltoodust tulenevalt on autor hinnangul, et interneti kasutamist seotakse mitmete erinevate põhiõigustega ning nähakse selle juures olulist rolli nende tagamise vahendina, kuid see ei muuda seda eraldiseisvaks põhiõiguseks. Erinevad andmed näitavad, kui suurel määral kasutatakse Internetti igapäevaselt nii Eestis kui ka mujal maailmas. Need andmed kinnitavad Interneti kasutamise olulisust inimeste igapäevases elus, kuid ei vasta küsimusele, kas Internet on muutumas või muutunud üheks põhiõiguseks, mis peaks olema tagatud igäühele. Põhiõigused, mis on inimesena eksisteerimise juures olulise väärtusega, sisaldavad tehnoloogia arenedes küll üha rohkem tagamise vahendeid, kuid ilma nende vahendite kasutamiseta jäävad põhiõigused siiski alles. Selle argumendi tõttu on võimalik väita, et juurdepääs internetile ei ole eraldiseisev

¹⁸ *Ibid*, lk 25.

¹⁹ Tartu Ülikool (2017). *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=12>, 12. aprill 2018.

põhiõigus, kuigi selle olulisus põhiõiguste tagamises on üha suurenenud ning ilmselt suureneb veelgi.

1.2 Interneti kasutamine ja informatsioonivabadus Eesti õiguses

Interneti kasutamise õigus ning informatsioonivabadus on omavahel küll seotud läbi interneti kui ühe informatsiooni saamise vahendi, kuid tegemist on sisult erinevate õigustega. Internetivabadus ei hõlma endas ainult informatsiooni saamist ning seega on tegemist oluliselt laiemaga vabadusega, mis kätkeb endas mitmete teiste põhiõiguste realiseerimist. Interneti puhul räägitakse peamiselt teabele juurdepääsu, eneseväljendamise ja suhtlemise seisukohalt ning seda nii üksikisikute kui ka organisatsioonidega²⁰. Interneti kasutamine puudutab lisaks informatsiooni saamisele ka suhtlemist, enese ideede ja arvamuste väljendamist, eneseteostuse tagamist ja ka meelelahutusega tegelemist. Antud magistritöös keskendutakse vanglates interneti kasutamisele läbi informatsiooni saamise õiguse, kuna infotehnoloogilises ühiskonnas kerkib just selle õiguse kaitse kinnipeetavate seas kõige olulisemalt esile. PS ei sätesta internetivabadust, küll aga nähakse seda põhiseaduse kommenteeritud väljaandes kui informatsioonivabaduse teostamise vahendina.

PS § 44 sätestab, et igal inimesel on õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Kõik riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud on kohustatud seaduses sätestatud korras andma Eesti kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta, välja arvatud andmed, mille väljaandmine on seadusega keelatud, ja eranditult asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud andmed. Eesti kodanikul on õigus seaduses sätestatud korras tutvuda tema kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega. Seaduse alusel võib seda õigust piirata teiste inimeste õiguste ja vabaduste ning lapse põlvnemise saladuse kaitseks, samuti kuriteo tõkestamise, kurjategija tabamise või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamise huvides. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on käesoleva paragrahvi lõigetes kaks ja kolm nimetatud õigused võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul²¹. Seejuures kuuluvad

²⁰ Daniela.V.D., Richard, B. Where freedom matters. *Internet Adoption among the Former Socialist Countries. Gasette: The International Journal for Gommunication Studies*, Vol. 67 (2), 173-187.

²¹ PS. RT I, 1992, 26, 349

PS § 44 lg 1 kaitsealasse igasugused informatsiooniallikad, mille vahendusel on võimalik infot saada ükskõik kellel, nt raadio, televisioon, ajakirjandusväljaanded, internet jne²².

Informatsioonivabaduse puhul on tegemist ilma seadusereservatsioonita põhiõigusega, mis näitab selle kaitse olulisust ja vajadust. PS § 44 lg-s 1 sätestatud põhiõigus on reservatsioonita põhiõigus ja seega peavad selle põhiõiguse piirangud olema õigustatavad teiste põhiseaduslike väärtustega või teiste põhiõigustega²³. Ilma piiriklauslita põhiõiguste piiramine peab olema raskem kui piiriklausliga põhiõiguste piiramine. Järelikult ei saa lubada ilma piiriklauslita õigusi piirata igal mõeldaval põhjusel, vaid selliste põhiõiguse piiramiseks peab olema kaalukas põhjus. Säärane kaalukas põhjus saab olla ainult PS-s eneses sisalduv põhjus²⁴. Selline käsitus näitab, et informatsioonivabaduse piiramine peab olema äärmiselt kaalutud ja põhjendatud, ilma hädapärase vajaduseta selle õiguse piirangut ei sätestata. Seadusereservatsioonita põhiõiguse riive põhiseaduspärasust on võimalik hinnata läbi proportsionaalsuse analüüsi.

PS § 44 näeb informatsioonivabaduse väljendust kolmel erineval viisil. Esimeses lõikes sätestatakse informatsioonivabadus läbi üldiselt kasutatava informatsiooni. Teises lõikes nähakse seda läbi riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikud on kohustuse anda seaduses sätestatud korras Eesti kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta. Kolmandas lõikes nähakse seda läbi õiguse tutvuda seaduses sätestatud korras tutvuda tema kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega. Kui esimeses kahes lõikes ei ole ette nähtud piiramise alust, siis kolmanda lõike puhul on piirangute aluseks teiste inimeste õiguste ja vabaduste ning lapse põlvnemise saladuse kaitseks, samuti kuriteo tõkestamise, kurjategija tabamise või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamise huvides²⁵.

Lisaks antud paragrahvis kolmele erinevale viisile, nähakse informatsioonivabadust ka teistest PS sätetes. Eesti õigussüsteemis sätestavad informatsioonivabaduse PS §-d 44, 45 ja 46, mis sisaldavad nii väljendus-, sõna- kui informatsioonivabaduse regulatsiooni. Aktiivne

²² Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44.

²³ *Ibid.*

²⁴ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 12.

²⁵ PS RT I, 15.05.2015, 2

informatsioonivabadus on sätestatud PS § 44 lõikes 2 ning §-des 45 ja 46: õigus nõuda riigiasutustelt, kohalike omavalitsustelt ja nende ametiisikutelt infot nende tegevuse kohta; õigus levitada informatsiooni igal moel; õigus pöörduda avalduste ja märgukirjadega riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikute poole. Passiivne informatsioonivabadus on sätestatud PS §-s 44: õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni, õigus saada asutustelt infot nende tegevuse kohta, õigus tutvuda isiku kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike. Põhitüübiks on klausel, mille kohaselt igal juhul on õigus midagi vabalt teha. Eesti põhiõiguste kataloogis on säärast normeeritud informatsioonisaamise õigus PS § 44 lg 1²⁶. Vanglates on kõige rohkem riivatud kinnipeetavate informatsioonivabadus läbi üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsiooni ehk PS § 44 esimese lõike.

Riigikohus on leidnud, et erinevate veebilehtedega tutvumise piirang vanglas ei riiva õigust, mis tuleneb PS § 44 lg-st 2. PS § 44 lg-s 2 pannakse kõigile riigiasutustele, kohalikele omavalitsustele ja nende ametiisikuile kohustus seaduses sätestatud korras anda Eesti kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta. Sellele kohustusele vastab Eesti kodaniku (ja kui seadusega ei ole sätestatud teisiti, siis ka Eestis viibiva välisriigi kodaniku ja kodakondsuseta isiku) õigus saada nõudmisel vastavat informatsiooni. Selle õiguse esemeline kaitseala hõlmab sellist informatsiooni avaliku võimu asutuste tegevuse kohta, mida need ei levita üldiseks kasutamiseks. Riigi kodanikel ja muudel isikutel peab avaliku võimu kasutamise läbipaistvuse tagamiseks olema juurdepääs ka infole, mida riigiasutused mingil põhjusel vabatahtlikult avalikku teabelevisse ei suuna. PS § 44 lg-s 2 sätestatud õigust riivab, kui riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus keeldub teabe andmisest oma tegevuse kohta, kuigi isik seda nõuab. Selle õiguse riiveks tuleb lugeda ka olukorda, kui seadusega on sätestatud tingimused teabe nõudmisele või andmisele²⁷.

PS § 44 lg 2 ei ole sama paragrahvi lõike 1 suhtes erisäte, mis käsitleb teabe üldiseks kasutamiseks levitamist riigiasutuste, kohalike omavalitsusüksuste ja nende ametnike poolt. See säte käsitleb kohustust anda oma tegevuse kohta eelkõige avalikustamata teavet isikute nõudmisel ja sellele vastavat isikute õigust saada nõudmisel seda teavet. Asjaolu, et riik on otsustanud selle õiguse rakendamiseks (ja teabenõuete ennetamiseks) sätestada avaliku teabe seaduses kohustuse selle õiguse kaitsealasse kuuluvat informatsiooni levitada muu hulgas internetis, ei muuda selle

²⁶ Alexy, R. (2001). Põhiõigused Eesti Põhiseaduses. *Juridica*, No. 2001/Eriväljaanne, 5-96.

²⁷ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 26.

põhiseaduse sättega riigilt ja omavalitsusüksustelt nõutava käitumise sisu²⁸. Eeltoodust tulenevalt nähtub, et vanglas interneti ligipääsu piiramine ei riiva võimalust saada riigiasutustelt, kohalikelt omavalitsustelt ja nende ametiisikutelt informatsiooni nende tegevuste kohta. Antud asutuste ja nende ametiisikute kohustus anda seaduses sätestatud informatsiooni enda tegevuse kohta ei ole kinnipeetavalt interneti kasutamise piiramisega ära võetud ega riivatud. Antud PS säte kätkeb endas olukorda kus isik nõuab riigiasutustelt, kohalikelt omavalitsustelt ja nende ametiisikutelt teavet ning interneti kasutamise piiramisega säilib see võimalus täiel määral.

PS § 44 lg 2 riive tõlgendamist arvestades saab sama analoogiat kasutada ka PS § 44 lg 3 osas. PS § 44 lg 3 sätestab õigus seaduses sätestatud korras tutvuda isikul tema kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega²⁹. Esmajoones tuleneb PS § 44 lg-st 3 avaliku võimu kohustus näha ette menetlus ja kord, mis võimaldaks andmesubjektil tutvuda tema kohta kogutud andmetega juhul, kui isik on teadlik, et tema kohta on andmeid kogutud. Olukorras, kus isik ei tea, kas tema kohta on andmeid kogutud, hõlmab PS § 44 lg 3 ka avaliku võimu kohustuse kujundada menetlus ja kord selleks, et isik saaks teada, et tema kohta on andmeid kogutud ning lõppastmes on tal õigus tema kohta käivate andmetega tutvuda³⁰. PS § 44 lg 3 tulenev õigus peaks seega endas tagama olukorra kus isik on teadlik, et tema kohta andmeid on kogutud ja tal võimaldatakse nendega tutvuda.

Võimalust andmetega tutvuda realiseerub samuti isiku nõudmisel. Vastavatel asutustel on võimalik ka vangistuse ajal kinnipeetavat teavitada tema suhtes kogutud andmetega ning kinnipeetaval on võimalik neilt nõuda kogutud andmete nägemist. Interneti kasutamise piiramine ei riiva kinnipeetava õigust saada teada tema kohta käivate andmete kogumist ja arhiivides oleva teabe tutvustamist. Eeltoodust tulenevalt riivab PS § 44 lõigetest kinnipeetavate interneti kasutamise piiramine Eesti vanglates üldiseks kasutamiseks levitatava informatsiooni kättesaamist. Üldiseks kasutamiseks levitatav informatsioon on praegusel ajal as ulatuses just internetis, PS § 44 lõigetega 2 ja 3 kaitsealasse kuuluvat teavet on kinnipeetaval võimalik asutustelt nõudmise korral saada ning seega analüüsitakse antud töös edaspidi PS § 44 lg-t 1. Antud lõike alla kuuluvad ka riigiasutustelt, kohalikelt omavalitsustelt ja nende ametiisikute poolt avalikustatud teave internetis.

²⁸ *Ibid*, p 25.

²⁹ PS. RT I, 1992, 26, 349

³⁰ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 53

Interneti kasutamise mitte võimaldamine ei tähenda automaatselt, et kinnipeetaval puuduks võimalus informatsiooni saada või küsida. Probleemkohaks on aga see, et kinnipeetav ei ole sellisel juhul teadlik, millist informatsiooni küsida. Halduskohus on otsuse nr 3-07-1431 leidnud, et õigusnormidega tutvumise võimalust ei saa pidada piisavaks juhul, kui see on võimalik üksnes vanglalt konkreetset õigusakti taotledes. Kuna kinnipeetav ei pruugi teada, millised õigusaktid teda huvitavat valdkonda reguleerivad, ei saa eeldada või nõuda, et ta vajalikke akte nimetada oskaks³¹. Antud kohtulahendi pinnalt ei pruugi kinnipeetav ilma interneti kasutamata teada, mis teda täpselt huvitab ning talt ei saa nõuda, et ta seda ka ilma vastavate teadmisteta konkretiseeriks. Kuigi otsus rääkis õigusaktidest, on võimalik seda põhimõtet ka laiendada erinevate asutuste kohta käiva informatsiooni ning nende dokumentide kohta. Interneti kasutamata on äärmiselt raske kinnipeetaval teada saada, millised dokumendid tutvumiseks olemas üldse on ning mis kinnipeetavat huvitada võiks. Euroopa Inimõiguste kohus (edaspidi: EIK) on samuti leidnud, et konkreetse teabenõude esitamiseks tuleb tõepoolest kõigepealt teada, milline informatsioon on üldse kättesaadav³².

PS § 44 lg-tes 1-3 sätestatud põhiõigused on igäühel. PS § 44 lg 4 näeb ette, et kui seadus ei sätesta teisiti, siis on käesoleva paragrahvi lõigetes kaks ja kolm nimetatud õigused võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul. PS § 44 lg 4 järgi võib seadusega siiski erinevalt reguleerida ühelt poolt välisriigi kodaniku ja kodakondsuseta isiku ning teisalt Eesti kodaniku lg-tes 1-3 sätestatud õigusi, andes viimasele laiema juurdepääsu teabele.³³ Eeltoodust tulenevalt on informatsioonivabadus, kui üldiseks kasutamiseks levitatava informatsiooni saamise õigus, igäühe õigus ja kõigil on õigus nõuda selle järgimist. Igäüheõigused kuuluvad ka kinnipeetavate õiguste hulka ning nende puhul erisusi sätestatud ei ole. Ainus erinevus, mis võib vanglas, kui riigiasutuses, kõne alla tulla, puudutab seal viibivaid välisriigi kodanike ja kodakondsuseta isikuid. Eelpooltoodust tulenevalt keskendutakse antud magistritöös PS § 44 lg-le 1 ning antud erisused selle kohta ei kehti, siis neid ka ei analüüsita. “Igäühel on õigus” tähendab seda, et õigustatud pool võib vastava õigusnormi alusel kohustatud poole käest nõuda normis ettenähtud tegu või tegevusetust. Subjektiivsete õiguste adressaadiks on avaliku

³¹ TrtHKO 3-07-1431

³² Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016

³³ PS RT I, 15.05.2015, 2

võimu kandja.³⁴ Anud juhul on informatsioonivabaduse kui subjektiivse õiguse adressaadiks seadusandlik võim, kuna sätestatud piirang on kehtestatud seaduse tasandil. Vangla on antud juhul võimu täidesaatja ning lähtub enda tegevuses õigusaktides sätestatust.

Eeltoodust tulenevalt ei ole Eesti õiguskorras interneti kasutamist nähtud eraldiseisva põhiõigusena, vaid nähtud seda ühe informatsioonivabaduse tagamise meetmena. Informatsioonivabadus kaitseb PS-is üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni ning on seadusereservatsioonita. Vanglates interneti kasutamise piiramine ei võta kinnipeetavatel küll õigust informatsiooni nõuda ja seda saada, kuid raskendab selle informatsiooni küsimist. Informatsioonivabaduse puhul räägitakse antud töös PS § 44 lõikest 1, kuna teised lõiked ei puuduta töös püstitatud küsimusi ning on üldise informatsioonivabaduse puhul erisätted, puudutades nõudeõigust asutuste ning isiku enda kohta käiva informatsiooni kohta ja nende sätete rakendamist tulenevalt kodaniku staatusest. Tulenevalt informatsioonivabaduse reservatsiooni puudumises on äärmiselt oluline selle riive põhjendamine ning asjaolu, et piirangud oleksid proportsionaalsed. Informatsioonivabadus on subjektiivne õigus ning selle adressaadiks kinnipeetavate interneti kasutamise piiramisel seadusandlik võim, kes piirangud seaduse tasandil sätestanud on.

1.2.1 Üldiseks kasutamiseks levitatav informatsioon

PS § 44 lg-s 1 on määratletud põhiõigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni³⁵. PS § 44 lg 1 sõnastus ei erista infokandjaid ega infolevitajaid, vaid eristab informatsiooni, mida levitatakse üldiseks kasutamiseks, teabest, mida ei levitata üldiseks kasutamiseks. Üldiseks kasutamiseks levitatava teabena tuleb mõista kogu informatsiooni, sõltumata selle edastajast ja kandjast, mis on tehtud kättesaadavaks individuaalselt kindlaksmääramata isikute ringile. Niisugune määratlus lähtub vajadusest tagada sellele põhiõigusele võimalikult lai kaitseala³⁶. PS § 44 lg 1 võib mõista teatud mõttes piirava sättena, sest see sätestab õiguse saada üksnes sellist informatsiooni, üldiseks kasutamiseks levitatav mis on “üldiseks kasutamiseks levitatav. Seega ei taga see säte juurdepääsu mitte igasugusele

³⁴ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 II peatükk

³⁵ PS. RT I, 1992, 26, 349.

³⁶ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 21.

informatsioonile, vaid üksnes teatud kvaliteeditunnustele vastavale informatsioonile³⁷. Seega on informatsioonivabadusest PS § 44 lg 1 pinnalt rääkida sellisel juhul, kui informatsioon vastab üldiseks kasutamiseks levitatava informatsiooni tunnustele.

Formuleering “üldiseks kasutamiseks levitav” tähendab, et informatsioon on tehtud vabatahtlikult või seaduses sätestatud kohustust täites. Tegu on avalikku teabelevisse suunatud informatsiooniga, mille (vähemalt üheks) sihtgrupiks on avalikkus. Üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsiooni on võimalik jagada selle avalikustajast lähtuvalt avalik-õiguslikku päritolu ja eraõiguslikku päritolu informatsiooniks. Sealjuures on avalik-õiguslikku päritolu informatsiooni (st §-s 44 sätestatud põhiõiguse adressaatide poolt loodava ja vahendatava informatsiooni) kättesaadavuse osas kõrgendatud nõuded. Kirjeldatud teave peab olema hõlpsamini kättesaadav, kuna see on vajalik demokraatlikus ühiskonnas nõutava võimu tegevuse läbipaistvuse tagamiseks ning avalikkuse ühiskonnaelus osalemiseks³⁸. Informatsioon, mille riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus või mõni avalik-õiguslikke funktsioone täitev isik on oma veebilehel kättesaadavaks teinud (kas vabatahtlikult või seaduses sisalduvat kohustust täites), on avalikustamise tulemusena muutunud üldiseks kasutamiseks levitavaks informatsiooniks. Kuna kõigil isikutel on võimalik selle teabega veebilehe kaudu tutvuda, on see haaratud PS § 44 lg 1 kaitsealasse³⁹.

Eesti vangistusõiguses on üldiseks kasutamiseks levitavaks informatsiooni allikateks peetud internetis õigusaktide kui ka kohtulahendite andmebaase. Riigi Teataja seaduse § 1 kohaselt on Riigi Teataja Eesti Vabariigi ametlik võrguväljaanne, milles avaldatakse õigusaktid ja muud dokumendid⁴⁰. Samuti on antud võrguväljaandes loodud võimalus otsida kohtute poolt avaldatud lahendeid. Avaliku teavet reguleerivatest sätetest on selgelt nähtav mitmete riigiasutuste kohustust kajastada enda tegevuse kohta käivat teavet internetis. Avaliku teabe seadus (edaspidi: AvTS) § 31 sätestab, et Riigikogu Kantselei, Vabariigi Presidendi Kantselei, Õiguskantsleri Kantselei, Riigikontroll, kohtud, valitsusasutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud on kohustatud

³⁷ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44

³⁸ *Ibid.*

³⁹ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 21.

⁴⁰ RTS RT I, 03.03.2017, 23.

pidama teabe avalikustamiseks veebilehte⁴¹. Arvestades ülalpool toodud riigikohtu tõlgendust üldiseks kasutamiseks mõeldud teabele, on olulisel kohal ligipääsu võimaldamine ka AvTS välja toodud asutuste veebilehekülgedele, mitte ainult ametnikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registrile. Antud internetileheküljed annavad kinnipeetavale õigusosalast informatsiooni, kuid igasugune ligipääs avalik-õiguslikele informatsioonile erinevate riiklike asutuste kohta puudub.

1.3 Informatsioonivabadus rahvusvahelises ja Euroopa Liidu õiguses

Euroopa Liidu, Euroopa Nõukogu ja Ühinenud rahvaste organisatsiooni (edaspidi: ÜRO) tasandil on informatsioonivabadus määratletud koos väljendusvabadusega ning eraldiseisva sättena, nagu PS-is, seda nähtud ei ole. Õigus informatsiooni saada ja seda samas ka levitada, on ühtne. Rääkides liikmesriikide inim-ja põhiõigustest, on Euroopa Nõukogu liikmete üheks olulisemaks õigusaktiks inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (edaspidi: EIÕK). EIÕK artikkel 10 sätestab, et igal inimesel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse seda seostada niisuguste formaalsuste, tingimuste, piirangute või karistustega, mis on fikseeritud seaduses ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi erapooletuse säilitamiseks⁴². Antud artikkel nimetab algselt kaitstavaks õiguseks sõnavabaduse, kuid kaitseb info levitamise õiguse kõrval ka info saamise õigust. Viimane on vangla kontekstis oluliseks sõlmküsimuseks, mis seondub ka sellega, et kinnipeetavat ei seataks täielikku sotsiaalsesse ega ühiskondlikku isolatsiooni⁴³. Artikkel 10 ei ole absoluutne õigus, kuna seda on teatud juhtudel õigus kiirata artikli 10 lõikes 2 nimetatud juhtudel. Juhul kui isiku õigust saada informatsiooni piiratakse, peab sellel olema õiguslik alus⁴⁴.

⁴¹ AvTS. RT I, 04.07.2017, 11

⁴² Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, RT II 2010, 14, 54.

⁴³ Olesk, M. (2010). Inim-ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Tallinna Raamatutrükikoda, Justiitsministeerium, lk 220.

⁴⁴ *Ibid*, lk 221.

Isiku väljendusvabadus ei sea riigile kohustust võimaldada isikul kasutada selleks teatud konkreetseid vahendeid või realiseerida seda mingil kindlal viisil. Juhul kui riik seab piirangu nii, et isikul ei ole ligipääsu teatud kommunikatsiooniviisile, millele tal muidu oleks ligipääs, võib tekkida küsimus piirangu kooskõlast artikliga 10⁴⁵. Nii eelpooltoodud õigusaktides, kui ka PS-ist, ei ole riigil kohustust võimaldada kinnipeetavatele ligi pääseda internetile. Tavaühiskonnas viibides oleks kinnipeetavatel võimalik ligi pääseda internetile ning seega peab interneti kasutamise piiramine vanglas olema proportsionaalne⁴⁶. EIÕK artikkel 10 on seadusereservatsiooniga põhiõigus, andes konkreetseid piirangu alused. PS aga informatsioonivabadusele reservatsiooni ette ei ole näinud, mis tähendab selle õiguse eriti olulist kaitset. Eesti vangistusõiguses on olemas seaduslik alus informatsioonivabaduse piiranguks ning seega on vähemalt üks eeldus riive õigustamiseks täidetud.

Samuti nagu ka EIÕK, sätestab ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis (edaspidi: UDHR) 19, et igal inimesel on õigus veendumuste vabadusele ja nende veendumuste vabalt avaldamisele; see õigus kätkeb vabadust takistamatult oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ja riigipiirist sõltumata⁴⁷. Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 19 eeldab sümmeetriat informatsioonivabadusega, kui ta ütleb, et igal inimesel on vabadus takistamatult oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ja riigipiirist sõltumata. Saada ja levitada – see kõlab nagu sümmeetriline informatsioonivabadus⁴⁸. Eeltoodust on näha, et ka antud sättes on koos nii väljendusvabadus kui ka informatsioonivabadus.

UDHR näeb aga vabadust informatsiooni otsida ja saada igasuguste abinõudega. Arvestades Euroopa Liidu poolt interneti ligipääsu võimaldamise rõhutamist, kuulub praegu internet kindlasti ühe abinõu alla. Erinevalt eelpooltoodud õigusaktidest, toob Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi: harta) artikkel 11 välja näeb ette, et massiteabevahendite vabadust ja mitmekesisust austatakse⁴⁹. Termin „massiteabevahend“ hõlmab kõiki suhtlusvahendeid, mida kasutatakse redigeeritud teabe edastamiseks avalikkusele interneti kaudu, näiteks ajalehed, ajakirjad, raadio,

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Supra nota* 34, lk 224.

⁴⁷ The Universal Declaration of Human Rights. Vastu võetud ÜRO Peaassamblee poolt 10.11.1948. Kättesaadav: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>, 02. aprill 2018.

⁴⁸ Best, M.L. (2004). Can the Internet be a Human Right? *Human Rights & Human Welfare*, Vol. 4, 23-31..

⁴⁹ OJ C 326, 26.10.2012, lk 391-407

televisioon ja võrgupõhised uudisteagentuurid⁵⁰. Internet kuulub massiteabevahendite alla ning harta artikliga 11 kaitstud vabaduste tagamine on vaieldamatult üldisest huvist lähtuv eesmärk, mille olulisust demokraatlikus ja pluralistlikus ühiskonnas tuleb eriti rõhutada⁵¹. Lisaks kehtivale õigusele on Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee andnud välja mitmeid soovitusi, mis on seotud interneti kasutamist ja rõhutavad üha enam sellele olulist ning siduvust igapäevaste eluvaldkondadega.

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec (2014)6 internetikasutajate inimõiguste juhend näeb ette, et juurdepääs internetile on oluline vahend, mille abil on võimalik teostada õigusi ja vabadusi ning osa võtta demokraatiast. Ametiasutused on kohustatud sõnavabadust ja informatsioonivabadust austama ja kaitsma. Selle vabaduse piirangud ei tohi olla omavolilised, neil peab olema seaduslik eesmärk kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooniga, näiteks muu hulgas riigi julgeoleku või avaliku korra kaitse, rahvatervis ja kõlblus, ning need peavad järgima inimõigusi käsitlevaid õigusakte. Soovitus toob välja, et internet mängib olulist rolli inimeste igapäevaelus ja ühiskonna kõigis aspektides. Internet aina areneb ja annab kodanikele võimalusi pääseda ligi informatsioonile ning teenustele, suhelda ja ühineda, samuti jagada ideid ja teadmisi globaalselt. Interneti mõju sotsiaalsele, majanduslikule ja kultuurilisele aktiivsusele aina kasvab⁵². Euroopa Liidu kohus on toonud välja, et lisaks põhiõiguste hartale on rohkem käsitletud õigust tutvuda avalikke dokumentidega Euroopa Nõukogu Ministrite komitee soovitus (2002) 2⁵³.

Soovituse kohaselt peab riigivõim isiku nõudmisel võimaldama talle ligipääsu ametlikele dokumentidele. Ametnike dokumentide all peetakse silmas mis tahes dokumenteeritud (kirjaliku) informatsiooni, mis on koostatud või vastu võetud ja hoitud avaliku administratsiooni poolt ning viitab mis tahes avalikule või administratiivsele funktsioonile, välja arvatud dokumendid mis on ettevalmistamisel. Liikmesriigid võivad piirata juurdepääsuõigust ametnikele dokumentidele. Piirang peab olema selgelt välja toodud õigusaktis, peab olema vajalik demokraatlikus ühiskonnas ning proportsionaalne kaitstava eesmärgiga: a) riigi julgeoleku ja kaitse, rahvusvaheliste suhete;

⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsember 2006 soovitus 2006/952/EÜ, alaealiste ja inimväärkuse kaitse ning vastulause esitamise õiguse kohta seoses Euroopa audiovisuaalsete ja online-teabe teenuste sektori konkurentsivõimega, ELT L 378, 27.12.2006, lk 72–77. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.378.01.0072.01.EST&toc=OJ:L:2006:378:TOC, 20. veebruar 2018.

⁵¹ Kohtuotsus, 22.01.2013, Sky Österreich, C-283/11, ECLI:EU:C:2013:28, punkt 52.

⁵² Recommendation CM/Rec(2014)6 of the Committee of Ministers to member States on a Guide to human rights for Internet users . Kättesaadav: <https://rm.coe.int/16804d5b31>, 12.veebruar 2018.

⁵³ Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary, no. 18030/11. ECHR, 2016.

b) avalikkuse turvalisuse; c) kuritegevuse ennetamise, uurimise ja vastutusele võtmise; d) eraelu puutumatus ja muude õigustatud erahuvide; e) kaubanduslike ja muude majanduslike hüvede (era-või avalik); f) kohtumenetluse poolte võrdsuse; g) looduse; e) riigiasutuste järelevalve, kontroll ja järelevalve; f) riigi majandusliku, rahandusliku või valuuta poliitika kaitse; a) konfidentsiaalsuse eesmärgil⁵⁴. Eeltoodust tulenevalt on nähtav, et nii erinevates soovitudes kui ka õigusaktides, nähakse informatsioonivabaduse piiramisel ette kindlad reservatsioonid ning alused, millele tuginedes võib seda õigust piirata.

Harta artikkel 42 sätestab, et igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus tutvuda liidu institutsioonide, organite ja asutuste mis tahes kandjal säilitatavate dokumentidega⁵⁵. Euroopa Liidul on väga mitmeid institutsioone, organeid ja asutusi ning nende säilitavaid dokumente on äärmiselt palju. Harta artikkel näeb ette mis tahes kandjal säilitatavate dokumentidega tutvumise ning seega kuulub kandjate hulka ka internet. Arvestades Euroopa Liidu arengut ja tehnoloogia kasutamist, on täiesti tavapärane, et mitmed dokumendid on kättesaadavad interneti vahendusel nende veebilehtedel. Vanglas viibimine ei võta ära kinnipeetaval õigust tutvuda institutsioonide, organite ja asutuste säilitatavate dokumentidega paberkandjal, kuid puudub võimalus neid internetist otsida ja tutvuda. Harta artikkel 42 sätestab erisättena ja eraldiseisvalt õiguse tutvuda dokumentidega ning seega ei liigitata seda väljendusvabaduse kohta käivate sätete hulka ning erineb sõnavabadust tagavast sättest. Artikkel hõlmab endas ainult Euroopa Liidu asutusi ja organeid ning liikmesriikide ametiasutused säilitavad enda kaalutusõiguse ja otsustusvabaduse ka arvestada selle põhimõttega õigusloome valdkonnas⁵⁶. VangS § 31¹ kaitsealasse kuuluvad vaid õigusaktide ja kohtulahendite andmebaasid, liidu institutsioonide, organite ja asutuste dokumentidele puudub ligipääs läbi interneti. Ligipääs antud dokumentidele on põhiõigus ja see on sätestatud harta artiklis 42 ning see hõlmab endas Euroopa Ülemkogu, Euroopa parlamendi ja komisjoni välja antud dokumente. Teiste institutsioonide, organisatsioonide ja asutuste seotus on antud õigused teisejärguline ja seotud pehme õigusega (*soft law*), avaldades dokumente kindlal põhjusel⁵⁷.

⁵⁴ Recommendations and Declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society (2015). Recommendation Rec (2002) 2 of the Committee of Ministers to member states on access to official documents. Kättesaadav: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680645b44>, 13. veebruar 2018.

⁵⁵ ELT C 326, 26.10.2012, lk 391-207

⁵⁶ Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary, no. 18030/11. ECHR, 2016.

⁵⁷

Hetkel on Eestis kinnipeetavatel võimalik tutvuda ELi õigusaktidega Euroopa Liidu Teataja kodulehel. EUR-Lexis on võimalik tutvuda EUR-Lexis erinevate liigi dokumentidega: aluslepingud, rahvusvaheliste lepingud ja kokkulepped, õigusaktid, täiendavad õigusaktid, ettevalmistavad aktid ja töödokumendid, kohtupraktika, riiklike ülevõtmismeetmed, siseriiklik kohtupraktika, parlamendi esitatud küsimused, muud EÜT või ELT C-seerias avaldatud dokumendid ja EFTA dokumendid⁵⁸. Harta artikkel 42 ei kätke endas aga ainult Euroopa Liidu õigusakte, vaid liidu institutsioonide, organite ja asutuste dokumente ning liidu institutsioonide ja organite või asutuste kodulehekülgedele ning seeläbi neis sisalduvate dokumentidele, ligipääs kinnipeetavatel puudub. PS § 44 lg 2 sätestab, et kõik riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud on kohustatud seaduses sätestatud korras andma Eesti kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta⁵⁹. Antud säte on sarnase eesmärgi ja mõttega nagu harta artikkel 42, kuid siiski reguleerib seda erinevalt.

PS-is sätestatu kohaselt lasub asutustel kohustus anda isiku nõudmisel informatsiooni, harta artikkel 42 aga annab kodanikule õiguse tutvuda dokumentidega ilma, et nad peaksid konkreetset nõuet esitama. Seega sätestab harta artikkel 42 laiemalt õigust tutvuda asutuste dokumentidega. Tulenevalt Euroopa Liidu arengust ning interneti üha suuremat tähtsustamist, on enamus liidu institutsioone, organeid ja asutusi puudutav dokumentatsioon leitav ja ligipääsetav internetist. Tulenevalt asjaolust, et kinnipeetavatel puudub Eestis võimalus eelpooltoodud lehekülgedele ja seal sisalduvatele dokumentidele ligi pääseda internetis, on neil ka äärmiselt raske realiseerida harta artiklist 42 tulenevat õigust. Muidugi jääb võimalus nõuda dokumente tutvumiseks paber kandjal, kuid selline asjaajamine Euroopa Liidu tasandil on ajakulukas ja liigselt koormav.

Seoses vangistuse ajal interneti kasutamisega, ühtset reeglistiku või kindlat soovituslikku ette nähtud ei ole. Vangistuse puhul on üheks olulisemaks aluseks Euroopa Vanglareeglistik (edaspidi: EVR), mis on aga soovituslik ning annab seega riigile üldised suunad, kuhu poole võiks riik enda vangistuspoliitika ning vangistuse tingimustega suunduda. EVR lähtub põhimõttest, et kinnipeetavad peavad saama teavet ühiskonna asjadest, kui kohus ei ole neile kohaldanud

⁵⁸Juurdepääs Euroopa Liidu õigusaktidele. Eur-Lex. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/content/tools/TableOfSectors/types_of_documents_in_eurlex.html, 02. aprill 2018.

⁵⁹ PS RT I, 15.05.2015, 2

piiranguid⁶⁰. Ühiskonna asjades on võimalik saada teavet ka teiste informatsiooniallikate kaudu, nagu näiteks televisioon, ajalehed ning raadio, kuid need sisaldavad peamiselt päevakohast informatsiooni ning on tihti pigem meelelahutusliku iseloomuga ja kajastavad üldisemaid probleeme mis ühiskonnas sel hetkel olulised on. Võrreldes nende kanalitega on internetis võimalik leida informatsiooni mis on kinnipeetavale ka kasulik tema edasise resotsialiseerumise huvides ning sealt on võimalik leida teavet edasiste abivahendite kohta.

EVR ei sätesta endas eraldi kinnipeetava interneti kasutamise võimaldamist, kuid näeb ette punktis 3, et vanglaelu peab olema viidud võimalikult lähedaseks ühiskonna positiivsele elumudelile.⁶¹ Arvestades peatükis 1.1 välja toodud näitajaid interneti kasutamise kohta Eestis ja eelpooltoodud töös välja toodud allikaid, mis kinnitavad interneti olulistust eri eluvaldkondades, on selge, et internet on tavaühiskonnas väga oluliseks osaks elumudelil. Olenemata interneti võimalikest ohtudest ja selle negatiivsetest kasutusvõimalustest, on selles ka mitmeid positiivseid võimalusi, mis kannaksid endas taasühiskonnastavat eesmärki ning tuleneksid positiivsest elumudelilist. Seega võib ühiskonna areng mängida samuti rolli kinnipeetavate vangistuse tingimustele ja muuda seda paremaks, kui seadusandja ja täidesaatev võim lähtuvad soovituselt viia vanglaelu vastavusse ühiskonna positiivse mudeliga ning võtta ühiskonnas kasutatavaid positiivseid lahendusi üle ka vanglasse.

ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miinumireeglite (Mandela reeglid) artikkel 58 sätestab, et kinnipeetavatel peab olema võimaldatud, vajaliku järelevalve all, suhelda regulaarselt enda perekonna ja sõpradega kirjalikult kirjade vahendusel, kasutades selleks, kui võimalus on, elektroonilisi või digitaalseid vahendeid⁶². Antud miinumireeglid toovad välja, et neid vahendeid tuleb kasutada juhul kui võimalik on. Näiteks alustati selliste elektroonilist e-mailide saatmist ja vastuvõtmist kasutamist 2006-ndal aastal Suurbritannias, nüüdseks kasutatakse seda Walesis, Inglismaal ja Šotimaal⁶³. Digitaalsete lahenduste kasutamine ei pruugi vanglas tekitada

⁶⁰ Olesk, M. (2010), *supra nota 40*, lk 225.

⁶¹ Recommendation *Rec(2006)2* of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Kättesaadav: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8d25#_ftn1, 20. veebruar 2018

⁶² United Nation Economic and Social Council Commission on Crime Prevention and Criminal Justice (2015). United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules). Kättesaadav: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/175, 26. aprill 2018.

⁶³ Dr. Victoria Knight (2015). Some Observations on the Digital Landscape of Prisons Today. *Prison Service Journal*, No. 220, 3-10.

ainult võimalike ohte, vaid anda ka võimaluse kinnipeetavatel kasutada ajakohaseid suhtlemisvahendeid ning harjuda tänapäevaste suhtlemismeetoditega. Eeltoodud riigi näitest on näha, et üha enam liigutakse digitaalsete suhtlemisvahendite kasutamise poole ka vanglates ning Mandela reegleid on võimalik ka kohandada.

2. Interneti kasutamise mõju

2.1 Interneti kasutamise positiivne mõju

Internet on andnud mitmeid häid võimalusi arendada erinevaid eluvaldkondi ja kasutada seda tehnoloogiat positiivsete muutuste esiletoomiseks. VangS § 6 sätestab vangistuse üheks eesmärgiks Eestis kinnipeetava suunamise õiguskaualekäitumisele⁶⁴. Eesti vanglates kasutatakse õiguskaualekäitumise suunamise kohta terminit taasühiskonnastamine või resotsialiseerumine. Mõiste „sotsialiseerimine“ viitab protsessile, mille kaudu indiviid õpib oskusi, käitumismustreid, väärtusi ja motivatsiooni funktsioneerida kompetentselt kultuuriruumis⁶⁵. Igasuguse vangidega tehtava töö eesmärk on taasühiskonnastamine. Sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärk on aidata vangil säilitada ja luua olulisi ning positiivseid sotsiaalseid kontakte väljaspool vanglat, suurendada toimetulekuvõimet ning mõjutada teda käituma õiguskaualekäitumisele. Kuna tavaliselt põhjustavad õigusvastast käitumist inimese isiklikud ja sotsiaalsed probleemid, siis hõlmab sotsiaalne rehabilitatsioon nii vangi isiklikke, majanduslike kui ka õiguslike küsimusi⁶⁶. Vanglates interneti kasutamise piiramisel leitakse mitmeid aspekte, mis näitavad interneti kasutamist negatiivses valguses. Arvestades interneti rolli meie igapäevaeludes, ei saa aga olla selle mõju ainult negatiivne. Internet annab ka mitmeid positiivseid võimalusi, mida saaks vanglas kasutada kinnipeetavate taasühiskonnastamiseks.

Interneti kasutamisel on mitmeid eeliseid ning tavaühiskonnas nähakse seda mitmetes valdkondades võimaluseks areneda. Internet kui tehnoloogia, on võtnud aina olulisema rolli ka haridussüsteemis⁶⁷. Eesti vanglates viibib samuti alaealisi ja noori, kelle haridustee on jäänud poolikuks ning kelle puhul on haridustee jätkamine juba seadusest tulenevalt kohustuslik. Haridustee jätkamine on võimalik ka täisealistel isikutel ning ka nende taasühiskonnastamise puhul on see oluline aspekt. VangS kohaselt on kinnipeetavatel võimalik omandada vanglas põhija üldkeskharidust ning kutseharidust⁶⁸. Tänapäeval annab internet hulgaliselt võimalusi erinevate

⁶⁴ VangS. RT I, 09.03.2018, 1.

⁶⁵ Handbook of Socialization: Theory and Research (2008). Toim. J.E. Grusec, P.D Hastings. New York: Guilford Press.

⁶⁶ *Taasühiskonnastamine*. Justiitsministeerium. Vanglateenistus. Kättesaadav: <http://www.vangla.ee/et/karistuse-kandmine/taasuhiskonnastamine>, 18. aprill 2018.

⁶⁷ Lissitsa, S., & Chachashvili-Bolotin, S. (2016). Life satisfaction in the internet age—Changes in the past decade. *Computers in Human Behavior, Elsevier* Vol. 54, 197-206.

⁶⁸ VangS. RT I, 09.03.2018, 1, § 35, 36

oskuste parandamiseks ja arendamiseks, mis on vajalikud hariduse omandamisel. Gümnaasiumi riiklik õppekava § 4 p 6 sätestab, et üheks õpilastes kujundatavaks üldpädevuseks on digipädevus, mis hõlmab endast näiteks oskust kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti⁶⁹. Digipädevuse määratlemine üheks õpilaste üldpädevuseks näitab, et olulist rolli Eesti haridussüsteemis omavad tehnoloogilised lahendused. E-õppe projektid on Euroopa vanglates levinud alates 2000-ndast aastast ning neid kasutatakse nii püsivalt kui ka projektina juba mitmetes Euroopa riikide vanglates: Suurbritannias, Rumeenias, Norras, Taanis, Saksamaal ja Austrias⁷⁰.

Ameerika Ühendriikides Nevada osariigis noorte kinnipidamiskeskustes (*Nevada Juvenile Detention Center*) on kasutatud noorte haridustaseme tõstmiseks erinevaid Internetipõhiseid haridusprogramme. Arvestades märkimisväärseid tõendeid, on leitud, et akadeemiline ebaõnnestumine tõstab retsidiivsust ning kinnipidamise ajal hariduse omandamine aga alandab retsidiivsust retsidiivsuse määra, on suurendanud kinnipeetute akadeemiline läbikukkumine ja retsidiivsuse määra on vähendanud kinnipidamisasutuses haridusega seotud saavutused. Seega peaks mõtlema erinevate lahenduste rakendamise peale, sealhulgas interneti ligipääsu suurendamise võimaldamisele⁷¹. Seetõttu, et ülemaailmne haridussüsteem areneb kiiresti ning nõuab uute informatsiooni ja kommunikatsiooni tehnoloogiate kasutamist, on vaja arendada õpilaste teadmisi ja oskusi, mida nad selles vanuses vajavad⁷². Interneti kasutamine haridussüsteemi ühe osana muudab aina keerulisemaks võrdväärse haridustaseme pakkumise vanglas.

Vanglates võib üha suuremaks probleemiks saada erinevate haridusprogrammide kasutamine, mis on tavaühiskonnas kasutusel. Praeguseks on Eestis juba kasutusel näiteks eKool, moodle ja õis. Kõigi kolme puhul on tegemist õppimise lihtsustamiseks mõeldud keskkonnaga, mis on abiks nii õppijale endale, kui ka vanemale. E-kooli puhul on välja toodud, et eKool on koolihaldussüsteem, mis ühendab endas kodu, kooli ja omavalitsust. EKool aitab õpilasel paremini õppida;

⁶⁹ Gümnaasiumi riiklik õppekava. RT I, 14.01.2011, 2

⁷⁰ Bagaric, M., Fischer, N., Hunter, D. (2018), *supra nota* 11, lk 8.

⁷¹ Coggeshall, M. (2017). Back to Benevolence: The Case for Internet Access in Nevada's Juvenile Detention Centers-*Newada Law Journal*. Vol 17, 493-516.

⁷²31. Uygurer, R., Uzunboyulu, H. (2017). An Investigation of the Digital Teaching Book Compared to Traditional Books in Distance Education of Teacher Education Programs. *Journal of Mathematics Science and Technology Education*, Vol 13 (8), 5365-5377.

lapsevanemad saavad olla paremini kursis sellega, kuidas nende lastel läheb, ja kohalik omavalitsus omab head ülevaadet tema haldusalas olevate koolide toimimise kohta.⁷³ Õppimisel selliste süsteemide kasutamine aitab õpilasel olla paremini kursis koolis toimuvaga. Juhul kui kinnipeetav asub peale vanglast vabanemist õppima, on sellise koolihaldussüsteemide kasutamine talle võõras ning see võib koheselt tekitada ebavõrdset tunnet ning pärssida hariduse omandamist. Tegemist võib olla küll ainult ühe väikse osaga kasutuses olevate võimaluste seas, kuid võib ühiskonna muutustega kohaneva isiku jaoks olla veelgi raskusi tekitav valdkond. Internetist leitavat sisu ei saa enam võrrelda õpikutes oleva teabega ning üha enam on võimalik saada hariduslikku informatsiooni internetis. Eeltoodust tulenevalt mängib internet aina olulisemat rolli ka meie haridussüsteemis ning kuna see võib olla üheks indikaatoriks retsidiivsuse vähendamisel, tuleks hariduslikul eesmärgil selliste võimaluste kasutamist kaaluda.

Arvestada tuleb ka haridustaseme võrdväärsust ning kinnipeetavate võimekust peale vanglat tavaühiskonnas hakkama saada. Euroopa Vanglahariduse Assotsiatsioon (EPEA) (*European Prison Education Association*) on leidnud, et vanglasüsteem on interneti vahendaja, kuna nad varustavad kinnipeetavaid internetiga. Kuigi üldiselt ei peeta kinnipeetavaid ühiskonna osaks, siis juriidiliselt nad seda siiski on. EPEA ei väida, et kõik kinnipeetavad peaksid saama ligipääsu internetile, aga on olemas turvalisuse tase, miks ei ole ohuks ühiskonnale ja interneti ligipääsu on võimalik piirata teatud turvalisus tasemeni. Argument kinnipeetavatele internetiühenduse andmiseks on: kui nad saavad helistada telefoni teel, miks nad ei võiks teha seda sama Skype teel? Vanglasüsteem peaks kinnipeetavatele võimaldama interneti hariduse ja resotsialiseerumise eesmärgil⁷⁴. Eesti on kuulub ka EPEA liikmete hulka ning seega peaksime arvestama rohkem interneti kasutamise positiivsete võimaluste arendamisega.

Leitud on, et vanglas e-mailide kasutamise võimalus ei kaitse ainult õigust levitada ideid, vaid mingil määral ka meie õigust valida meetod, mille abil me neid jagame. Üldiselt kaitseb see ka kinnipeetavate õigust suhelda väljaspool vanglat. Arvestada tuleb aga ka seda, et õiguste kaitse peab olema tasakaalus vangla huvidega⁷⁵. Interneti kasutamisel suhtluseks väljaspool vanglat tuleb aga arvestada selle eesmärgiga. Suhtlus väljaspool vanglat on tavapäraselt eesmärgipärastatud

⁷³ eKool. Kättesaadav: https://ekool.eu/index_et.html, 26.aprill 2018.

⁷⁴ *Prisoners have digital rights*. EPEA. Kättesaadav: <http://www.epea.org/prisoners-have-digital-rights/>, 04. aprill 2018.

⁷⁵ Johnson. B.J.(2016). Jail(E)Mail: Free Speech Implications of Granting Inmates Access to Electronic Messaging Services. *Washington Journal of Law, Tehnology & Arts*, Vol. 11, Issue 4 Winter 2016, 285-310.

peresidemete hoidmisega. Olulisel kohal on seega lihtsustada ja võimalikult vähe piirata kinnipeetava õigust suhelda tema jaoks oluliste isikutega. Arvestades vangistusega kaasnevat piirangut, on selge, et suhtlus lähedastega ei saa olla täpselt sama intensiivne ega intiimne kui tavaihiskonnas, kuid üha enam üritatakse leida võimalusi kuidas suhtlust lähedastega veelgi parandada. Üheks võimalikuks viisiks seda suhtlust veelgi parandada, on kasutada selleks interneti.

Ameerika ühendriikides kasutab Washingtoni vanglate osakond („WDOC“) tema poolt hallatavates vanglates sissetulevate ja väljaminevate e-mailide jaoks süsteemi nimega „JPad“. Samuti on Michigani osariigi vanglate osakond paigaldanud igasse asutusse „JPad“ kioskid. Peale Washingtoni ja Michigani on viies teist osariigis mõningates asutustes kinnipeetavatel võimalik kasutada e-maili teenust – Virginias, Louisianas, Põhja-Dakotas, Ohios ja Marylandis. Mõningad vanglad on Washingtonis, Louisianas, Põhja-Dakotas ja Virginias võtnud kasutusele isegi spetsiaalsed limiteeritud funktsioonidega tahvlid, et muuta e-maili kasutamine kinnipeetavatele veelgi ligipääsetavamaks. Tegemist ei ole aga tasuta teenusega, kinnipeetav või tema lähedased peavad siiski tasuma e-maili saatmise ja kättesaamise eest tasuma seitseteist kuni kuuskümmend senti⁷⁶. Selliste lahenduste kasutamine näitab e-maili, kui ühe suhtlemisviisi väärtustamist ning näitab, kui oluline sellise suhtlemisvahendi kasutamine on.

Vangistus võib tähendada, et kinnipeetava ja tema lähedaste vahel on väga suur distant oma lähedastega ja näost näkku kohtumine võib vahemaa tõttu olla väga aja ja ressursikulukas. Reaalajas videokohtumine toimus vanglas esimest korda USA-s, juba 1990-ndatel ja mõned aastad hiljem laiendati see üheks kohtumise vahendiks⁷⁷. 2016.-ndal aastal kasutas 46-s osariigis 600 vanglat teatud sorti videolahendust külastuste jaoks⁷⁸. Seega ei ole tegemist tänapäeval enam uudse lahendusega. Austraalia vanglates alustati Skype kasutamist 2009.-sandal aastal ning peale seda kasutusele võetud aina rohkemates vanglates.⁷⁹ Eelpooltoodud lahenduste kasutamine annab kinnipeetavale võimaluse suhelda enda lähedastega rohkem ning hoida peresidemeid, mis on tema taasühiskonnastamist arvestades olulise väärtusega. Pereliikmetel on võimalik läbi positiivse

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Ibid.*, lk 7.

⁷⁸ Smith, J IV (2016). *The end of prison visitation*. Kättesaadav: <https://mic.com/articles/142779/the-end-of-prison-visitiation#.HcjptcSub>, 18 aprill 2018.

⁷⁹ Sheerin, A., Ring, M., Sinclair, L., Marashian, M. (2013). Briefing tahe gaas : suportigi tahe implemetation of family conferencing for inmates and their families. *Australasian Journal of Correctional Staff Development*, 1-5.

eeskuju mõjutada kinnipeetava käitumist väga oluliselt ning suunata kinnipeetavat õiguskuulekale teele. Seega on tähtis, et suhtlus lähedastega oleks võimalikult aja ja ressursikulukas ning interneti kasutamine lähedastega suhtlemiseks täidab kindlasti antud eesmärgi. Eeltoodust tulenevalt on interneti võimalik kasutada vanglas erinevate eesmärkide edendamiseks. Lisaks informatsioonivabadusele on selle abil võimalik edendada ka teiste põhiõiguste tagamist. Selliste interneti võimaluste kasutamine annab võimaluse muuta mitmed eluvaldkonnad võrdväärsemaks tavaühiskonnale ning anda kinnipeetavale paremad võimalused olla ühiskonda naasmisel reintegreeritud.

Noorte isikute jaoks on internet tänapäeval väga oluliseks vahendiks sotsialiseerimisel. Virtuaalne suhtlus annab neile rohkem julgust teistega suhelda ning võimaluse olla kursis enda eakaaslaste huvidega⁸⁰. Kuigi tavapärane suhtlus tuttavate ja sõpradega võib noore isiku kujunemisel olla olulisel kohal, tuleb vanglates siiski arvestada julgeolekukaalutlustega ning Interneti kasutamise lubamisel tuleb kaaluda, milliste põhiõiguste kaitse on niivõrd oluline, et kaalub üle võimalikud negatiivsed ohud. Üldisele informatsioonile ligipääsemisel puhul on oluliseks kaitsealaks üldine informatsioon ja suhtlemise võimaldamiseks lähedastega on era-ja perekonnaelu puutumatus. Tavapärane sotsialiseerumine sõprade ja tuttavatega on küll ühiskonnas tavapärane, kuid vanglas ei kaalu interneti teel suhtlusvõrgustike (nt. Facebook, Twitter) kasutamine üle sellega kaasnevate riskide paljusust. Kontrollimata suhtlus vabalt valitud isikutega läbi sotsiaalmeedia ei pruugi kaasa aidata vangistuse täideviimisele ning see võib endaga kaasa tuua rohkelt negatiivse mõjuga suhtlust.

Interneti keelamisega vanglates on mõjutatud mitu erinevat osapoolt, nagu näiteks kinnipeetavad, ohver ja ühiskond. Kinnipeetava interneti kasutamise piiramine võib olla ühele huvipoolle positiivse ning teisele huvipoolle negatiivse mõjuga. Vanglas võib interneti kasutamine mõjutada ka kuriteo ohvreid. Tänapäeva sotsiaalmeedia kasutamise aktiivsus ja nendes loodud võrgustikud annavad võimaluse isikut survestada ning avalikult alandada selleks suuri jõupingutusi tegemata. Kinnipeetavatel on võimalus küll kasutada suhtlemiseks teisi vahendeid, kuid ükski nendest ei taga nii kiiret ja laialdast levimust kui internet. Eestis on aina rohkem hakatud rääkima ja rõhku panema kuriteoohvrite kaitsele. Sellele on aluse pannud 2012.-ndal aastal jõustunud Euroopa Parlamendi

⁸⁰ Stasova, L., Khynova, J. (2012). Internet social networks as important agents of social inclusion for contemporary children and youth. *SHS Web of Conferences, EDP Sciences*, vol 2.

ja nõukogu direktiiv kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuete kohta. Direktiivi artikli 18 kohaselt ilma et see piiraks kaitse õigusi, tagavad liikmesriigid, et kuriteoohvri ja tema pereliikmete turvalisuse kaitseks on kättesaadavad meetmed, millega neid kaitstakse uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu eest, sealhulgas kuriteoohvri psüühilise, emotsionaalse või psühholoogilise traumeerimise ohu eest⁸¹. Vangistuses interneti kasutamise keelamist saab samuti vaadelda kui ühte meetet, kuidas on võimalik kuriteoohvri kaitset veelgi suurendada ja viia võimalikult minimaalseks võimalus, et kurjategija saaks ohvrit veelkord traumeerida või hirmutada. Lõplikult ei ole võimalik välistada, et kurjategija kontakteerub enda ohvriga, kuid interneti vahendusel suhtlemise keelamine on samm selle võimaluse minimeerimise poole. Eeltoodust tulenevalt on interneti kasutamise piiramine kuriteo ohvritele positiivseks ilminguks.

Lisaks eeltoodud interneti kasutamise võimalustele, mis on mõeldud kaasa tooma positiivseid muutusi, on alates 2013.-ndast aastast Belgias kasutusel süsteem, mis hõlmab suurt osa kinnipeetavate igapäevasest elust. Tegemist on süsteemiga, mis ei hõlma ainult interneti kasutamist, vaid see on seadistatud kontrollima mitmeid olulisi eluvaldkondi. Süsteemi nimega PrisonCloud, on paindlik infotehnoloogiline platvorm, mis pakub kinnipeetavatele teenuseid igal hetkel ja lubatud valdkondades, mille üle omab kontrolli vanglateenistus. See võimaldab kinnipeetaval vastutada ise enda elu eest vanglas ning kasutada platvormi nii meelelahutuseks kui ka töö tegemiseks⁸². See teenus pakub veebipõhist ligipääsu läbi erinevate kategooriate, nagu näiteks tervis, töötasing ja e-õpe ning see süsteem on seadistatud kinnipeetavate kambritesse.⁸³ Tegemist ei ole aga täieliku interneti kasutamise vabadusega. Kinnipeetavatel on võimalik ligi pääseda ainult kindlaks määratud internetilehekülgedele ning antud süsteemi kasutamist saab vanglateenistus pidevalt kontrollida. Antud süsteemi kaudu saavad kinnipeetavad näiteks enda kambrit helistada ja saata e-maile, laenutada e-raamatuid, näha enda kriminaalasjaga seotud dokumente, näha töökuulutus, suhelda personaliga ja vaadata filme⁸⁴. Tegemist on infotehnoloogiliselt edasi arenenud süsteemiga, mille abil saab kinnipeetav võtta ise rohkem

⁸¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoober 2012 direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JS, ELT L 315, 14.11.2012, lk 57—73. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2012.315.01.0057.01.EST&toc=OJ:L:2012:315:TOC, 02. aprill 2018.

⁸² *PrisonCloud*. Ebo-Enterprises. Kättesaadav: <https://www.ebo-enterprises.com/prisoncloud>, 18. aprill 2018.

⁸³ Gilna, D (2017). "PrisonCloud" Provides Limited Internet Access to Belgian Prisoners. *Prison Legal News*. Kättesaadav: <https://www.prisonlegalnews.org/news/2017/mar/31/prisoncloud-provides-limited-internet-access-belgian-prisoners/>, 18. aprill 2018.

⁸⁴ *Ibid.*

vastutust enda elu eest ka vanglas ja ise opereerida enda tegevusi rohkem. Internetile ligipääs on aga samuti piiratud kindlate lehekülgedega, mis näitab, et ka uudsete lahenduste puhul on nähtud vajadust piirata interneti kasutamist vanglates.

2.2 Interneti kasutamise negatiivne mõju

Vangistust iseloomustavad paljud ilmselged tingimused: individuaalse vabaduse kaotus, suhtluse vähenemine, vara kaotamine, peresuhtluste hääbumine ja teadlikkus sellest, et ühiskonda tagasiminekul võib toimuda teiste ühiskonnaliikmete poolne lahterdamine. See kõik võib endaga kaasa tuua relatiivse deprivatsiooni ehk suhtelise ilmajäetuse⁸⁵. Eestis on läbi viidud küsitlus, millele vastas 200 kinnipeetavat neljast erinevast vanglast ning 87 kinnipeetavat leidis, et nad tunnevad puudust internetist⁸⁶. Deprivatsiooni mudeli kohaselt on kinnipeetavate reeglite rikkumise tulemuseks stressirohketele ja rusuvatele tingimustele vanglas⁸⁷. Eeltoodust tulenevalt võivad kinnipeetavad tajuda vanglas ilmajäetust internetist negatiivse ilminguna. Harjumuspäraste tegevuste ilmajäetus võib tekitada vanglas stressi ning see omakorda väljendub kinnipeetava käitumises vangistuse jooksul. Seega võib negatiivselt mõjuda kinnipeetavale ka interneti mitte kasutamine või sellest võimalusest ilma jäämine.

Üheltpoolt annab internet võimaluse kinnipeetava resotsialiseerumise eesmärgil võimaluse suhelda miljonite inimestega ja pääseda ligi tohutult suurele informatsioonile üle kogu maailma. Teiselt poolt annab see aga seaduserikkujale võimaluse otsida uusi ohvreid ja ohvriks valida ühiskonna nõrgimaid liikmeid⁸⁸. Interneti kasutamise piiramisel vanglas on positiivsed ja negatiivsed tagajärjed nii ühiskonnale kui ka antud kinnipeetavale endale. Interneti kasutamise negatiivne mõju on tihti seotud selle liigeses kasutamises või seal leiduvate võimaluste kuritarvitamises. Selle liigne kasutamine võib mõjuda inimesele negatiivselt, luues soodsama pinnase erinevate negatiivsete kalduvuste tekkele. Internet võib tekitada teatavat sorti sõltuvust,

⁸⁵ Scott, G.D., Gendreau, P. (1969). Psychiatric implications of sensory deprivation on maximum security prison. *Canadian psychiatric association Journal*, vol. 14. No. 3, 337- 341.

⁸⁶ Tänav, R. (2008). Eesti kinnipeetavate hinnang relatiivsele deprivatsioonile. (Lõputöö). Sisekaitseakadeemia Justiitskõlledž. Tallinn. Kättesaadav: https://digiriidul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/1799/2008%20Remo_Tanav.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 18. aprill 2018.

⁸⁷ Cao, L., Zhao, J., S. Van Dine (1997). Prison disciplinary tickets: A test of the deprivation and importation models. *Journal of Criminal Justice*, Volume 25, Issue 2, 103-113.

⁸⁸ Gillett, G. (2011). A World Without Internet: a New Framework for Analyzing a Supervised Release Condition that Restricts Computer and Internet Access. *Fordham Law Review*, Vol. 79, Issue 1, 216-264.

mis võib ühiskonnas olles mõjutada isiku käitumist negatiivselt ning seeläbi kaasa tuua erinevaid sotsiaalseid probleeme. Vanglasse sattumine võib sellisel juhul olla aga hoopis positiivseks ilminguks kinnipeetavale endale, kuna sotsiaalset elu mõjutav negatiivne aspekt võetakse interneti piiramisega ära. Vangistuses puudub kinnipeetavatel võimalus enda aega sisustada internetis leiduvate meelelahutustega ning seega on rohkem võimalusi kasutada enda aega ära eesmärgipärasemalt. Isikuid, kellel on olnud ühte või teist liiki internetisõltuvust, on vanglas oldud aeg teatud mõttes sõltuvusraviks.

Läbilõige erinevatest uuringutest näitab, et Interneti sõltuvusega võivad kaasnedä sellised psüühilised häired nagu tunde ja ärevushäired (üldine ärevushäire, sotsiaalne ärevushäire) ning aktiivus- ja tähelepanuhäire (ADHD). Tuvastatud on vähemalt kolme liiki Internetisõltuvust:: liigne mängimine, seksuaalsed sundmõtted ja sotsialiseerumine (e-posti või tekstisõnumite teel). Kõikidel liikudel on neli sarnast tunnust: (1) liigne kasutamine, mis on seotud ajataju ja meelte kaotusega ning nende tähelepanuta jätmisega; (2) võõrutustunne, sealhulgas viha, pinges oleks ja/või depressioonitunne, kui arvuti ei ole kättesaadav; (3) tolerant, mis hõlmab endas soovi saada paremat tarkvara ja süsteeme või rohkem aega arvuti nende kasutamiseks; (4) kahjulikud tagajärjed, sealhulgas valetamine, halvad saavutused, sotsiaalne isolatsioon ja väsimus. Arutletakse ka selle üle, kas Interneti sõltuvus on omaette diagnoos või on see pigem teiste olemasolevate häirete, nagu ärevuse, depressiooni, ADHD või impulsi kontrolli häirete tulemus.⁸⁹ Vanglates on viidud võimalikult minimaalsele tasemele erinevate sõltuvust tekitavate ainete kasutamine ning seeläbi vaimsete probleemide süvenemine. Interneti aina suureneva mõju tõttu on mõisteta soov anda kinnipeetavatele minimaalne võimalus seda väärkasutada.

Interneti osakaalu kasvuga meie igapäevases elus, on lisandunud ka üks võimalik kuritegude toimepanemise koht. Internet on andnud võimaluse panna kuritegusid toime ilma füüsilise kontaktita ning seeläbi ei pruugi õigusrikkuja tajuda enda teo tagajärgi teistele isikutele. Internet on andnud võimaluse panna kuritegusid toime olles ohvrile anonüümne ning just see teeb interneti teeb kuritegude toimepanemise vahendina tõhusaks. Kurjategijad saavad suhelda, ahvatleda ja korraldada kohtumisi valetades enda tõelise olemuse kohta, varjates kes nad tegelikult on ning millised on nende tegelikud huvid. Ilma kindlate füüsiliste vihjeteta teise isiku häälele, toonile ja

⁸⁹ Weinstein, A. Feder, L., Rosenberg, K.P., Dannon, P. (2014). Internet Addiction Disorder: Overview and Controversies. *Behavioral Addictions Criteria, Evidence, and Treatment*. Academic Press, chapter 5, 99-117.

füüsilistele žestidele, tajub võimalik ohver tõenäolisemalt talle esitatut tõena⁹⁰. Seetõttu on interneti ja arvutite roll muutnud üha suuremaks laste ja noorte suhtes toimepandud seksuaalkuritegude puhul⁹¹. Kriminaalpoliitika jaoks koostatud uuringus „Kuritegevus Eestis 2016“, on seksuaalkuritegude analüüsis selgelt nähtav, mis rolli mängib internet lapsealiste seksuaalses ahvatlemises. Lapsealise seksuaalse ahvatlemise (KarS-i § 179) juhtumeid registreeriti 2016. aastal 93 (–3). Valdavalt oli tegu juhtumitega, kus võõras täiskasvanu lähenes veebikeskkonna kaudu lapsealisele (vanuses kuni 14 eluaastat), üritades jõuda seksuaalse sisuga vestluseni ja järgmiste eesmärkideni (nt saada lapselt pildifaile, videomaterjali, kokkulepet seksuaalse sisuga tegevusteks, saata endast pilte või näidata enda suguelundit). Kõigist lapsealise seksuaalse ahvatlemise juhtumitest 56% pandi toime interneti vahendusel. Lapsealise seksuaalseks ahvatlemiseks kasutati suhtlus-võrgustikke Facebook, vk.com, rate.ee, Snapchat, Viber, iha.ee, kroxa.ee, Skype⁹².

See näitab, millist negatiivset mõju avaldab Interneti kasutamine kuritegevuse toimepanemise viisidele ning võimaldab aina kergemini toime panna ilma füüsilise kontaktita kuritegusid, mis võivad hilisemalt kulmineeruda ka füüsilise kontaktiga kuriteoks. Üha enam kasvab interneti teel toime pandud kuritegude toimepanemine, kuna selleks ei pea kurjategija kodust lahkuma ning anonüümsus võib anda talle ka suurema julguse. Internet võib mõjutada mitmel viisil seksuaalse kuritarvitamise olemust ja dünaamikat nii perekonna kui ka tuttavate seksuaalkurjategijate puhul⁹³. Mida rohkem kasutavad alaealised interneti ning väheneb vanemlik kontroll seal toimuva üle, seda suuremaks muutub tõenäosus eelpooltoodud protsentide kasvuks. Kuigi interneti kasutamine võib ühiskonnas tekitada mitmeid negatiivseid mõjusid, on võimalik näha nende mõjude vähenemist ja positiivsete muutuste esilekutsumist just läbi selle, et vanglas piiratakse interneti kasutamist.

⁹⁰ Grant, H. and Lavery, G. (2017). Masquerading Sanity: Crimes, Violence and Victimization on the Internet. *Acta Psychopathologica*, Vol.3 No.3:26.

⁹¹ 15. Janis, W., Kimberly, J.M., David, F. (2003). Internet Sex Crimes Against Minors: The Response of Law Enforcement. *Crimes against Children Research Center. University of New Hampshire*. Kättesaadav: <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=202909>, 12. veebruar 2018.

⁹² *Kuritegevus Eestis 2016*. Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eestis-2016-0>, 16.detsember 2017.

⁹³ Mitchell, K.J., Finkelhor, D., Wolak; J.(2005). The Internet and Family and Acquaintance Sexual Abuse. Sage Publication, *Child Maltreatment*, Vol. 10, No. 1, 49-60.

3. Interneti ligipääsu piiramine Eesti vanglates

Tulenevalt asjaolust, et interneti kasutamist peetakse üha olulisemaks ning selles nähakse tänapäeval ühte võimalikku põhiõigust, puudutab see lisaks tavakodanikele ka vangistuses viibivaid isikuid. Üheks oluliseks väljakutseks vanglasüsteemis ja vangistusõiguses on küsimus kuidas, millal ja millises ulatuses tuleb digitaalne tehnoloogia kättesaadavaks teha isikule, kes on ilma jäänud enda vabadusest. Interneti ja mobiiltelefonide kasutamine on viimase kahe aastakümne jooksul meie modernse ühiskonnas tavades ja kultuuris juurdunud uskumatu kiirusega ja tänu nende arengute ligipääsmatusele on kinnipeetavad ühiskonnast üha rohkem isoleeritud⁹⁴. Interneti ligipääsust ilmajätmine võib mõjutada kinnipeetava ühiskonda naasmist pärssivalt, eriti olukorras kus vangistus on olnud pikk ning tehnoloogia on tavaühiskonnas üha edasi arenenud. Vanglates on samuti oluline seal viibivate isikute põhiõiguste tagamine ning vangistusega kaasnevad piirangud ei või kinnipeetavate põhiõigusi liigselt riivata.

Riigikohtu 31.05.2007 kohtuotsusest nähtub, et alates 01.01.2007 on Riigi Teataja esmaseks ametlikuks väljaandeks elektrooniline versioon, paberil antakse välja vaid viis kontrolleksemplari ning vanglal tuleb sellele vaatamata tagada, et kinnipeetavatel oleks mõistlik võimalus õigusaktide otsimiseks ning nendega tutvumiseks⁹⁵. Sellest tulenevalt oli võimalik õigusaktide ja kohtulahenditega tutvuda peale 01.01.2007 ainult internetis ning Riigi Teataja elektroonilise versiooni loomine oli seega üheks peamiseks ajendiks ja põhjuseks, miks oli vanglates kinnipeetavatele vajalik luua võimalus interneti kasutamiseks. Antud hetkel aga puudusid vanglates kinnipeetavatel tehnilised võimalused interneti kasutada ning kaitseõiguse võimalikult efektiivseks tagamiseks oli vajalik välja mõelda lahendus, kuidas võimaldada kinnipeetavatel vajalikul määral interneti kasutamist. Kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse alusel tuli 2008.-sandal aastal vangistusseadusesse sisse § 31¹.⁹⁶ Antud seadus jõustus 01.06.2008, kuid alates 2007.-nda aasta augusti lõpust oli Tartu Vanglas olemas võimalus interneti vahendusel elektroonilisele Riigi Teatajale, avalikustatud kohtulahenditele ja Euroopa Inimõiguste Kohtu lahenditele⁹⁷.

⁹⁴ Smith, P.S. (2012). Imprisonment and Internet-Access. *Nordic Journal of Human Rights*, Vol.30. No.4, 454-482.

⁹⁵ RKHKo 3-3-1-20-07

⁹⁶ Kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seadus. RT I, 2008, 17, 118

⁹⁷ TrtHKo 3-07-1431

VangS § 31¹ sätestab, et kinnipeetaval ei ole lubatud kasutada interneti, välja arvatud vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registrile.⁹⁸ Vangistusseaduse kommenteeritud väljaanne sisustab interneti kui ülemaailmset arvutivõrkude ühendust, omavahel ühendatud arvutivõrkude kogumit⁹⁹. Eesti vangistusõigus ei näe eraldi ette aluseid, mis põhjendaksid kinnipeetavate interneti kasutamise. Võrdluseks saab võtta Soome, kus alates 2015-ndast aastast sätestatakse, et kinnipeetavale võib lubada Internetiühendust elatusvahendite, töö, hariduse, õiguslike, sotsiaalsete ning eluasemeprobleemide lahendamiseks, või muudel olulistel asjakohastel põhjustel, näiteks e-õpe ja asutustega suhtlemiseks. Interneti kasutamist võib lubada kui see ei ohusta vangla turvalisust. Kinnipeetavale võib anda loa saata ja saada e-maili, et säilitada kontakti mõnel eelpooltoodud põhjusel¹⁰⁰.

VangS ei reguleeri konkreetseid internetilehekülgi, kuhu kinnipeetavatel ligi pääseda on lubatud. Antud normist ei tulene samuti regulatsioon, kuidas kinnipeetavate ligipääsu arvutitele ja internetile võimaldatakse. VangS sätestab ainult, et ligipääs internetile toimub vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutite kaudu, mis on vanglateenistuse järelevalve all. Samuti ei ole reguleeritud täpsemalt protseduuri, kuidas arvutite ligipääsu võimaldamine käib. Vangistust reguleerivatest õigusaktidest on tegemist ainsa paragrahviga, mis sätestab vanglates interneti kasutamise lubatavuse. Seadusandja täpsema korralduse reguleerimata jätmine võis olla tingitud soovist jätta konkreetne protseduur vanglate enda töökorralduse määrata. Konkreetete lehekülgede määratlemata jätmine võib teatud olukordades õonestada õigusselgust. VangS § 31¹ puhul on oluline hinnata, milliste internetilehekülgedena on praktikas tõlgendatud õigusaktide andmebaase ja kohtulahendite registrit.

Viru Vangla kodukorra punkt 7.1.31 sätestab, et kinnipeetavale on keelatud arvuti ja muu seade, millega või mida modifitseerides on võimalik saavutada internetiühendus¹⁰¹. Tallinna-ja Viru

⁹⁸ VangS. RT I 2000, 58, 376

⁹⁹ Sootak, J., Madise, L., Pikamäe, P. (2014). *Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne.2. Täiendatud väljaanne*. Tallinn: Juura, 97.

¹⁰⁰ *Blog: Finnish prisons go online* (2015). Prison Education Trust. Kättesaadav: <http://www.prisonerseducation.org.uk/news/blog-finnish-prisons-go-online>, 22. aprill 2018.

¹⁰¹ Viru Vangla kodukord. Kinnitatud Viru Vangla 23.01.2013 käskkirjaga nr 1-1/19; muudetud 07.12.2017 käskkirjaga nr 1-1/132. Kättesaadav: http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumentid/18_viru_vangla_kodukord_muudetud_7.12.2017_kk_1-1-132_joust_07.12.2017.pdf

Vangla kodukordades on täpselt sama sõnastusega keeld olemas. Sama mõtet kordab ka justiitsministri 31.12.2000 määrus nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ (VsKE) § 64¹ p 10, mille kohaselt on kinnipeetavale keelatud mobiiltelefonid ja muud elektroonilised või tehnilised sidepidamisvahendid, sealhulgas raadiosaatjad, pihu- ja personaalarvutid, mille kaudu on võimalik infot edastada ja vastu võtta¹⁰². VsKE ei räägi küll konkreetselt internetist ja selle ligipääsetavuse keelamisest ning on seega laiemas tähenduses kui kodukord, kuid on selge, et läbi internetiühenduse on võimalik samuti infot edastada ja vastu võtta ning seega on keelatud ka kõik seadmisel, mille abil interneti ühendust saaks luua. Kahe sätte omavahelist siduvust kinnitab ka Viru Vangla kodukorra seletuskiri punkt 7.1.31, mille kohaselt on interneti kasutamine keelatud juba VSke § 64¹ p-s 10, kus on sätestatud, et kinnipeetavale on vanglas keelatud mobiiltelefonid ja muud elektroonilised või tehnilised sidepidamisvahendid, sealhulgas raadiosaatjad, pihu- ja personaalarvutid, mille kaudu võib infot edastada ja vastu võtta¹⁰³.

Õigusselguse huvides täpsustab vangla selle sätte sõnastust. Kui esineb risk, et mingi seadme kaudu võib kas otseselt (seadme alkonfiguratsioonis) või kaudselt (seda seadet hiljem modifitseerides) infot edastada ja vastu võtta, siis ei ole ega saagi olla selle olemasolu vanglas lubatud. Niisugune tõlgendus tuleneb sellest, et tänapäeval võimaldavad enamasti kõik personaalarvutid infot edastada ning vastu võtta. Kui vanemad personaalarvutid alkonfiguratsioonis ei pruugi seda võimaldada, siis pääseb interneti selle kaudu, et arvutile paigaldatakse väikesed lisad, näiteks USB-liidesega nn internetipulgad või muud arvutisisesed seadmed, mis ei pruugi olla tuvastatavad. Ei ole ka välistatud, et kinnipeetavad kasutavad ebaseaduslikke viise selleks, et nendeni jõuaks riistvara (nt USB-netipulk), mis ühendatakse arvutiga. Kuna väikseim WiFi pulk on mõõtmetega 1,5 x 2 x 0,8 cm, st ese on väga väike, siis on ametnikel neid väga keeruline avastada. Tõenäosus, et need kinnipeetavate kätte jõuavad, on väga suur¹⁰⁴. Seega on interneti juurdepääsu piiramist rõhutatud lisaks VangS sättele ka määruses ning kodukorras.

¹⁰² VsKE RT I, 06.10.2017, 7

¹⁰³ Viru Vangla kodukorra seletuskiri. Kinnitatud Viru Vangla direktori 23.01.2013 käskkirjaga nr 1-1/19; muudetud 09.04.2018 käskkirjaga nr 1-1/41. Kättesaadav: http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumentid/19.1_viru_vangla_kodukorra_seletuskiri_muudetud_9.04.2018_kaskkirjaga_nr_1-1-41_joust_10.04.2018.pdf, 13. detsember 2017

¹⁰⁴ *Ibid*, lk 22.

Riigiasutuste, kohalike omavalituste ning nende ametiisikutega suhtlemine ja vajaliku informatsiooni saamine võib tänapäeva infoühiskonnas toimuda tihti interneti vahendusel. Oleme harjunud andma e-hääle, kasutama e-kooli ja m-parkimist, vaatama digiloost terviseandmeid ning esitama kohtudokumente e-toimiku kaudu¹⁰⁵. Erinevaid interneti teel pakutavaid teenuseid on Eesti ühiskonna arengut arvestades aina rohkem ning üha keerulisemaks muutub informatsiooni kättesaamine kirja või telefoni teel. Arvestades andmekaitse üha suurenevat rolli, muutub raskemaks isikutele informatsiooni väljastamine ilma neid tuvastamata. ID-kaardi kasutamine annab aina suurema võimaluse kasutada erinevaid teenuseid läbi interneti. Kinnipeetavatel aga puudub vanglas võimalus kasutada e-teenuseid, mis sisaldavad endas ID-kaardiga tuvastamist. 2015-ndal aastal vangistuseseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuses on välja toodud, et kinnipeetute kasutamiseks mõeldud tööjaamades (arvutites) tuleb lubada juurdepääs avaliku e-toimiku lehele. Menetlusedokumentidega tutvumine võiks toimuda vanglateenistuja juuresolekul, kes AET-i kasutamiseks kinnipeetavale menetlusedokumentidega tutvumise ajaks ID-kaardi tagastaks või siis toimuks ID-kaardi kaardilugejasse sisestamine vanglateenistuja poolt ning paroolide sisestamine kinnipeetu poolt¹⁰⁶. Eeltoodust tulenevalt nähtub, et seadusandja on juba varasemalt näinud interneti kasutamisel probleemkohti ning arutanud võimaluste üle, kuidas kinnipeetav saaks e-teenuseid kasutada.

AvTS § 32¹ näeb ette, et Eesti teabevärv on veebileht, mille kaudu on kättesaadav teabevaldajate tegevusvaldkonda ja üldkasutatavaid teenuseid puudutav avalikkusele suunatud teave ning mille kaudu võimaldatakse juurdepääs elektroonilisele üldkasutatavale teenusele ja taaskasutatavale teabele¹⁰⁷. Andmekaitse inspeksiooni koduleheküljelt on nähtav, et esmaseks kanaliks, kust riigi kohta teavet saada, on Eesti teabevärv eesti.ee. Teabevärv koondab eneses Eesti avaliku sektori asutuste kontaktteabe ja valdkonniti oluliseima. Eesti.ee on turvaline internetikeskkond suhtlemiseks riigiga, pakkudes usaldusväärset informatsiooni ning e-lahendusi kodanikele, ettevõtjatele ning ametnikele.¹⁰⁸ Avaliku teavet reguleeriv seadus sätestab riigi kõige olulisema veebilehe, mille kaugu on võimalik riigiga suhelda ja saada selle kohta esmast teavet.

¹⁰⁵ Tupay, P.K., Mikiver, M. (2015). E-riik ja põhiõigused. *Juridica*, No. 2015/3, 163-176.

¹⁰⁶ *Vangistuseseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus (2015)*. Justiitsministeerium, lk 16. Kättesaadav: <http://eelnouid.valitsus.ee/main#OUBKCR8u>, 13. veebruar 2018.

¹⁰⁷ AvTS. RT I, 04.07.2017, 11

¹⁰⁸ *Teabevärv*. Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/avalik-teave/teabevarav>, 20 veebruar 2018.

Kinnipeetavatel puudub võimalus tutvuda riigiülese ja informatsiooni koondamiseks välja töötatud veebileheküljega, olenemata asjaolust, et tegemist on üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsiooniga ning enda avalik õigusliku olemuse tõttu PS § 44 lg 1 erilise kaitse all. Eesti.ee on enda olemusel äärmiselt mitmekesine riiklik lehekülg, kust on võimalik saada informatsiooni Eesti Vabariigi, tervise ja tervisekaitse, toetuste ja pensionite, perekonna, töö ja toosuhete, liikluse ja sõidukite, tarbijakaitse, kodakondsuse ja dokumentide, õigusabi ja muu olulise kohta. Samuti on sealt nähtav erinevate riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste kontaktandmed¹⁰⁹. Antud lehekülg hõlmab endast väga laialdast informatsiooni nii riigi kui ka seal pakutavate võimaluste kohta. Olenemata asjaolust, et kinnipeetavatel ei ole vanglas võimalik kasutada erinevaid e-lahendusi ennast ID-kaardi või muu tehnoloogiaga tuvastamata, annaks Eesti teabevärv neile äärmiselt vajalikku informatsiooni, mida saab kindlasti siduda ka nende taasühiskonnastamisega.

Antud töö koostamise raames on autor saatnud Tallinna, Tartu ja Viru Vanglasse teabenõude, selgitamaks välja millistele internetilehekülgedele on kinnipeetavatel võimalik ligi pääseda. Tallinna Vangla 15.03.2018 vastuse nr 2-2/18/5836-2 (Lisa 1), Tartu Vangla 14.03.2018 vastuse nr 2-5/323-1 (Lisa 2) ja Viru Vangla (Lisa 3) kohaselt on seal paiknevatel kinnipeetavatel võimalik tutvuda Riigi Teataja (www.riigiteataja.ee); Riigikohtu kohtulahendite andmebaasi (rikos.rik.ee); Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite andmebaas (hudoc.echr.coe.int), Euroopa Liidu Teatja (eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=et); Euroopa Kohtu kohtupraktika (curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=et) veebilehekülgedega. Lisaks sellele on kinnipeetavatel ligipääs Tartu ja Viru vangla raamatukogudele ning PDF failidena võimalik tutvuda õiguskantsleri 2012, 2013 ja 2014 ülevaadetega, kõigi Eesti vanglate kodukordade ja nende seletuskirjadega ning Euroopa Vanglareeglistiku eestikeelse tõlke ja ingliskeelse versiooniga.

Vanglate antavatest vastustest on näha, et kõigis kolmes vanglas on kinnipeetavatel võimalik tutvuda samade Internetilehekülgedega. Ligipääsetavate lehekülgede pinnalt on nähtav, et siseriiklike õigusaktide andmebaasina on lubatud Riigi Teataja ja Euroopa Liidu õigusaktide andmebaasina Euroopa Liidu Teataja. Kohtulahendite registrina on lubatud Riigi Teataja ja Riigikohtu lahendite lehekülg ning Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Kohtu kohtupraktika

¹⁰⁹ Uks e-riiki – parim koht riigi teenuste leidmiseks. Eesti.ee kodulehekülg. Kättesaadav: <https://www.eesti.ee/et/index.html>, 13. veebruar 2018

leheküljed. Arvuti kaudu on võimalik tutvuda ka mõningate PDF failidega, milleks on õiguskantsleri tegevuse ülevaated, Euroopa Vanglareeglistik ja kõigi vanglate kodukorrad ning seletuskirjad. Sellest tulenevalt on võimalik lisaks internetilehekülgedele arvutitesse lisada tutvumiseks ka faile. VangS säte kätkeb endas ainult kohandatud arvutites Interneti kasutamist ja selle piiratavust, muude arvuti kasutamise võimaluste kohta piiranguid seatud ei ole. Kinnipeetavate interneti kasutamist ja internetilehekülgi haldab ühtselt Registrate ja Infosüsteemide Keskuse (RIK)¹¹⁰. Ühtsete võimaluste loomisega puudub antud osas võimalus kinnipeetavate diskrimineerimiseks ning nende ühine koordineerimine ja haldamine tagab ühtse praktika ja parema kontrolli. Lisaks eeltoodule on vanglates interneti kasutamisest räägitud ka seaduseelnõus, milles EIK otsuse järgselt tehti ettepanekuid VangS muutmiseks.

2017.-ndal aasta augustis Justiitsministeerium kooskõlastamiseks vangistusseaduse muutmise seaduse (kinnipeetavate ligipääs internetile) eelnõu, mille seletuskirja kohaselt täiendatakse eelnõuga VangS §-i 31¹ pärast sõna „registrile“ sõnadega „ning Riigikogu kodulehele ja õiguskantsleri kodulehele“. Muudatuse järel on VangS § 31¹ sõnastus järgmine: „Kinnipeetaval ei ole lubatud kasutada interneti, välja arvatud vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registrile ning Riigikogu kodulehele ja õiguskantsleri kodulehele.“ Ligipääsuga konkreetsetele kodulehtedele ei kaasne võimalust ligipääsuks kolmandatele kodulehtedele Riigikogu ja õiguskantsleri kodulehtede kaudu. Eelnõu raames leiti, et muudatusel võib olla positiivne mõju. Nii Riigikogu kui ka õiguskantsleri kodulehel on õiguslast informatsiooni, mis võib tugevdada kinnipeetavate arusaamist õiguskorrast. See võib aidata kaasa vangistuse eesmärkide täitmisele. Samuti võib viidatud kodulehtedelt olla kergemini kättesaadav teave, mis on vajalik kinnipeetava õiguste kaitseks. Vanglate poole pealt leiti, et muudatuse järel tuleb vanglate arvutid seadistada selliselt, et need võimaldaksid ligipääsu ka Riigikogu kodulehele ning õiguskantsleri kodulehele. Samuti tuleb perioodiliselt veenduda ja tagada, et ligipääsu ei ole võimalik kuritarvitada¹¹¹.

¹¹⁰ RKÜKo 3-3-1-5-09

¹¹¹ Vangistusseaduse muutmise seaduse (kinnipeetavate ligipääs internetile) eelnõu seletuskiri (2017). Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#Rx31DgGC>, 13. veebruar 2018.

Kooskõlastamisel viitas majandus- ja kommunikatsiooniminister asjaolule, et AvTS räägib veebilehest, seaduseelnõu aga koduleheküljest ning õigusaktidest oleks vajalik kasutada selguse mõttes ühtset terminit¹¹². Kuigi sõnad veebileht ja kodulehekülg võivad igapäevases kasutuses olla küll sünonüümid, on antud märkus õigusselgust silmas pidades igati asjakohane. Välisministeerium on seaduseelnõu kooskõlastamisel välja toonud, et välisministeerium peab oluliseks eelnõuga ette nähtud muudatuste kiires korras vastuvõtmist ning toetab EIK otsuse täitmiseks vajalike üksikküsimuste eraldi lahendamist. Samas pidas välisministeerium vajalikuks rõhutada, et VangS §-ga 31¹ sätestatud piirangud nõuavad edasist analüüsi. Ka eelnõu seletuskirjas on viidatud juba 2015. aastal koostatud vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsusele, milles ühe aspektina tõstatati küsimus kinnipeetavate juurdepääsust e-toimikule ja üldisem küsimus internetipiirangute leevendamisest. Välisministeerium toetas sellele väljatöötamiskavatsusele esitatud vastuses ettepanekut anda kinnipeetavatele täiendav juurdepääs näiteks ka ministeeriumite, sh Välisministeeriumi, kodulehekülgedele¹¹³. Õiguskantsler tõi seaduseelnõu kooskõlastamisel välja, et VangS § 31¹ seatud piirangud on ajale jalgu jäänud.

Lisaks seaduseelnõule on peale EIK otsuste tegemist saadetud kinnipeetavate interneti kasutamise piiramise kohtuvaidlus taas halduskohtule lahendada uue otsuse tegemiseks. Peale EIK tehtud otsust esitas kinnipeetav teistmisavalduse, milles veebilehe www.coe.ee osas jäeti teistmisavaldus rahuldamata ja kohtuotsused muutmata. Põhiseaduslikkuse järelevalve asja puudutavas osas jäeti teistmisavaldus läbi vaatamata ning tühistatud osas saadeti asi uueks otsustamiseks Tartu Halduskohtusse. Kohtuotsuse kohaselt tuvastas EIK selles asjas küll EIÕK art 10 rikkumise, kuid ei asunud seisukohale, et juurdepääs vaidlusalustele lehekülgedele tuleb kinnipeetavatele igal juhul tagada. Riigikohus tõi välja, et asja uuel lahendamisel tuleb välja selgitada, millised konkreetsed julgeolekuriskid kaasnevad riigile kinnipeetavatele juurdepääsu andmisega Riigikogu ja õiguskantsleri veebilehekülgedele ning kui suured on ressursikulud nende riskide maandamiseks. Tõendid selle kohta tuleb esitada riigil (HKMS § 27 lg 1 p 6). Nende tõendite põhjal tuleb uuesti hinnata, kas VangS §-s 31¹ sätestatud piirang on proportsionaalne ja demokraatlikus ühiskonnas vajalik¹¹⁴.

¹¹² *Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine* (2017). Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#3SmCilwx>, 13. veebruar 2018.

¹¹³ *Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine* (2017). Välisministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#LiBiaxLA>, 19. aprill 2018.

¹¹⁴ RKÜKo 3-3-2-1-16, p 24.

Riigikohus ei asunud kindlale seisukohale riigi kohustuse kohta tagada ligipääs nõutud veebilehekülgedele ning on rõhunu asjaolule, et eelnevas kohtuvaidluses ei teinud kohtud ega riik piisavalt, tõendamaks ära julgeolekuriske ning edasise kohtuvaidluse puhul tuleb rohkem keskenduda turvariskide väljatoomisele¹¹⁵. Tegemist on kohtulahendiga, milles väga mitmed kohtunikud jäid eriarvamusele. Ühes neist toodi välja seisukoht, et õiguskorra ühtsuse tagamiseks on vältimatult vajalik, et nimelt seadusandja viiks kiiremas korras VangS § 31¹ nõuded kooskõlla EIK 19.01.2016. a kohtuotsusega¹¹⁶. Eriarvamusele jäänud kohtunike hinnangul peaks VangS § 31¹ nõuete kooskõlla viimine EIK otsusega olema riigisiseseks järelmiks, mitte aga 2007. a-l käivitatud halduskohtumenetluse uuendamine. Nimelt tõid kohtunikud välja, et seadusandja ei ole viinud VangS § 31¹ eeskirju vastavusse EIK poolt Eesti suhtes 19.01.2016 tehtud otsuse järeldemitega. Üldkogu enamuse seisukohta kajastava kohtulahendi ridade vahelt näib kumavat arusaam, nagu oleks konventsiooni nõuete täitmine ainuüksi kohtute ülesanne. Arvestamata on jäetud, et konventsiooni osalisteks on siiski riigid ning konventsiooni nõuete täitmine on kõigi riigivõimuharude ülesanne, Eestis esmajoones parlamendi kohustus¹¹⁷. 2018-nda aasta esimese kvartali seisuga ei ole halduskohus teinud asjas uut otsust ning ka seadusandja ei ole seadust muutnud.

¹¹⁵ RKÜKo 3-3-2-1-16

¹¹⁶ Riigikohtunik Priit Pikamäe eriarvamus Riigikohtu üldkogu 30. juuni 2017. a otsuse kohta kohtuasjas nr 3-3-2-1-16. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/detailid.html?id=210733619>, 18. veebruar 2018.

¹¹⁷ *Ibid*, p 4.

4. Informatsioonivabaduse riive põhiseaduslikkuse analüüs

VangS § 31¹ kohaselt ei ole kinnipeetaval lubatud kasutada interneti, välja arvatud vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registrile¹¹⁸. Interneti kasutamisel piirangute seadmisega piiratakse kinnipeetava õigust saada üldiseks kasutamiseks saadavat informatsiooni. Põhiõiguse riive puhul on vajalik hinnata, kas piirang on põhiseadusega kooskõlas. Antud magistritöös toimub põhiseaduslikkuse hindamine läbi proportsionaalsuse analüüsi, formaalse analüüsi puhul lähtub töö autor eeldusest, et kehtiva seaduse puhul on formaalsed nõuded täidetud. Ka õiguskantsler on leidnud, et VangS § 31¹ on formaalselt põhiseadusega kooskõlas¹¹⁹. Samuti ei leidu ühestki kinnipeetavate interneti kasutamise piiramisega seotud allikast, et esile oleks kerkinud küsimuse formaalsete eelduste täitmise kohta.

Põhiõiguste põhiseaduspärasuse kontrollimiseks on vajalik hinnata läbi mitmete põhiseaduses välja toodud nõuete. Antud nõuded tulenevad PS erinevatest paragrahvidest ning läbi nende koosmõjude tõlgendamisel kontrollitakse põhiõiguse põhiseaduspärasust. PS kommenteeritud väljaandes on eelpooltoodud põhiseaduse erinevad nõuded kogutud ühte kontrollskeemi¹²⁰. Esimeseks sammuks põhivabaduspiirangu põhiseaduspärasuse hindamisel on vajalik kindlaks teha, mis liiki põhiõigusega tegemist on. Asjaolust, et “üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsioon” võib teabe edastaja mõttes olla nii avalik-õigusliku kui ka eraõigusliku päritoluga, tuleneb ühtlasi, et PS § 44 lg 1 on n-ö topeltiseloomuga põhiõigus – nii tõrjeõigus ehk negatiivne põhiõigus kui ka avaliku võimu positiivset soorituskohustust eeldav põhiõigus. Tõrjeõigus viitab avaliku võimu kohustusele mitte sekkuda või mitte teha takistusi avalikustatud informatsioonile juurdepääsul. Sellele viitab ka sättes kasutatud formuleering “õigus vabalt saada“. Positiivne tegutsemiskohustus tähendab eeskätt seda, et avalik võim on ise kohustatud teatud informatsiooni avalikustama (sh vajadusel looma vastava regulatsiooni) ning samas nägema ette normistiku, mis kohustaks ka eraõiguslikke isikuid kas avalikes huvides või teiste isikute põhiõiguste tagamiseks teavet avalikustama¹²¹.

¹¹⁸ VangS. RT I 2000, 58, 376

¹¹⁹ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 15.

¹²⁰ Kommenteeritud väljaanne, supra nota 17, lk 10 II peatükk.

¹²¹ Kommenteeritud väljaanne, supra nota 17, lk 10 § 44.

EIK on välja toonud analüüsid EIÕK artikli 10 rikkumist, et lisaks riigi negatiivsele kohustusele hoiduda konventsiooniga tagatud õiguse rikkumisest, võib tegemist olla ka positiivse kohustustega. Piirid riigi positiivse ja negatiivse kohustuse vahel ei ole kindlalt määratletud, mõlemas olukorras - kas kohustus on positiivne või negatiivne - on riigil kaalutlusruum. Kohus leidis, et ei ole oluline alati piiri tõmmata riigi negatiivse või positiivse tegutsemiskohustuse vahel ja see ei ole alati ka ilmingimata vajalik¹²². Tulenevalt asjaolust, et põhiõigus võib olla topeltiseloomuga, kuid alati ei ole ilmingimata vajalik otsustada kas tegemist on riigi positiivse või negatiivse kohustusega, vaatab autor informatsioonivabadust kui vabadus-ehk tõrjepõhiõiguse kontrolliskeemi järgi. Vabadus- ehk tõrjepõhiõigused on õigused mittesekkumisele isiku vabadussfääri. Nende sisuks on õiguslik luba midagi teha või tegemata jätta ning isiku õigus riigilt nõuda, et riik isikut lubatu teostamisel ei takista. Vabaduspõhiõigused garanteerivad isikule otsustamisvabaduse ning kaitsevad teda riigi ja teiste põhiõiguste adressaatide sekkumise eest selle vabaduse teostamisel¹²³. Informatsiooni saamise õiguse puhul on isikul õiguslik luba vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitavat informatsiooni, riigiasutustelt, kohalike omavalitsustelt ja nende ametiisikutelt informatsiooni nende tegevuse kohta ning tutvuda tema kohta riigiasutuste ja kohalikes omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega, seaduses sätestatud korras. Õigus antud teavet saada seab riigile kohustuse informatsiooni anda.

4.1 Põhiõiguse kaitseala riive

4.1.1 Kaitseala

Vabadus- ehk tõrjepõhiõiguse kontrolliskeemi järgi on esmalt vajalik leida põhiõiguse kaitseala riive, mille hulka kuulub esemelise ja isikulise kaitseala leidmine. Põhiõiguse esemeliseks kaitsealaks on põhiõiguse kandja tegevus, omadus või seisund, mida põhiõigussäte hõlmab. Vabaduspõhiõiguse kaitseala adekvaatne definitsioon hõlmab kõik mõeldavad tegevused, omadused ja seisundid, millel on seos kaitstava õigushüvega¹²⁴. Grammatiliselt tõlgendades saaks vaadelda informatsioonivabadusõiguse esemelise kaitsealana üldiseks kasutamiseks levitavat informatsiooni. Tulenevalt asjaolust, et antud sõnad ei anna kindlat ja ühetaolist arusaama selle

¹²² *Mouvement Raelien Suisse v Switzerland*, no.16354/06, ECHR 2012

¹²³ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44.

¹²⁴ *Ibid.*

mõiste tähendusest, tuleb seda täpsemalt sisustada. PS § 44 lg 1 kaitseala hõlmab endas nii informatsiooni kui ka väärtushinnanguid ning seda toetab ka põhiõiguste laia kaitseala tõlgendamise põhimõte. Üldiseks kasutamiseks levitatava teabena saab mõista kogu informatsiooni, sõltumata selle edastajast ja kandjast, mis on tehtud kättesaadavaks individuaalselt kindlaksmääramata isikute ringile. Niisugune määratlus lähtub vajadusest tagada sellele põhiõigusele võimalikult lai kaitseala¹²⁵. Eeltoodust tulenevalt ei saa üheselt kirja panna, mis on PS 44 lg 1 esemeline kaitseala. Leidmaks, kas asjakohane informatsioon või allikas kuulub antud põhiõiguse kaitsealasse, tuleb kasutada tõlgendamist vastavalt konkreetsetele asjaoludele. Selge on see, et internetis saadav avalik teave kuulub informatsioonivabaduse esemelise kaitseala hulka. Põhiõiguse isikulise kaitsealana tähistatakse isikute ringi, keda vastav põhiõigus kaitseb. Isikuid, keda põhiõigus kaitseb, nimetatakse põhiõiguse kandjateks ehk õigustatud subjektideks¹²⁶. PS § 44 lg 1 sõnastusest on nähtav, et antud põhiõigus on igäihel. Sellest tulenevalt kuulub informatsioonivabaduse kaitsealasse igäiüks. Kuna antud sättes ei ole õigustatud subjektide arvu piiratud, siis tuleb lähtuda sellest, et ka sellest paragrahvist tulenevad igäihõlpsõigused, mis on võrdselt nii Eesti kodanikel kui ka välismaalastel ja kodakondsuseta isikutel.¹²⁷

4.1.2 Riive

Peale kaitseala määratlemist tuleb tuvastada põhiõiguse kaitseala riive. PS § 44 lg-s 1 sätestatud põhiõiguse riive võib seisneda üldiseks kasutamiseks levitava informatsioonile juurdepääsu takistuste seadmisel, kui ka avaliku võimu poolt tegutsemata jätmisel, nt teatud info, mis peaks olemuslikult olema mõeldud üldiseks kasutamiseks, avalikustamata jätmise; eraõiguslikule isikule avalikustamiskohustuse panemata jätmise; sammude astumata jätmise, mis tagaks vähemalt teatud minimaalsel määral võimaluse juurdepääsuks üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsioonile jms. Tõrjeõigus viitab avaliku võimu kohustusele mitte sekkuda või mitte teha takistusi avalikustatud informatsioonile juurdepääsul. Sellele viitab ka sättes kasutatud formuleering “õigus vabalt saada“. Nii kujutab PS § 44 lg 1 kaitseala riivet endast raadio- või teleaadete segamine, välismaalt pärinevale infole juurdepääsu takistamine, interneti või mis tahes muu infokandja kasutamisele takistuste tegemine¹²⁸.

¹²⁵ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 21

¹²⁶ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44.

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ *Ibid.*

Tulenevalt asjaolust, et õigus saada informatsiooni on igäihel, sealhulgas välismaalastel ja kodakondsuseta isikutel, on õigus seda saada ka kinnipeetavatel. Internetis sisalduv informatsioon kuulub PS § 44 esemelise kaitseala hulka. Tulenevalt kohtupraktikast ja antud põhiõiguse eesmärgist, on üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsiooni puhul olulisel kohal avalik-õigusliku päritoluga informatsioon¹²⁹. Ligipääsu võimaldamine ainult õigusaktidele ja kohtulahenditele ei võimalda aga tutvuda erineva avalik-õigusliku päritolu informatsiooniga, mis on kõigile teistele peale kinnipeetavate internetis kättesaadav. Informatsioonivabaduse riivist on võimalik rääkida siis, kui esineb takistusi üldiseks kasutamiseks saadava informatsiooni ligipääsemisel. Vanglas on kinnipeetavatel võimalik internetis ligi pääseda ainult õigusaktidele ning kohtulahenditele. Ametlike õigusaktide andmebaas ja kohtulahendite register ei ole ainsad internetileheküljed, kus on võimalik saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Vabadusõiguse kaitseala on riivatud, kui seda vabadust mõjutatakse avaliku võimu poolt ebasoodsalt¹³⁰. Vangistust reguleerivad õigusaktid näevad ette informatsiooni ligipääsemise piiramist ja seda kinnipeetavatele ebasoodsalt. Sellest järeldub, et vangla on riivanud kinnipeetavate õigust ligi pääseda üldiseks kasutamiseks levitatavale informatsioonile ning VangS § 31¹ riivab kinnipeetava informatsiooni saamise õigust.

Interneti kasutamine ei kätke endas aga kõigest informatsioonivabadust. Võimalik on leida ka teisi põhiõigusi, mida interneti kasutamise piiramine vanglates riivab. Põhiseaduslikkuse analüüsis keskendutakse aga siiski informatsioonivabaduse riivele, kuna antud vabadus on põhiseaduslikkuse analüüsi fookuses. Ühiskonna arenedes on võimalik aina rohkem enda õigusi teostada kasutades interneti või selle abi. Eesti PS käsitleb §-s 44 küll kitsalt üksnes õigust informatsiooni saada (lg 1) ja seda nõuda (lg-d 2 ja 3), kuid ei tule kaugelt otsida ka informatsiooni levitamise õigust tagavaid sätteid. Selle regulatsiooni leiab PS §-st 45. PS §-ga 44 on tihedalt seotud ka § 46, täpsemini sellest sättest tulenev riigi- ja kohalike omavalitsuste asutuste kohustus vastata märgukirjadele ja avaldustele. Neil sätetel on osaliselt sarnane kaitseala - tagatakse isikute õigus saada teavet.¹³¹ PS § 45 sätestab, et igäihel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Seda õigust võib seadus

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ RKPJKo 3-4-1-1-02, p 12.

¹³¹ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44.

piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Tsensuuri ei ole¹³².

Erinevalt informatsioonivabadust puudutavast sättest, on sõnavabadus ehk väljendusvabadus sätestatud PS-is seadusereservatsiooniga. Arvestades interneti olemust ja selle kasutamise eesmärki, on raske teha kindlat vahet, kumb on tähtsamal kohal, kas sõnavabadus, või õigus saada informatsiooni. PS kommenteeritud väljaande kohaselt on informatsioonipõhiõigusel kaks korrelatsioonis olevat tahku – õigus informatsiooni saada ja seda levitada reguleeritud kahes eraldi paragrahvis¹³³. Internet on muutnud väljendusvabaduse praktiliseks faktiks ja globaalseks fenomeniks igapäevaseks, kellel on arvuti või telefon¹³⁴. Mitmetes allikates lähenetakse interneti kasutamisele peamiselt läbi väljendusvabaduse (*freedom of expression*), kuna nendes ei nähta informatsiooni saamise ja levitamise õigust eraldiseisvana, vaid ühtse sättena. Väljendusvabadus kätkeb endas aga võimalust enda ideid, arvamust ja teadaolevat informatsiooni levitada. Eesti põhiõiguses sätestatud informatsioonivabadus kätkeb endas aga õigust saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Seega on väljendusvabaduse teostamine vanglates läbi interneti omaette teemaarendus ning antud töös sellele ei keskenduta.

Lisaks väljendusvabadusele riivab interneti kasutamise piiramine ka vaba eneseteostust. PS § 19 sätestab, et igapäev on õigus vabale eneseteostusele¹³⁵. Riigikohus kohus on leidnud, et vangistuse kohaldamisega piiratakse PS § 19 lg-st 1 tuleneva vaba eneseteostuse õiguse takistamise kaudu muu hulgas isiku õigust vabalt otsustada enda suhtlusringkonna, kasutatavate suhtluskanalite ja suhtluse sisu üle¹³⁶. Ühiskonnas, kus omavaheline suhtlus toimub tihti interneti vahendusel ja seal loodud suhtlusportaalide kaudu, on interneti kasutamise piiramisel väiksemad võimalused teostada nii ennast kui ka enda erinevaid vajadusi. Vaba eneseteostus on äärmiselt lai mõiste ning kindlat definitsiooni või tegevusi, mis selle alla kuuluksid, ei ole võimalik ühtselt leida. Vanglas viibimisega ning seal seatud piirangutega ei ole kinnipeetaval võrreldes vaba ühiskonna liikmena võimalik ennast samavõrdsel teostada. Üheks eneseteostuse võimalikuks väljenduskohaks võib olla muidugi Internet. Läbi Interneti on võimalik teha näiteks tööd, suhelda sõpradega, osta vajalikke esemeid, ennast harida jne. Kõik need tegevuse sisaldavad endas teatud määral

¹³² PS RT I, 15.05.2015, 2

¹³³ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44

¹³⁴ Best., M.L. (2004), *supra nota* 47, lk 20.

¹³⁵ PS RT I, 15.05.2015, 2

¹³⁶ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 30.

eneseteostuse võimalust ning vanglas viibides on sellised interneti teel kasutatavad eneseteostusvõimalused Eestis keelatud.

Saksamaal on õigus informatsioonilisele enesemääramisele andmekaitse keskne põhiõiguslik alus. See kaitseb iga isiku õigust ise otsustada oma isikuandmete avaldamise ja kasutamise üle. Tekkelooliselt ja sisuliselt on tegemist eraelu puutumatus austamise õiguse edasiarendusega¹³⁷. PS sätestab igäihe õigust perekonna-ja eraelupuutumatus § 26¹³⁸. Informatsioonilise enesemääramise õiguse kaitsealas on vahetult isikuandmed. Piisab, kui tegemist on isikuandmetega. Samuti kaitseb õigus informatsioonilisele enesemääramisele põhiõiguste kandjate otsustamis- või käsutamisoõigust. Kolmandaks ei puuduta see otsustamisõigus üksnes andmete avaldamist, vaid ka nende kasutamist. See on niisiis suunatud protsessile ja töötlemisele, sidudes vahetult andmetöötluse iga üksiku etapi, mida viib läbi avalik võim või – põhiõiguse kolmikmõju puhul – mõni teine eraisik¹³⁹. Riigikohus on oma praktikas enesemääramisõiguse ja enesekujutamise õigusega seotud olukordi käsitletud sageli seoses kahe konkureeriva paragrahviga. Kas riivatud on PS § 19 lg-s 1 tagatud isiksuspõhiõiguse või PS §-ga 26 tagatud eraelu puutumatus esemelist kaitseala, on sõltunud konkreetse juhtumi asjaoludest ja sellest, milline tähendus on antud mõistele “eraelu”¹⁴⁰.

Asjaolu, et kinnipeetavatele võimaldatakse Eestis tutvuda interneti vahendusel just õigusaktide ja kohtulahenditega, viitab kinnipeetava õiguskaitse tähtsustamisele. PS § 15 lg 1 sisaldab koosmõjus § -ga 14 üldist põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele¹⁴¹. Tõhusaks õiguskaitseks ja ausaks õigusemõistmiseks üheks aluseks võib olla võimalus üldse tutvuda asjassepuutuvate õigusaktide ning kohtulahenditega. Selle osagarantiideks võib pidada õigust pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse ehk üldist kohtutee garantiid, õigust ausale kohtueelsele haldusmenetlusele, õigust kohtu sõltumatusele ja erapooletusele, õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul ja õigust hüvitisele selle nõude eiramise korral ning õigust ausale kohtumenetlusele¹⁴². Vangla puhul on tegemist haldusorganiga ning vaidluses kinnipeetava ja vangla vahel

¹³⁷ Marion, A. (2005). Isikuandmete kaitse põhiõiguslik alus: kas õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja/või eraelu austamisele? *Juridica*, No. 2005/8, lk 537-543.

¹³⁸ PS RT I, 15.05.2015, 2

¹³⁹ Marion, A. (2005), *supra nota* 129, lk 43.

¹⁴⁰ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 26

¹⁴¹ *Ibid*, § 44.

¹⁴² *Ibid*, § 15.

kohaldatakse seetõttu suuremas osas haldusmenetlust. Tulenevalt asjaolust, et tõhusaks õiguskaitses ja ausaks õigusemõistmiseks saab pidada ka õigust ausale kohtueelsele haldusmenetlusele, on oluline seda reguleerivate haldusaktide kättesaamine ka kinnipeetavate poolt. Läbi kohaldatavate õigusaktide tundmise on isikul võimalik ennast tõhusamalt kaitsta. Eeltoodust tulenevalt ei mõjuta interneti kasutamise piiramine ainult kinnipeetavate informatsioonivabadust, vaid puudutab ka teiste põhiõiguste tagamist.

4.2 Riive põhiseaduslik õigustamine

4.2.1 Seaduse legitiimne eesmärk

Kinnipeetavate interneti kasutamise piiramisel peavad olema konkreetsed ja vajalikud põhjendused, kuna informatsiooni saamise puhul on tegemist ühe põhiõigusega. Põhjuseid selle piiramiseks on võimalik leida läbi mitme erineva aspekti. Üheks peamiseks eesmärgiks interneti kasutamise piiramisel on edasiste kuritegude ärahoidmine ja sellega avaliku korra tagamine. Justiitsminister on leidnud, et VangS § 31¹ legitiimne eesmärk on vältida süütegude toimepanemist interneti teel ning tagada kuriteoohvrite kaitse. Kinnipeetavate piiramatu ja kontrollimatu ligipääs internetile võib ohustada ühiskonna turvalisust. Õiguskantsler on jõudnud samale järeldusele, tuues välja, et vabaduskaotusliku karistuse üks eesmärk on eraldada kuriteo toime pannud isik muust ühiskonnast, et takistada võimaliku kuritegeliku käitumise jätkumist ja kaitsta seeläbi ühiskonna teisi liikmeid¹⁴³.

Vanglates interneti kasutamise keelamist peetakse niivõrd oluliseks ühiskonna turvalisuse tagamise vahendiks just seepärast, et viimase kümne või kahekümne aasta jooksul on küberkuritegevus märkimisväärselt kasvanud¹⁴⁴. Sellest tulenevalt on internet ja kuritegude toimepanemine üksteisega seotud ning ühiskonna turvalisuse tagamine interneti kasutamise piiramisega ei ole pelgalt ettekääne. Peatükis 2.2 on välja toodud, mis rolli mängib internet laste vastu toime pandud seksuaalkuritegudes Eestis. Tegemist on ühiskonnas palju kõneainet tekitava kuriteoliigiga ning sellised näited annavad prima ülevaate interneti kõige negatiivsematest kasutusvõimalustest. Tänu interneti kasutamisele on kuritegude toimepanemine muutunud üha lihtsamaks, kuna ei nõua füüsilist tegevust ja võimaldab anonüümsust. Vangistuse jooksul interneti

¹⁴³ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 12.

¹⁴⁴ Grant, H. and Lavery, G. (2017), *supra nota* 88, lk 32.

vabalt kasutamise piiramine võtab ära võimaluse ligi pääseda veebilehekülgedele, mis võimaldaksid kuritegusid sooritada või ahvatleks kinnipeetavat sellele mõtlema. Paljud ohvriks langemise vormid, sealhulgas kiusamine ning varavastased kuriteod, liiguvad järjest kiiremini interneti¹⁴⁵. Seega kuritegude toimepanemist arvestades ei ole tegemist pelgalt seadusandja hüpoteetilise ohuga, vaid kuritegude toimepanemise tendents näitab interneti kasutamise kasvu kuritegude sooritamisel.

Tulenevalt põhiseaduse preambulist on üheks põhiseaduslikuks väärtuseks vajadus tagada riigi sisemine rahu. Riigi sisemise rahuga seostub ka ühiskondliku turvalisuse tagamine (vangla julgeolek ning kinnipeetava turvalisuse tagamine, mis on tihedalt seotud vangistuse eesmärkide saavutamisega)¹⁴⁶. Põhiõigusi ei ole lubatud piirata mitte ainult teiste isikute põhiõiguste, vaid ka kollektiivsete ehk ühiskondlike hüvede kasuks (mida ei saa taandada individuaalsetele õigustele)¹⁴⁷. Tulenevalt eeltoodust saab olla üheks informatsioonivabaduse piiramise eesmärgiks põhiseaduslike väärtuste kaitse. Interneti kasutamise piiramine vanglates on otseselt seotud ühiskonna turvalisuse tagamise ning seeläbi laiemalt riigi sisemise rahu säilitamiseks. VangS § 6 näeb ette ühe vangistuse täideviimise eesmärgina kinnipeetava suunamist õiguskaualekäitumisele ja õiguskorra kaitset¹⁴⁸.

Kinnipeetava interneti kasutamise keelamise eesmärgipärasus sõltub sellest, kas nimetatud piirang on hõlmatav ühega eelnimetatud vangistuse eesmärkidest - kinnipeetava õiguskaualekäitumisele suunamisest või õiguskorra kaitse vajadusest¹⁴⁹. Vangistuse täideviimise eesmärgina tähendab õiguskorra kaitsmine pigem hoolitsemist selle eest, et süüdimõistetud ei paneks karistuse kandmise ajal toime uut kuritegu ning on selles mõttes vaadeldav karistuse täitmise miinimumülesandena¹⁵⁰. Õiguskorra kaitse kitsamas tähenduses on ka vangla igapäevane järelevalve alane tegevus ning päevakava täitmine, mis peab kindlustama õiguskorra järgimise ja julgeoleku vangla sees¹⁵¹. PS § 13 lg 1 sätestab igapäevase õiguse riigi kaitsele, mis hõlmab põhiõiguse

¹⁴⁵Hamby, S., Blount, Z., Smith, A., Jones, L., Mitchell, K., Taylor, E. (2018). Digital poly-victimization: The increasing importance of online crime and harassment to the burden of victimization. *Journal of Trauma & Dissociation*, vol. 19, lk 382-398.

¹⁴⁶ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 5.

¹⁴⁷ Aule, K. (2002). Riigisaladus – kas „salajane õigus“? Informatsioonivabaduse loomulikust piirist. *Juridica*, No. 2002/5, 303-311.

¹⁴⁸ VangS. RT I 2000, 58, 376

¹⁴⁹ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 32.

¹⁵⁰ Sootak, J., Madise, L., Pikamäe, P. (2014), *supra nota 93*, lk 40.

¹⁵¹ Vangistuse täideviimine ja järelevalve korraldus. Vanglateenistuse õpik. (2016). Tallinna Trükikoda, Justiitsministeerium, lk 10.

kandja õiguse sellele, et riik teda kolmandate isikute rünnete eest kaitseks, ning PS §-st 14 tuleneb riigivõimu kohustus tagada isikute õigused ja vabadused. Seega on ka PS § 44 lg-st 1 tulenev õigus piirata nimetatud põhiõiguste tagamiseks¹⁵².

Õiguskorra kaitsmist vangistuse täideviimise eesmärgina saab vaadelda ka ühiskonna turvalisuse pinnalt. Ühiskonda naasmisel korduvkuritegude toimepanemine on tugevalt seotud ühiskonna turvalisusega. Madal kuritegude ning ka korduvkuritegude toimepanemise protsent väljendub ühe näitajana indiviidide ning ühiskonna kui terviku turvalisusena. Üldiseks kasutamiseks levitav informatsioon võib puudutada teavet, mis on vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega, ning ohustada vangla julgeolekut. Interneti vahendusel üldiseks kasutamiseks levitavale informatsioonile juurdepääsuga võivad kaasneda võimalused kasutada interneti muul otstarbel¹⁵³. Vangistuse sisu on isikult vabaduse võtmine, st teatud ajaks piiratakse isiku liikumisvõimalust ja võimalust realiseerida sellega olemuslikult seotud subjektiivseid (põhi)õigusi. Vangistust ei ole aga õige mõista üksnes füüsilise liikumisvabaduse piiranguna. Interneti kasutamise keeld on tingitud eelkõige vajadusest välistada kinnipeetava vanglaväline suhtlemine nendes vormides, mis ei ole vangistusseaduses ette nähtud ja mis seadusandja hinnangul ei pruugi soodustada karistuse täideviimise eesmärkide saavutamist; sealhulgas välistamiseks internetist sellise teabe hankimist, mis võiks ohustada vangla julgeolekut, ühiskondlikku turvalisust väljaspool vanglat või vastu töötada kinnipeetava õiguskuulekale käitumisele suunamise eesmärgile¹⁵⁴.

Lisaks ühiskonna turvalisuse tagamisele on võimalik interneti kasutamise piirangut eesmärgipärastada vangla julgeoleku tagamisega, läbi selleks vajaliku tehnika keelamise vajadusega. Viru Vangla kodukorra seletuskiri punkt 7.1.31 toob välja, et kontrollimatu interneti kasutamine ei sea ohtu mitte ainult vangla julgeolekut, vaid ka väljaspool vanglat viibivate isikute julgeoleku. Vangla ei saa ellu viia VangSi § 6 lgs 1 sätestatud õiguskorra kaitse kohustust ning VangSi § 66 lg-s 1 sätestatud järelevalve kohustust, sest ei saa eeldada, et vangla peab näiteks igal nädalal tegema ekspertiise, et tuvastada, kas seadet on modifitseeritud või ümber ehitatud. Ekspertiisidki ei pruugiks midagi tuvastada, sest kuna modifitseerida saab väga hõlpsasti, siis võib kinnipeetav enne ekspertiisi internetipulga vms seadme eemaldada. Tähtis on veel see, et ekspertiise peaks tegema infotehnoloogilise pädevusega isikud, keda vanglates ei ole.

¹⁵² TrtHK 3-17-1483, p 11.

¹⁵³ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 5.

¹⁵⁴ *Ibid*, p 30.

Kinnipeetavaile ei ole arvuti kasutamine hädavajalik, sest nad saavad kõik arvutiga tehtava ellu viia ilma arvutita. Näiteks võib kirju kirjutada käsitsi, teavikuid saab laenutada raamatukogust või lasta postiga saata, filme võib vaadata televiisorist, muusikat kuulata raadiost jne¹⁵⁵. Üheks põhjuseks interneti kasutamise piiramiseks on seega ka arvutite või muude interneti ühendust võimaldavate seadmete keelamine. Tegemist on elektrooniliste seadmetega mille küljest on esmalt võimalik võtta osi vanglas keelatud esemete valmistamiseks või keelatud toimingute tegemiseks ning teisest küljest on selliseid elektroonilisi esemeid raske läbi otsida. Lisaks sellele on leitud, et kinnipeetavad saavad kõike teha ilma arvutita. Tulenevalt vangistuse erisustest võrreldes tavaühiskonnaga, on seal tõesti viidud miinimumini tegevused, mis vajaksid arvutit või interneti ja tagatud on alternatiivsed võimalused. EIK on samuti nõustunud, et kõnealusel riivil oli teiste isikute õiguste kaitsmise ning kuritegude ja korratuste ärahoidmise eesmärk¹⁵⁶. Eeltoodust tulenevalt on vanglas interneti kasutamisel legitiimne eesmärk olemas.

4.2.2. Proportsionaalsuse põhimõte

Antud magistritöö peamiseks uurimisküsimuseks on, kas kinnipeetavatele hetkel seatud piirang seoses interneti kasutamisega on proportsionaalne. Eesti õiguskorras tuleneb proportsionaalsuse põhimõtte PS § 11 teisest lausest, mille kohaselt peavad õiguste ja vabaduste piirangud olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratud õiguste ja vabaduste olemust¹⁵⁷. Eesti õiguses on proportsionaalsuse põhimõtte omandanud olulise koha nii seadusandja kui ka haldusorganite tegevuse materiaalse õiguspärasuse kontrollimisel. Õiguskirjanduses on peetud võimalikuks tuletada proportsionaalsuse põhimõtte ka õigusriigi põhimõttest (*rule of law*)¹⁵⁸. Õigusriigis kehtiva proportsionaalsuse printsiibi kohaselt peavad rakendatavad abinõud vastama soovitavale eesmärgile¹⁵⁹. Proportsionaalsuse põhimõtet on Eesti kohtupraktikas laenatud ja kasutusele võetud EIK ja Euroopa Kohtu praktikast. Eesti õiguses on proportsionaalsuse põhimõtte tänaseks omandanud olulise koha nii seadusandja kui ka haldusorganite tegevuse materiaalse õiguspärasuse kontrollimisel¹⁶⁰.

¹⁵⁵ Viru Vangla kodukorra seletuskiri, *supra nota* 99.

¹⁵⁶ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016.

¹⁵⁷ Kalmo, H. (2013). Põhiseadus ja proportsionaalsus – kas pilvitu kooselu?. *Juridica*, No. 2013/2, 79-97. Kättesaadav: https://www.juridica.ee/get_doc.php?id=1913, 13. veebruar 2018.

¹⁵⁸ Triipan, M. (2006). Proportsionaalsuse põhimõtte Euroopa Liidu õiguses. *Juridica*, No. 2006/3, 151-158.

¹⁵⁹ RKPJKo 3-4-1-6-98, III.

¹⁶⁰ Triipan, M. (2006), *supra nota* 150, lk 48.

Tänaseks päevaks on kohtupraktikas ja õigusloomes välja kujunenud proportsionaalsus ei vaatle kõigest seda, kas abinõud sobib selle eesmärgiga. Seega tuleb vanglates interneti kasutamise piiramise puhul hinnata kohaldatud meetet läbi mitme erineva aspekti ning seeläbi on võimalik jõuda otsuseni, kas sätestatud riive on põhiseaduspärane või mitte. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollitakse järjestikku kolmel astmel - kõigepealt abinõu sobivust, siis vajalikkust ja vajadusel ka proportsionaalsust kitsamas tähenduses ehk mõõdukust. Sobiv on abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust. Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused¹⁶¹. Põhiõigused saavad oma kaitsepotsiaali realiseerida üksnes siis, kui sobimatud, mittevajalikud ja ülemäärased piirangud on välistatud. Seadus on demokraatlikus ühiskonnas vajalik siis, kui see on püstitatud eesmärgi saavutamiseks sobiv (kohane), vajalik kitsamas tähenduses (tarvilik) ja proportsionaalne kitsamas tähenduses (mõõdukas)¹⁶².

4.2.3 Sobivus

Seadus on sobiv, kui see edendab oma eesmärki. Seejuures ei ole tarvis, et abinõu eesmärgi absoluutse kindlusega saavutaks. Piisab, kui tegemist on sammuga õiges suunas. Seadus ei tohi nõuda midagi tegelikult või õiguslikult võimatut ega panna peale eesmärgi saavutamiseks täiesti ebasobivaid kohustusi¹⁶³. Sobivuse põhimõtte võib sõnastada järgmiselt: põhiõiguse riive on PS-iga vastuolus, kui see ei sobi edendama riigi poolt seatud eesmärgi saavutamist¹⁶⁴. Peatükis 4.2.1 on välja toodud, et ühiskonna turvalisuse tagamise eesmärgil on võimalik põhistada interneti kasutamise piiramist vanglates. Konkreetsemalt on see seotud vanglavälise suhtlemise, vangla julgeolekut või ühiskonna turvalisust ohustava teabe hankimise, vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamise ning kuritegude toimepanemisega interneti vahendusel. Vajadus vangistuse jooksul neid võimalusi piirata, on tekitanud olukorra, kus kinnipeetavate ligipääs internetile on piiratud. Sobivuse puhul räägitakse ka meetme kohasusest. Tegemist on sama sisuga

¹⁶¹ RKPJKo 3-4-1-1-02, p 15.

¹⁶² Ernits, M. (2001). Konkreetne normikontroll de lege lata ja de lege ferenda. *Juridica*, No. 2001/8.572-596.

¹⁶³ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 11.

¹⁶⁴ Alexy, R. (2001), *supra nota* 23, lk 10.

mõistega. Selle puhul on leitud, et kohasuse lävi on madal ning sellesse võrku jäävad rakendatud meetmed üksnes erakordsel juhul¹⁶⁵.

Riigikohus on leidnud, et VangS §-s 31¹ sätestatud meede on sobiv abinõu soovitava eesmärgi saavutamiseks. See välistab igasuguse võimaluse vaidlusaluste veebilehtede kaudu interneti väärkasutada ja kaitseb seeläbi ühiskonna turvalisust¹⁶⁶. Internetis on võimalik külastada ainult kindlaks määratud veebilehekülgi ja seda selleks eraldi seadistatud arvutis. Kontrollitud määral interneti kasutamine edendab enda eesmärki – kinnipeetaval ei ole võimalik interneti väärkasutada. Leheküljed, millele ligipääs olemas on tagatud, on vastavate spetsialistide poolt kontrollitud turvaaukude tuvastamiseks. Osaline piirang tagab vähemalt teatud määral kinnipeetavate informatsiooni saamise õiguse läbi Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktide ning kohtulahendite tutvumisvõimaluse. Eesti õiguses on sätestatud interneti kasutamine teatud piirangutega ning seega ei ole sobivaks peetud meedet, mis keelab täielikult interneti kasutamise. Arvestades asjaolu, et õigusaktide ja kohtulahenditega on Eestis võimalik tutvuda ainult internetis, oleks interneti täielik keelamine lisaks informatsioonivabadusele ka tugevalt riivatud kaitseõiguse tagamisega. Vangistus tähendab paratamatult mitmeid piiranguid kinnipeetavate suhtlusele välismaailmaga, sealhulgas teabe saamisele¹⁶⁷.

Interneti vabalt kasutamine nii vanglaväliseks suhtlemiseks kui ka seal sisalduva teabe piiramatu ligipääs on vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega. Interneti kasutamise keeld on tingitud eelkõige vajadusest välistada kinnipeetava vanglaväline suhtlemine nendes vormides, mis ei ole vangistuseseaduses ette nähtud ja mis seadusandja hinnangul ei pruugi soodustada karistuse täideviimise eesmärkide saavutamist; sealhulgas välistamiseks internetist sellise teabe hankimist, mis võiks ohustada vangla julgeolekut, ühiskondlikku turvalisust väljaspool vanglat või vastu töötada kinnipeetava õiguskäitumisele suunamise eesmärgile¹⁶⁸. Osalise piirangu puhul on tegemist meetodiga mis edendab seadusandja poolt seatud eesmärki – anda kinnipeetavatele mõistlik võimalus tutvuda õigusaktide ja kohtulahenditega ning samas kaitsta ühiskonna turvalisust ning minimaliseerida kuritegude toimepanemise võimalusi vanglas. Samuti on tegemist

¹⁶⁵ Triipan, M. (2006), *supra nota* 150, lk 48.

¹⁶⁶ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 39.

¹⁶⁷ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016.

¹⁶⁸ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 34.

sammuga õiges suunas, kuna aitab kaasa informatsioonivabaduse riive vähendamisele vanglas. Eeltoodust tulenevalt aitab antud piirang saavutada legitiimset eesmärki ning on sobiv.

4.2.4 Vajalikkus

Proportsionaalsuse põhimõtte teine osapõhimõte on vajalikkus kitsamas tähenduses ehk lihtsalt vajalikkus. Selle võib sõnastada järgmiselt: põhiõiguse riive ei ole vajalik ja on sellepärast põhiseadusega vastuolus, kui on olemas mõni muu sobiv vahend, mis edendab sama hästi seadusandja poolt järgitud eesmärgi saavutamist, kuid riivab põhiõigust vähem intensiivselt¹⁶⁹. Vajalikkuse põhimõtte kohaselt on meede lubatav üksnes juhul, kui konkreetse eesmärgi saavutamiseks ei esine leebemat meetet, kusjuures see leebem meede peab olema sama efektiivne¹⁷⁰. Seoses interneti kasutamise piiramise vajalikkusega saab meetmeid olla kaks – täielikult piirata interneti kasutamine või piirata seda osaliselt, nagu praegune seadusandlus ette näeb. Täielikult interneti kasutamise piiramine oleks väga tugev informatsioonivabaduse riivamine ja seda esmajoones seetõttu, et õigusaktidega on võimalik tutvuda ainult interneti vahendusel. Osalise piirangu puhul on võimalusi, mis ulatuses piirangud seada, äärmiselt palju.

Alates 01.01.2007 on Riigi Teataja esmaseks ametlikuks väljaandeks elektrooniline versioon, paberil antakse välja vaid viis kontrollseksemplari ning vanglal tuleb sellele vaatamata tagada, et kinnipeetavatel oleks mõistlik võimalus õigusaktide otsimiseks ning nendega tutvumiseks¹⁷¹. Tulenevalt Riigi Teataja elektrooniliseks muutmisele oli vajalik võimaldada kinnipeetavatele teatud määral interneti kasutamist, seda õigusaktide ja kohtulahendite otsimiseks. Antud väljaande elektroonilise ilmumise puhul ei ole mõeldav olukord, kus kõiki seal sisalduvaid õigusakte ja kohtulahendeid vangla poolt välja printitakse, katalogiseeritakse ja peale seda võimaldataks kinnipeetaval nendega tutvuda. Määruste ja seaduste muutmisel peaksid olema paberkandjal väljaanded pidevalt uuendatud ning selleks oleks vajalik mõni töötaja, kes muutusi haldaks ning neid välja printiks. Lisaks sellele on Euroopa Liidu õigusaktid ja kohtulahendid samuti kättesaadavad internetis. Nende printimine oleks veelgi aja, inim-ja finantsressursi kulukam ja hetkel mõeldamatu. Antud lehekülgede elektrooniliste väljaannete puhul on vajalik ligipääs internetile.

¹⁶⁹ Alexy, R. (2001), *supra nota* 23, lk 10.

¹⁷⁰ Triipan, M. (2006), *supra nota* 150, lk 47.

¹⁷¹ RKHKo 3-3-1-20-07, p 12.

Kinnipeetavat kujutletakse reeglina kui endas mingit irratsionaalset kuritegelikku alget kandvat inimest, mistõttu ei peeta teda ühiskonnaliikmena kuigi palju väärt olevaks¹⁷². Sellise arvamuse väärtustamine muudab kinnipeetavate ühiskonda intrigeerimise äärmiselt raskeks ning tihti kandub see edasi ka kinnipeetavate vangistustingimuste kritiseerimisse. Tihti on võimalik kohata arvamust, et vanglas on kinnipeetavate liiga head tingimused ning nende õigused ei vääri sama kaitset, mis teised ühiskonna liikmed. Kõigi kinnipeetavate puhul ei ole aga võimalik näha automaatselt riski interneti ning uue kuriteo sooritamise vahel. Näiteks liikluskuriteo või vägivaldse kuriteo toime pannud isiku puhul ei ole võimalik näha automaatselt riski interneti kasutamise puhul, kuid kinnipeetavate ebavõrdne kohtlemine vastavalt toime pandud kuriteoliigile, ei oleks diskrimineerimise vaatenurgast mõeldav. Erisuste tegemine ning kinnipeetavate välja selekteerimine, kellele erisusi võiks lubada, oleks raske. Kindlalt ei ole võimalik väita, et kuriteo toimepanemiseks interneti kasutanud isik seda vanglas kordab ning samas, et kuriteo toimepanemisel interneti mitte kasutanud isik seda vanglas ei teeks. Tegemist on antud töö eesmärgist eraldiseisva küsimuskohaga, kuid töö autor on seisukohal, et õiguselguse ja õiguskindluse mõttes peaks kõiki kinnipeetavaid kohtlema võrdselt.

Vangistusega kaasnevad paratamatud piirangud ning elumudel ei saa vanglas olla täielikult võrdväärne tavapärase ühiskonnaga. Hetkel on vangistusõigus sätestatud selliselt, et vanglal on võimalik teatud piirideni kontrollida, kellega kinnipeetav vanglaväliselt suhtleb – telefoninumbrid kellele helistatakse, on vajadusel nähtavad ja kinnipeetav on kohustatud need registreerima, kirjavahetus ning külastajad registreeritakse. Interneti teel suhtluse kontrollimine on esiteks aeganõudvam ja eeldaks ka vastavasisulisi oskusi ning seega interneti kontrollimatu kasutamine ei oleks mõeldav. Kohaste vahenditena saaks kaaluda interneti juurdepääsu täiel määral piiramist, interneti juurdepääsu osalist piiramist ning internetile täiel määral juurdepääsu võimaldamist. Interneti kasutamise piiramisel on kindel ja põhjendatud eesmärk, mistõttu internetile täiel määral juurdepääsu võimaldamine seda eesmärki mingilgi määral ei toetaks. Interneti kasutamise täielikul määral piiramine oleks aga liigne informatsioonivabaduse riive ning kinnipeetavatel ei ole mõistliku võimalust tutvuda isegi õigusaktide ega kohtulahenditega.

¹⁷² Žurakovskaja-Aru, K. (2015). Lapse õigus vs. võimalus suhelda vangistuses vanemaga – vanglavälisest suhtlemisest ümberpööratuna. *Juridica*, No. 2015/6, 405-417.

Täielikul määral interneti kasutamise piiramine oleks liiga suur riive kinnipeetavate õigustesse ning täielikul määral interneti kasutamise võimaldamine ei aitaks kaasa vangistuse täideviimise eesmärkidele ja ei tagaks piisalt ühiskonna turvalisust. Seega antud kohaste valikute hulgas ei leidu paremat vahendit kuidas tagada kinnipeetavatele nii informatsioonivabaduse kasutamise võimalus ja samas tagada ühiskonna turvalisus. Osalise piirangu puhul on tegemist nii öelda keskse meetmega ning ühtegi teist paremat vahendit ei leidu. Eeltoodust tulenevalt on tegemist vajaliku piiranguga ning mõnda paremat meetodit teiste kohaste vahendite seas ei leidu. Analüüs, kui suur peaks antud piirangu ulatus olema ehk kui suurele hulgale internetilehekülgedele peaksid kinnipeetavad vanglates ligi pääsema, on mõõdukuse analüüsi juures.

4.2.5 Mõõdukus

Riivega saavutatava eesmärgi kaalukus kuulub kitsamas tähenduses proportsionaalsuse ehk mõõdukuse valdkonda. Siin on küsimus selles, kas seadusandja eesmärgid on piisavalt kaalukad, et riivet õigustada. Seadus on mõõdukas, kui kasutatud vahendid on proportsionaalsed soovitud eesmärgiga¹⁷³. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust¹⁷⁴. PS § 44 lg 1 näeb ette õiguse saada üldiseks kasutamiseks levitavat informatsiooni. Interneti kasutamise keelamisega puudub kinnipeetaval võimalus kõigile teistele levitamiseks ja kasutamiseks mõeldud informatsiooniga tutvuda. Kinnipeetavatele ligipääsetavaks tehtud internetileheküljed on piiratud, lubatud leheküljed vastavad üldiseks levitamiseks mõeldud informatsiooni kriteeriumitele. Riigi kui ka kohalike omavalitsuste asutusi puudutav informatsioon on tänapäevalal kättesaadav peamiselt Internetis. Samuti on internetis kättesaadav õigusloome, selle rakendamise ning kasutamise seotud informatsiooni. Hetkel kehtiva regulatsiooni mõõdukuse puhul on leitud nii poolt kui ka vastuargumente, mida kohtuvaidlustest on osapooled välja toonud.

Justiitsminister on leidnud, et kuna põhiõigustesse sekkumise riive intensiivsus on väike ja eesmärk tähtis, siis on meede mõõdukas ehk proportsionaalne¹⁷⁵. Antud juhul jääb arusaamatuks justiitsministri arvamus riive intensiivsuse väiksuse kohta. Informatsioonivabadus on seadusereservatsioonita põhiõigus ning juba see kinnitab, et sellise õiguse riive peab olema äärmiselt vajalik. Hetkel riivatakse kinnipeetavate õigust saada üldiseks kasutamiseks levitavat

¹⁷³ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44.

¹⁷⁴ RKPKo 3-4-1-1-02, p 15.

¹⁷⁵ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 12.

informatsiooni väga suures ulatuses, võrreldes tavakodanikega. Võimalik on vanglas ligi pääseda ainult kohtulahenditele ning õigusaktidele, kogu ülejäänud internetis sisalduv avalik õiguslik informatsioon jääb kättesaamatuks. Seega jääb arusaamatuks millest tulenevalt on justiitsminister jõudnud hinnanguni, et antud asjas on riive intensiivsus väike. Antud riive intensiivsust kinnitab ka EIÕK otsus, milles nähti EIK artikli 10 rikkumist¹⁷⁶. Antud riive intensiivsust nägid ka kohtulahendis eriarvamusele jäänud kohtunikud, kelle hinnangul ei saa nõustuda üldkogu enamusega, et VangS §-s 31¹ sätestatud piirang kujutab endast väheintensiivset riivet. Riive toimub olulises valdkonnas ja on tugevatoimeline - tegemist on absoluutse keeluga¹⁷⁷.

Vanglates interneti kasutamise piiramise peamiseks eesmärgiks on ühiskonna turvalisuse tagamine ning selle eesmärgi saavutamiseks piiratakse ligipääsetavust lehekülgedele mille abil on kinnipeetaval võimalik toime panna kuritegusid, tegeleda keelatud suhtlusega, kahjustada kuritegude ohvreid või teisi ühiskonnaliikmeid ning tegelda muude vangistuse täideviimist mitte toetavate toimingutega. Seadusandja on välja valinud kindlad kriteeriumid, mida peavad leheküljed sisaldama, et neile ligipääs oleks vanglas lubatud - õigusaktide andmebaasi ja kohtulahendite registrit. Mitmed avalik õiguslikku informatsiooni sisaldavad leheküljed aga otseselt neid kriteeriumeid ei täida ning ei ole loodud sellise teabe edastamiseks kuid siiski mõeldud üldiseks kasutamiseks ja levitamiseks kõigile. Ühiskonna turvalisus on enda olemuselt riigi jätkusuutliku püsimise eesmärgil äärmiselt oluline hüve mida tuleb kodanike heaolu tagamiseks kaitsta. Samas on internetile ligipääsu võimaldamine läbi mõne avalik õigusliku lehekülje intensiivne riive informatsioonivabadusele.

Oma eriarvamus on kohtunikud välja toonud, et ühiskonna turvalisuse ja vangistuse täideviimise eesmärkidega saab üldjuhul põhjendada mitte riigiasutuste poolt avalikult levitatava teabe saamise, vaid kinnipeetavate vanglavälise ja -sisese suhtlemise piiramist. Üldiseks kasutamiseks levitatava ametliku informatsiooni saamise piirangud on kinnipeetavate suhtes võimalikud teatud spetsiifilistes olukordades ja spetsiifilise informatsiooni osas, näiteks on julgeolekukaalutlustega õigustatud piirata kinnipeetavate juurdepääsu informatsioonile, mis

¹⁷⁶ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016.

¹⁷⁷ Kohtunike Tõnu Antoni, Indrek Koolmeistri, Jüri Põllu ja Harri Salmanni eriarvamus Riigikohtu üldkogu otsusele haldusasjas nr 3-3-1-5-09, p 6. Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=3-3-1-5-09>, 18. veebruar 2018.

reaalajas puudutab rahutusi mõnes teises vanglas¹⁷⁸. Töö autor nõustub eriarvamusest välja tooduga ning rõhutab, et antud juhul on kõne all peamiselt avalik-õiguslikku informatsiooni sisaldavad koduleheküljed, mis on mõeldud kodanikele edastamiseks ja riigi efektiivsemaks funktsioneerimiseks, mitte tavapärase suhtluse edendamiseks. Õiguslast ning olulist informatsiooni sisaldavad leheküljed ei saa olla võrdsed internetilehekülgedega, mis on mõeldud meelelahutuslikul või kommunikatsiooni eesmärgil. Üldine eesmärk internetilehekülgede piiramisel on sama, kuid arvestada tuleb mitte ainult asjaoluga, et tegemist on internetileheküljega, vaid tuleb hinnata ka lehekülje sisu ja selle loomise eesmärki.

Võrreldes 2008.-sanda aastaga, mil kinnipeetavatele hakati kehtiva seaduse kohaselt võimaldama ligipääsu mõningatele internetilehekülgedele, on interneti kasutamise võimalused oluliselt suurenenud ning üha rohkem pannakse rõhku just internetist leitava informatsiooni olulisusele ja osakaalule. Mitmes Euroopa Nõukogu dokumendis ja muudes rahvusvahelistes õigusaktides tunnustatakse interneti avaliku teenuse väärtust ja selle olulisust paljude inimõiguste kasutamisel. Juurdepääsu internetile käsitletakse üha enam kui õigust ja samuti on tehtud üleskutseid tõhusate tegevusjuhendite väljatöötamiseks, et saavutada universaalne juurdepääs internetile ning ületada „digitaalne lõhe”¹⁷⁹. Õiguskantsler on 2015.-ndal aastal välja toonud, et VangS §-s 31¹ sisalduv on võrdlemisi ahtake teabekanalite valik tehtud seadusandja poolt 2008. aastal ning viidatud Riigikohtu seisukoht pärineb aastast 2009. Võrreldes 2009. aastaga on juurde tekkinud rida teabekanaaleid, millele ligipääs või mille kasutamine (nt www.riik.ee kaudu taotluste vms esitamine) lisaks praegu lubatud veebilehtedele võiks kinni peetavate isikute jaoks osutada otstarbekaks. Samuti võib uskuda, et riigi võimekus mõnevõrra laiemale veebilehtede valikule ligipääsu võimaldamisega seonduvaid ohte tõrjuda on samuti võrratult suurem¹⁸⁰.

Mõõdukuse puhul on oluline hinnata, kas seaduses ette nähtud piirang on vastavuses seatud eesmärkidega. Lisaks interneti piiramise eesmärkidele, mis sisaldavad endas interneti kasutamise negatiivseid aspekte, on olemas ka vastuargumendid, mis räägivad sellest, miks ligipääs Internetile on oluline. Paljud kinnipeetavad võivad peale vabanemist kannatada nii üldist kui ka digitaalset

¹⁷⁸ *Ibid*, p 8.

¹⁷⁹ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016.

¹⁸⁰ *Arvamus vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusele*, 29.04.2015 nr 18-2/150499/1501894. Õiguskantsler. Kättesaadav: <http://www.oiguskantsler.ee/et/seisukohad/seisukoht/arvamus-eeln%C3%B5ule-vangistusseaduse-muutmise-seaduse-eeln%C3%B5u-v%C3%A4ljat%C3%B6tamise>, 13. veebruar 2018.

tõrjutust – eriti pikka aega karistust kandvad isikud. Samuti nagu digitaalse lõhe poliitika rõhutab interneti kättesaadavuse olulisust, peaksid digitaalsete oskuste arendamine üheks vangistuse osaks. Kuna vanglates on võimalik seadistada piiratud ja turvatud ligipääsu internetile, peaksid poliitikud hindama milline peaks olema karistussüsteemi eesmärk – lihtsalt lukustada inimesi toimepandud kuritegude eest või püüda anda neile paremad oskused ja teadmisi, et ühiskonda tagasi minnes vähendada nende korduvkuritegevust¹⁸¹. Arvestades Eestis määratletud vangistuse täideviimise eesmärki, peaks olema olulisel kohal kinnipeetavatele ühiskonda naasmiseks vajalike teadmise edastamine.

Selliseid teadmisi ja oskusi on võimalik edastada ka avalik-õigusliku informatsiooni sisaldavate internetilehekülgede kaudu, nagu on eelpooltoodud töös välja toodud peatükis 3. Õiguskantsler on leidnud peale EIK poolt tehtud otsust riigikohtu teistmismenetluse raames, et ühiskonna turvalisus on väga kaalukas hüve, ent selle saavutamiseks kasutatav meede – riigikogu.ee ja õiguskantsler.ee veebilehekülgedele juurdepääsu piiramine – ei ole mõõdukas. Kinnipeetavate interneti kasutamisega kaasnevaid ohte on võimalik maandada. Vaidlusalustel veebilehtedel avaldatav teave on riigiasutuste loodud ja valitud. Sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine suurendab kinnipeetava teadlikkust ühiskonnas toimuvast ning loob talle selgema arusaama tema õigustest ja kohustustest. Kinnipeetavate tehnoloogiast ja digimaailmast isoleerimine tekitab olukorra, kus kinnipeetavad saavad vanglasse puudulike teadmiste ja oskustega ning väljuvad vanglast veel ebasoodsamas olukorras¹⁸². Oluline on sellisel juhul hinnata, millistel põhjustel hetkel kehtivat ja kasutusel olevat praktikat ei ole võimalik muuta. Eestis on kasutusel piiratud interneti kasutamise süsteem, mis on toiminud juba aastaid. Seega jääb küsimuseks, miks ei ole võimalik laiendada hetkel kasutusel olevat süsteemi ning lisada kinnipeetavatele ligipääsemiseks internetilehekülgi, mis aitaksid kaasa nende taasühiskonnastamisele ja annaksid neile paremad teadmised ühiskonnas toimiva kohta.

EIK on leidnud, et artiklit 10 ei saa tõlgendada selliselt, et see kehtestab üldise kohustuse pakkuda kinnipeetavatele juurdepääsu internetile või konkreetsetele internetilehekülgedele, kuid kuna Eesti õiguse alusel on juurdepääs teatud veebilehtedele, mis sisaldavad õigusteavet, lubatud, siis juurdepääsupiirang teistele veebilehtedele, mis samuti sisaldavad õigusteavet, riivab teabe saamise

¹⁸¹ Reisdorf, B.C. & Jewkes, Y. (2016). (B)Locked sites: cases of Internet use in three British prisons. *Information, Communication & Society*, vol. 19, lk 771-786.

¹⁸² RKÜKo 3-3-2-1-16, p 10.

õigust¹⁸³. Lisaks Eesti suhtes tehtud otsusele on EIK analüüsinud hariduslikul eesmärgil saadavat teavet internetis. Teabe saamise õigust on EIÕK artikli 10 kohaselt võimalik piirata vaid seaduses sätestatud juhtudel EIÕK artikli 10 lõikes 2 nimetatud eesmärki silmas pidades tingimusel, et sellise eesmärgi saavutamine on demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Veebilehel olev teave oli otseselt seotud kaebaja sooviga omandada haridust. Hariduse omandamine on vajalik kaebaja rehabilitatsiooniks ja ühiskonda reintegreerimiseks¹⁸⁴. Antud lahend kinnitab veelgi, et EIK ei pea turvakaalutusi piisavaks põhjenduseks, miks kinnipeetavatele mitte võimaldada interneti kasutamist ning erinevatele veebilehekülgedele lubamine võib sõltuda selle lehe eesmärgist ning konkreetsest sisust.

Hetkel ligipääsetavate veebilehekülgede valiku laiendamisele tõi justiitsminister välja vastuargumentidena kontrollimise ajakulukuse, selle arvelt töötajate juurde palkamise ning lisafinantseeringute suurenemise. Keskmiselt kulub RIK-i administraatoril ühe veebilehekülje ülevaatamiseks, keelatud funktsioonide kinni panemiseks ja kontrollimiseks 5-8 tundi. Piiranguid tuleb regulaarselt kontrollida. Üksnes Eesti riigiasutuste ja avalik-õiguslike asutuste veebilehekülgedele kinnipeetavate juurdepääsu võimaldamine tähendaks seda, et kolmandik RIKi administraatoritest tegeleks ainult selle tööga, mis ilma lisafinantseeringuta ei ole mõeldav. Euroopa kontekstis ei ole võimalik kõiki lehekülgi tuvastada, tekivad ka keeleprobleemid.¹⁸⁵ 2016.-ndal aastal on teistmismenetluses Justiitsminister välja toonud, et arvestades infotehnoloogia arengut ning selle kuritarvitamise riski kasvu üldkogu otsusele järgnenud aja jooksul, on otsuses nimetatud ohud veelgi kaalukamad, mida näitab registreeritud arvutikuritegude arvu kasv. Praegugi on õige seisukoht, et igale uuele internetileheküljele ligipääsu andmine suurendab kuritarvituste riski¹⁸⁶. Samas leidis EIK, et ametivõimud on kinnipeetavate arvutikasutuseks vajalikud korraldused juba teinud ja sellega seotud kulud kandnud ning Riigikohus ja riik ei ole suutnud veenvalt näidata, et kaebajale nimetatud kolmele veebilehele juurdepääsu võimaldamine oleks tähendanud märkimisväärseid lisakulusid¹⁸⁷. Eelpooltoodu näitab, et EIK ei jõudnud konkreetset otsuseni, et kinnipeetavate interneti kasutamise piiramine ei oleks proportsionaalne, vaid rõhus piisavate põhjenduste puudumisele.

¹⁸⁴ Jankovski vs. Leedu, no. 21575/08, ECHR 2017

¹⁸⁵ RKÜKo 3-3-1-5-09, p 12.

¹⁸⁶ RKÜKo 3-3-2-1-16, p 8.

¹⁸⁷ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016

Vanglates interneti kasutamise laiendamise vajadust on Eestis nähtud juba varasemalt. 2015-ndal aastal loodud vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusest on nähtavad võimalused, et tulevikus võimaldatakse kinnipeetavatele rohkem e-teenuseid ja suurendatakse ligipääsetavate veebilehtede arvu. Probleem on selles, et vanglates ei saa kinnipeetavatele tutvustada kohtuistungite helisalvestisi ega ka vahistatutele kriminaaltoimiku materjale IT lahendusi kasutades. Leiti, et tuleb leida lahendus probleemile, kuidas kinnipeetavad saavad ligipääsu kohtuistungite helisalvestistele, mis teistele isikutele on tehtud kättesaadavaks Avaliku E-toimiku (AET) kaudu või kasutades võimalust tutvuda salvestisega kohtu avalikult kasutatava arvuti abil. Üldine eesmärk kohtumenetlustes on see, et liigutakse paberivaba kohtumenetluse suunas ning istungite salvestised on reaalsus. Süüdimõistetud (kinnipeetav) menetlusosalisena peab saama neile materjalidele juurdepääsu. Näiteks tuleks kaaluda ligipääsu andmist portaalile eesti.ee, juristaitab.ee, Riigikogu, valitsuse, ministeeriumite jt riigi ja kohaliku omavalitsuse veebilehtedele¹⁸⁸. Selline käsitlus näitab, et juba varasemalt on nähtud vajadust võimaldada kinnipeetavatele rohkem võimalusi läbi interneti kasutamise ning suurendada ligipääsetavate lehekülgede valikut.

Samuti tuleks kaaluda võimalust läbi interneti teha videokõnesid (Skype), mis võimaldaks tihendada suhtlemist perega ning näiteks ka sugulastega, kes elavad välismaal. Samuti kaalutakse telefoni ja interneti kasutamisele seatud piirangute vähendamise vajalikkust ja võimalikkust avavanglas, et toetada kinnipeetava taasühiskonnastamist. Kui täna kehtivad kinnipeetavatele interneti kasutamisele ühesugused piirangud, siis õppetöös või tööl väljaspool vanglat võiks piirangud olla väiksemad. Samuti võib teatud ulatuses olla vaja kasutada internetti mõne taasühiskonnastava tegevuse raames¹⁸⁹. Tegemist on ühe interneti vahendusel kasutatava võimalusega, mis ei kätke endas otseselt informatsioonivabadust, kuid näitab kui oluliselt on kaalutud interneti vahendusel pakutavate teenuste kasutamist ka vanglates. Tänapäevani ei ole aga ühtegi antud võimalusest kinnipeetavate jaoks realiseerinud. Eeltoodu näitab, et võimalike muudatuste seoses vanglas interneti kasutamisega on seadusandja ka ise pidanud vajalikuks juba enne EIK otsust.

¹⁸⁸ Justiitsministeerium (2015), *supra nota* 105, lk 35.

¹⁸⁹ *Ibid*, lk 17.

Ressursikulukuse juures on leitud, et Eesti riigiasutuste ja avalik-õiguslike asutuste veebilehekülgedele juurdepääsu võimaldamine tähendaks ametnike töökoormuse suurendamist. Ühestki kohtulahendit ega seaduseelnõust aga ei nähtu, et plaanis oleks kõikide Eesti riigiasutuste või avalik-õiguslike asutuste veebilehekülgedele ligipääsu lubada. Seega on räägitud ametnike suure töömahu suurenemisel olukorrast, mida ei olekski plaanis realiseerida ning seega ei ole nähtav, kui suured oleksid kulutused mõningate veebilehekülgede lisamise puhul. Nagu eelpool näha, kulub ühe veebilehekülje ülevaatamiseks, keelatud funktsioonide kinnipanemiseks ja kontrollimiseks 5-8 tundi¹⁹⁰. Piiranguid tuleb küll pidevalt ka kontrollida, kuid ei nähtu, kui kaua juba kontrollitud veebilehekülje piirangute kontrollimiseks aega läheb. Juhul kui seadusandja soovib lisada ligipääsetavate internetilehekülgede hulka õiguskantsleri ja riigikogu koduleheküljed, tuleb ministeeriumi pool antud hinnangust lähtuvalt välja, et nendele ligipääsu lubamine tekitaks hetkelist lisakulu 10-16 tundi.

14.05.2018 on Eestis kinnipeetavaid kokku 2687¹⁹¹. Kõigi nende isikute õigust informatsioonile riivatakse interneti kasutamise piiramisega. Suure arvu isikute õiguste võimaliku liigse riive puhul tuuakse aga vastukaaluks välja ametnike võimaliku töökoormuse tõus. Antud muutuste puhul on seega kaalumisel riigi ressursside suurenemine ja kinnipeetavate informatsioonivabaduse tagamine. Antud seaduseelnõu seletuskirjas on aga erinevalt kohtulahendite juurde antud arvamustele Justiitsministeerium välja toonud, et internetilehekülgede lisamisega ei kaasne kulusid ja juurdepääsude lisamine ei ole keeruline¹⁹². Seletuskirjas selliste hinnangute välja toomine seab kahtluse alla esiteks Justiitsministeeriumi poolse süvenemise antud küsimusse ning kõigi eelnevalt antud arvamuste usaldusväärsuse. Alates 2007-ndast aastast väldanud kohtuvaidluses on leitud, et tegemist on aja ja ressursikuluka muutusega, kuid nüüd hinnatakse antud kulutusi väheolulisteks. Sellest tulenevalt saab järeldada, et interneti ligipääsu suurendamine erinevate internetilehekülgede kaudu ei ole juba kasutusel olevate rakenduste tõttu nii ressursikulukas nagu seda kohtuvaidlustes väidetud on. Ligi 10 aastat on teostatud kontrolli vanglas kasutatavate internetilehekülgede üle ning siiani on RIK selle haldamisega hakkama saanud. Tekib seega küsimus, miks peaks edaspidi nende võimekus selles vähenema.

¹⁹⁰ RKÜKo 3-3-2-1-16, p 10.

¹⁹¹ *Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv*. Justiitsministeerium. Vanglateenistus. Kättesaadav: <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv>, 23. aprill 2018.

¹⁹² *Vangistusseaduse muutmise seaduse (kinnipeetavate ligipääs internetile) eelnõu seletuskiri* (2017) Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#fRwZsVGf>, 13. veebruar 2018.

Seadusereservatsioonita põhiõiguse puhul peavad selle põhiõiguse piirangud olema õigustatavad teiste põhiseaduslike väärtustega või teiste põhiõigustega¹⁹³. Ametnikkonna töökoormuse tõus ning ressursside suurem kulutamine ei ole vastavuses suure hulga isikute põhiseadusliku õiguse piiramisega. Ametnike töökoormuse kasvu kaitsmine ei kuulu põhiseaduslike väärtuste ega põhiõiguste hulka ning seega ei saa tegemist olla põhjendusega, miks kinnipeetavate informatsioonivabaduse piirangut tuleks edasi piirata hetkel kehtival määral. Eesti vanglates kinnipeetavate informatsioonivabaduse riive vähendamist ja selle kaudu suurema hulga internetilehekülgede juurdepääsu võimaldamist ei saa keelata oletatava töömahukuse suurenemise tõttu. Hetkel kehtiv piirang on iganenud ning muutuste kaalumisel ei ole arvestatud ühiskonna arengut võrreldes interneti kasutamise võimaluste avanemisega vanglates.

Informatsioonivabaduse piiramise puhul vanglates ei ole keskendutud selle kaitsealasse kuuluva informatsiooniga, vaid õigustatud seda piirangut läbi üldise informatsiooni. Seega tuleb informatsioonivabaduse piirangute puhul leida õigustusi selle piiramisel keskendudes selle kaitsealasse kuuluva informatsiooni kuritarvitamise võimalustega ja seeläbi leida, kuidas see kaitse ühiskonna turvalisust. Avalik-õigusliku ning õiguslikku informatsiooni sisaldavate internetilehekülgede puhul on aga raske leida ühiskonna turvalisuse kaitse eesmärki, rääkimata kontrolli haldava asutuse võimetusest kontrolli efektiivselt teostada. Informatsioonivabaduse kaitsealasse kuuluva informatsiooni puhul ei ole võimalik rääkida selle kuritarvitamisest, tegemist on hoopis vastupidise olukorraga. Vanglates interneti kasutamise piiramisel puhul on nähtud erinevaid eesmärke, mis kaitsevad riiki, ühiskonda ning selle kodanike võimalike negatiivsete mõjude eest, kuid hinnatud ei ole positiivseid mõjusid kinnipeetavale.

Liiga vähe on arvestatud informatsioonivabaduse kaitse vajadusega, hinnates avalik-õigusliku informatsioon sisaldavaid lehekülgi samade kriteeriumite alusel nagu suhtlemiseks ja meelelahutuseks mõeldud lehekülgi. Selline käsitus aga ei võimaldagi informatsioonivabadust kaitsta ning ei arvesta informatsiooni sisuga. Läbi avalik-õigusliku informatsiooni on kinnipeetavatel võimalik vanglas esiteks tagada kaitseõigust ja seeläbi õigust õiglasele kohtumenetlusele. Lisaks sellele kätkeb sellise informatsiooni kasutamine endas taasühiskonnastavat eesmärki. Peatükis 2.1 on välja toodud, kuidas võivad internetis pakutavad võimalused kaasa aidata kinnipeetava taasühiskonnastamisele ning vähendada võõrandumist

¹⁹³ Kommenteeritud väljaanne, *supra nota* 17, lk 10 § 44.

tavaühiskonnast. Üle kogu maailma kasutatakse vanglates erinevaid internetipõhiseid õppimis ja enesetäiendamise võimalusi. Seda kõike kindlate piirangutega, kuid siiski kasutatakse interneti positiivsete muutuste esiletoomiseks ja kinnipeetava ühiskonda intrigeerimise lihtsustamiseks.

Mõningates riikides kasutatakse internetipõhiseid haridusprogramme ning suhtlemise võimalusi, mõningates on erinevate tehnoloogiate kasutamine viidud veel kõrgemale tasemele, pakkudes laiapõhjalist erinevaid eluvaldkondi sisaldavat programmi. Teiste riikide praktika kinnitab ja näitab, et internet ei ole mõeldud ainult selle väärkasutamiseks ning seda saab tõhusalt kasutada positiivsete muutuste esile kutsumiseks. Eestis ei ole interneti kasutamise piirangute muutmisel keskendunud selle positiivsetele võimalustele, eriti ei ole hinnatud mil määral aitaks kinnipeetava taasühiskonnastamisele kaasa avalik-õigusliku informatsiooni kasutamine. Tegemist on teabega mis annaks kinnipeetavale informatsiooni nii ühiskonnas, õigusloomes ning poliitikas toimuva kohta. Võimalikult suur informatsiooni kättesaadavus võib vähendada kinnipeetavates suhtelist ilmajäetust, millest on räägitud eelpool peatükis 2.2, ning mis on üheks negatiivseks vangistusega kaasnevaks nähtuseks. Seega võib interneti kasutamise suurendamine vähendada vangistusega kaasnevaid negatiivseid tundeid ning anda ka kinnipeetavale võimaluse olla rohkem kursis ühiskonnas toimuvaga ning läbi selle olla rohkem valmis vabanemiseks.

Eeltoodust tulenevalt ei ole kinnipeetavate interneti kasutamise piirang Eestis mõõdukas ning kõik proportsionaalsuse kriteeriumid ei ole seega täidetud. Tegemist on küll sobiva ja vajaliku meetmega, millel on ka legitiimne eesmärk, kuid mõõdukuse puhul on võimalik leida mitmeid põhjendusi, miks antud kriteeriumitele see ei vasta. Interneti vahendusel on avalik-õigusliku informatsiooni ligipääsu piiramine ulatuslik sekkumine informatsioonivabadusse. Seda esiteks antud põhiõiguse reservatsiooni puudumise tõttu, mis eeldab selle riive eriti suur põhjustamist. Seega sekkutakse vanglates interneti kasutamise piiramisel üldiseks kasutamiseks levitatava informatsiooni keelamise puhul ulatuslikult ning intensiivselt, eriti arvestades sellise informatsiooni mahukust ja olulisust kodaniku ning riigi vahelises suhtes. Eesmärk, millega põhjendatakse antud riivet, on ühiskonna turvalisus ja internetilehekülgede kaudu võimalike väärkasutusvõimaluste tekitamine. Ühiskonna turvalisus on oluline hüve, mida tuleks kaitsta, kuid kinnipeetavatele on võimalik suurendada ligipääsetavate internetilehekülgede arvu ning samas kaitstes ühiskonna turvalisust. Selleks on juba välja mõeldud süsteem ning see on kasutuses olnud ligi kümme aastat.

Lisaks riive internsiivsuse ja ulatuse ning eesmärgi võrdlemisele on ka teisi põhjendusi, mis kinnitavad, et tegemist ei ole mõõduka piiranguga. Esiteks on leheküljed, kuhu ligipääs Eesti vanglates on sätestatud, määratud kindlaks kümme aastat tagasi. Selle ajaga on Eesti ühiskond muutunud aina internetipõhisemaks ning raske on saada vajalikku informatsiooni ilma seda kasutamata. Teiseks ei ole riive vähendamise põhjenduseks ametnike võimalik töökoormuse kasv. Informatsioonivabaduse riive peab olema põhjendatud teiste põhiõiguste või põhiväärtustega ning asjaolu, et ametnikel võib selleks kuluda rohkem ressursi, on paratamatus, kuid ei ole esitatav informatsioonivabaduse riive põhistamiseks. Ressursi kulukuse puhul on aga välja toodud vastakaid hinnanguid – algselt hinnati kohtuvaidluses lehekülgede lisamist äärmiselt ressursikulukaks, hilisemalt on aga leitud seaduse muutmise eelnõus, et lisaresursse vajalik rakendada ei ole ning kulutusi ei teki. Kolmandaks ei saa üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni samastada meelelahutusliku sisuga informatsiooniga. Avalik-õiguslik informatsioon on informatsioonivabaduse suurema kaitse all. Neljandaks võib interneti kasutamise suurendamine tuua endaga kaasa positiivseid ilminguid kinnipeetavale ning aidata kaasa tema taasühiskonnastamises, mis on Eestis aga seatud üheks vangistuse täideviimise peamiseks eesmärgiks.

Ettepanekud

Eeltoodud töö kinnitab interneti olulisust informatsioonivabaduse tagamise vahendina ning näitab, et lisaks negatiivsetele mõjudele saab internetis pakutavaid võimalusi kasutada ka positiivsete muutuste esiletõstmiseks ning kinnipeetava taasühiskonnastamiseks. Kinnipeetavate praegune interneti kasutamise riive on küll sobilik ja vajalik, kuid mitte mõõdukas. Internetis on üha enam võimalik saada õigusalaselt vajaminevat informatsiooni ning seda sisaldavad aina rohkemad leheküljed. Siiani on kehtestatud kontrollmeetmed töötanud ning seetõttu seostuvad ettepanekud peamiselt lubatud internetilehekülgede juurdepääsu suurendamisega ning muude interneti teel võimaldavate teenuste suurendamisega. Hetkel ligipääsu võimaldavate lehekülgede loetelu on vajalik suurendada ning seetõttu on vajalik muuta ka seadust.

EIK otsuse puhul on eriarvamusele jäänud kohtunik leidnud, et sellise kohtuotsuse puhul on kohtuotsuse põhjendused samavõrra kohaldatavad, kui kohtuotsusest julgustust saanud kaebaja otsustab tulevikus taotleda juurdepääsu ka teistele veebilehtedele või kui kohtuotsusest julgustust saanud teised kinnipeetavad otsustavad taotleda juurdepääsu muudele veebilehtedele ja suudavad näidata nendel veebilehtedel esitatud teabele juurdepääsu asjakohasust ja vajalikkust. Seega kohtuotsuses peaaegu tunnustatakse kinnipeetavate õigust pääseda ligi asjakohastele internetilehekülgedele¹⁹⁴. Antud võimaliku ohuga töö autor nõustub. Selline kohtulahend võib tekitada olukorra, kus iga vähegi avalik-õigusliku internetilehekülje puhul võib tekkida vaidlus selle sobivuse üle. Lahenduse puhul tuleb lähtuda aga EIK otsusest endast. EIK ei öelnud konkreetselt, et antud lehekülgedele lubamine oli vastuolus EIÕK artikliga 10, vaid leidis, et riik ei olnud riivet piisavalt põhjendanud. Edasiste kohtuvaidluste vältimiseks või nende lihtsustamiseks on seadusandjal võimalik läbi viia lubatud lehekülgede osas analüüs ning teiste lehekülgede mitte lubamise puhul tuua välja selged, mõõdetud ning konkreetsed põhjendused. EIK otsus võib tekitada tõesti rohkesti kohtuvaidlusi, kuid enam seda ära hoida ei ole võimalik ning edaspidi peab nii kohus kui ka seadusandja koostöös leidma lahenduse, kuidas selliseid vaidlusi ennetada või lihtsustada.

¹⁹⁴ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016

Seaduseelnõu raames on soovitud lisada EIK otsuse valguses vanglas ligipääsetavate lehekülgede hulka õiguskantsleri ning riigikogu koduleheküljed¹⁹⁵. Tegemist on õige sammuga eesmärgi poole, kuid antud muutusi sisse viies on siiski vajalik hinnata ka teiste riiklikult tähtsust omavahe lehekülgede ligipääsetavust. Seega peaks seadusandja koostama laiapõhjalisema ning sisukama analüüsi ning mitte hindama ainult EIK otsuses analüüsitut. Õigusala muudatuste analüüsid peaksid olema tehtud korrektselt, mitte kiirustades ja viidates, et hilisemalt on võimalik korrektsemalt vajadusi hinnata. Seaduste tükk tüki haaval muutmine ei mõju õiguskindlusele ja õigusselgusele positiivselt. Uute internetilehekülgede lubamisel peab seadusandja leidma konkreetseid põhjendused, miks just antud leheküljed on olulised ning miks ei ole võimalik internetilehekülgede arvu suurendada lõputult.

Eeltoodud töös on mitmel pool rõhutatud Eesti.ee kui Eesti teabevärava olulisust. Tegemist on väga palju riikliku ja kodanikule vajaminevat informatsiooni sisaldava leheküljega, kuhu ligipääs peab kinnipeetavatel kindlasti olema. See lehekülg hõlmab väga suurt osa vajaminevast teabest. Kinnipeetavate poolt kohtute koormamist näitab 2016.-ndal aastal välja toodud kohtute statistika, mille kohaselt lahendati halduskohtutes sisuliselt 38% korrakaitsega seotud asju ning nendest 83% oli seotud vanglate asjadega. Korrakaitseasju lahendati halduskohtutes ka kõige rohkem¹⁹⁶. Sellised näitajad viitavad kohtute olulisusele kinnipeetavate seas ning seega peaks kaaluma ka Eesti kohtute kodulehekülgede ligipääsu lubamist. Riigikohus.ee ja kohus.ee lehekülgedel on palju ka selgitavat informatsiooni kohtusüsteemi ning selle toimingute kohta ning sealt leitavaid kontaktandmeid on kinnipeetavatel võimalik kätte saada ka muid vahendeid kasutades. Lisaks Eesti kohtutele on olemas ka Euroopa e-õiguskeskkonna portaal¹⁹⁷. Ka antud lehekülg sisaldab mitmekesist informatsiooni. Selle lehekülje kaalumisel tuleb arvestada võimalike turvariske selle haldaja seisukohalt ning Eestis vajaminevate keelte valikut. Arvestades kinnipeetavate kaebeõiguse laiamahulist kasutamist, oleks vajalik kaaluda riigi õigusabi lehekülje kasutamise lubamist¹⁹⁸. Antud leheküljel on selgitatud ka väga täpselt mida sisaldab endas riigi õigusabi ning sealt on võimalik saada eesti advokaatide kontaktandmed. Samuti kajastuvad seal seadusemuudatused.

¹⁹⁵ Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine (2017), *supra nota* 184.

¹⁹⁶ Kalda vs. Eesti, no. 17429/10, ECHR 2016

¹⁹⁷ European e-justice. Kodulehekülg. Kättesaadav: <https://e-justice.europa.eu/home.do>, 27. aprill 2018.

¹⁹⁸ Riigi õigusabi koduleht. Kättesaadav: <http://www.riigioigusabi.ee/>, 27. aprill 2018.

2015-nda aasta seaduseelnõu väljatöötamise kavatsuses on välja toodud, et kaaluda tuleks näiteks tuleks ligipääsu andmist portaalile eesti.ee, juristaitab.ee, Riigikogu, valitsuse, ministriumite jt riigi ja kohaliku omavalitsuse veebilehetele¹⁹⁹. Autor nõustub, et ka valitsuse kodulehekülg annab kinnipeetavale riigi kohta vajalikku teavet, eriti poliitilist teavet ning aitab olla ühiskonnas toimuvaga kursis ning vabanemisel tagada suurem teadmiste pagas riigis toimuvast. Tegemist on riigi toimimist arvestades olulise tähtsusega informatsiooniga. Juristiabi.ee-s sisalduvat informatsiooni on võimalik saada ka osaliselt kohtute lehekülgedelt ning vajadusel ka kinnipeetavatel enda kaitsjatelt. Riigi tasuta õigusabi kohta saab kinnipeetav küsida vormikohast blanketi vanglalt ning seega ei ole autori hinnangul juristiabi.ee nii suurt tähtsust omava leheküljega. Kõigi ministriumite ja kohalike omavalitsuste veebilehekülgedele lubamine on autori hinnangul liigselt mahukas ja kõik nende kontaktandmed on kättesaadavad eesti.ee leheküljelt. Seega küsimuste korral nende poole pöördumiseks on vajalik informatsioon olemas. internetis asutuste poole pöördumise võimalust kinnipeetavatel hetkel veel tagatud nagunii ei ole.

AvTS § 31 sätestab, et Riigikogu Kantselei, Vabariigi Presidendi Kantselei, Õiguskantsleri Kantselei, Riigikontroll, kohtud, valitsusasutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud on kohustatud pidama teabe avalikustamiseks veebilehte²⁰⁰. Õigusselguse mõttes ja ühtsuse tagamiseks peaks ka vangistuseseadus kasutama sarnaselt AvTS-ile sõna veebileht. Kuna antud asutuste veebilehe pidamise sätestab avalikku teavet reguleeriv seadus, on oluline, et ka kinnipeetavatel oleks ligipääs neile olemas. Riigikogu kantselei veebileht on ühtne riigikogu leheküljega, kuid Riigikontrolli ning Vabariigi Presidendi kantselei veebilehed on eraldiseisvad ja nendes sisalduva informatsiooni avalik-õigusliku päritolu tõttu peaks kinnipeetavatel olema võimalik sealt informatsiooni saada.

Eeltoodust tulenevalt tuleks kaaluda vanglates kinnipeetavate interneti kasutamise suurendamist läbi lehekülgede oiguskantlser.ee, riigikogu.ee, eesti.ee, riigikohus.ee, kohus.ee, e-justice.europa.eu, riigioigusabi.ee, valitsus.ee, riigikontroll.ee ja kadriorg.ee. Antud lehekülgede pinnalt on kinnipeetaval ligipääs väga laialdasele avalik-õigusliku päritoluga informatsioonile. Antud lehekülgedele ligipääsu võimaldamise puhul on vajalik ka vangistuseseaduse vastavasisuline muudatus. Tulenevalt asjaolus, et eeltoodud internetileheküljed on pärit erinevatest riiklikest

¹⁹⁹ Justiitministeerium (2017), *supra nota* 184.

²⁰⁰ AvTS. RT I, 04.07.2017, 11

valdkondadest, ei ole võimalik neid ühtse nimetaja alla kirja panna ning seega peaks seadus reguleerima internetilehekülgi www täpsusega. Selline korraldus tagaks ka õigusselguse ning antud valdkonnaga mitte kokku puutuvatele kodanikele on samuti konkreetselt nähtav, milliseid lehekülgi vanglas külastada on võimalik. Arvutite kasutamise täpne korraldus võiks nagu ka praegu, jääda vanglate enda töökorralduse reguleerida. Tegemist ei ole keeruka protseduuriga, mis vajaks täpsemat reguleerimist.

Lisaks internetilehekülgede ligipääsu suurendamisele tuleks kaaluda teiste maailma riikide eeskujul füüsiliste külastuste asemel videokõne võimalust. Hetkel toimuvad vanglates ka kohtuistungid läbi videovõimaluste ning seega on vajalikud vahendid ja võimalused teatud määral juba olemas. Selleks on võimalik kasutada kas Skype vahendust või muud selleks ette nähtud programmi, mis on sisse ostetud koostööpartneritelt. Sellise lahenduse kasutamist on aastaid tagasi küll põgusalt tulevikus võimalikuks peetud, kuid vastavaid samme selle realiseerimiseks ei nähtu. Antud võimaluse kasutamisel tuleb aga algselt kindlaks teha, mis juhtudel ning mis alustel sellist lahendust kasutada lubatakse ning milline on selle tasu. Arvestades teiste maailma riikide arengut antud valdkonnas, on võimalik hinnata ka nende kogemusi ja regulatsiooni ning kohandada seda vastavalt Eesti õigusele ja võimalustele. Tulevikuväljavaadete osas oleks vajalik kaaluda, kui suur roll on Eestis ID-kaardi identifitseerimisvõimalustel ning kas ligipääsetavate lehekülgede puhul on oluline selle kasutusele võtmine. Kõige kriitilisemalt on vajalik analüüsida ID kaardi identifitseerimisvõimalust avaliku E-toimiku tõttu, mille kasutamine paberivaba asjaajamise soovi tõttu aina suureneb.

Kokkuvõte

Internet on tänapäeval üha olulisem vahend erinevates eluvaldkondades. Interneti kasutamise puhul on mitmetes allikastes nähtav diskussioon, kas internet on tänapäeval põhiõigus või mitte. Antud magistritöös on autor jõudnud seisukohale, et internet ei ole eraldiseisev põhiõigus. Tegemist on ühe vahendiga, mille läbi annab teostada mitmeid põhiõigus, kuid see ei muuda seda eraldiseisvaks põhiõiguseks. Nagu ka teisi põhiõigusi, saaks ka informatsioonivabadust teostada juhul, kui interneti ei oleks. Seega on tegemist inimeste jaoks vajaliku ja mugava lahendusega, kuid see ei kuulu inimeseks olemise põhivääruste hulka. Internet on Eestis küll laialdaselt levinud ja oluline tehnoloogiavahend igapäevaelus, kuid eraldi põhiõiguse staatust sellele omistada ei saa.

Interneti kasutamise õigus ja informatsioonivabadus on omavahel seotud, kuna internet üheks informatsioonivabaduse tagamise vahendiks. Interneti kasutamise õigus on enda olemusel laiem kui õigus saada informatsiooni. Erinevalt Euroopa Liidu, Euroopa Nõukogu ja ÜRO normatiivaktidest, kus on nähtud informatsiooni saamise õigust väljendusvabaduse all koos informatsiooni edastamise õigusega, on Eesti õiguskorras informatsioonivabadus määratletud eraldiseisvalt väljendusvabadusest ning põhiseaduse kohaselt on tegemist seadusereservatsioonita põhiõigusega. PS-is on informatsioonivabaduse kaitse all üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Üldiseks kasutamise levitatava teabe puhul on erilise kaitse alla avalik-õigusliku päritoluga informatsioon. Tegemist peab olema informatsiooniga mis avalikus tehtud kas vabatahtlikult või seaduses sätestatud kohustust täites, selle vähemalt üheks sihtgrupiks on avalikkus ning see on avalikku teabelevisse suunatud teabega. See informatsioon peab olema demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Seega ei ole igasugune teave, mis on internetis, enda sisult kvalifikatseeritav informatsioonivabaduse kaitse alla.

Informatsioonivabaduse olulise allikana on kerkinud interneti kasutamise küsimus ka Eesti vanglates. VangS § 31¹ näeb ette, et kinnipeetaval on võimalik tutvuda internetis ametlikele õigusaktide andmebaasidele ja kohtulahendite registriga ning seda vanglateenistuse järelevalve all ja selleks kohandatud arvutis²⁰¹. Praktikas on ametliku õigusaktide andmebaasi ja kohtulahendite registrina lubatud ligi pääseda Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktidele ning Eesti, EIK ja Euroopa Kohtu kohtulahenditele. Muid võimalusi interneti kasutamise kohta ette nähtud ei ole. Samuti ei

²⁰¹ VangS. RT I 2000, 58, 376

ole reguleeritud rohkemalt, kuidas arvuti kasutamise protsess käib ning see on jäetud vanglatel reguleerida vastavalt töökorraldusele. Samuti nähakse vangistusõiguses seadmete kasutamise keeldu, mille kaudu on võimalik tagada internetiühendus. EL-i, Euroopa Nõukogu ning ÜRO tasemel kinnipeetavate interneti kasutamist reguleeritud ei ole ning seega ei ole võimalik võrrelda Eestis kasutatava meetme vastavust sätestatuga.

Interneti kasutamise keelamisel nähakse mitmeid eesmärke, mis aga kätkevad endas interneti võimaliku negatiivset väärkasutamist. Lisaks negatiivsetele võimalustele annab interneti kasutamine ka võimaluse tagada sellega positiivsed muutused. Mitmel pool maailmas võimaldatakse kinnipeetavatel interneti kaudu osa saada mitmetest haridusprogrammidest ning läbi Interneti toimub koolis teadmiste omandamine. Tänapäeval on internetil üha suurem roll ka haridussüsteemides ning seega on antud ka kinnipeetavatel võimalus saada sama tasemega õpet kui õpilastel tavaühiskonnas. Lisaks sellele kasutatakse interneti mujal maailmas ka üheks kommunikatsioonivahendiks perekonna ja lähedastega videokõnede näol. Samuti võimaldatakse kinnipeetavatel suhelda lähedastega e-maili vahendamisel ning see muudab suhtlemise kiiremaks ja efektiivsemaks. Mitmed interneti kasutamise võimalikud negatiivsed mõjud võivad selle kasutamise keelamisel taanduda ning selle piiramisel on huvipooltele erinevad mõjud.

2016.-ndal aastal tegi Eesti kohta EIK otsuse, mille kohaselt ei suutnud riik piisavalt põhjendada, miks kinnipeetavatel ei võimaldada liigipääsu olulist õigusliku informatsiooni sisaldavate internetilehekülgedele, kuigi selleks on juba loodud tehnilised võimalused. Interneti liigipääsu suurendamisest keelduti põhjusel, et see ohustaks vangla julgeolekut, ei täidaks vangistuse eesmärki ning oleks ohuks ühiskonna turvalisusele. Tööl läbi viidud põhiseaduslikkuse analüüsi puhul on leitud, et vanglates interneti kasutamise piiramisel on legitiimne eesmärk. Põhiliseks eesmärgiks on ühiskonna turvalisuse tagamine ning interneti piiranguteta kasutamine ei aitaks kaasa vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamisel. Tegemist on samuti sobiva ja vajaliku meetmega, kuna see aitab seatud eesmärgi saavutamisele kaasa ning interneti kasutamise mitte piiramine ei täidaks vangistuse täideviimise eesmärke ning oleks ohuks ühiskonna turvalisusele. Interneti kasutamise täielik piiramine oleks arvestades internetis õigusaktide ja kohtulahendite kättesaadavust liigne õiguste rikkumine.

Interneti kasutamise piiramine hetkel kehtival määral ei ole aga mõõdukas. Interneti kasutamise õigus kehtestati Eestis 2008.-ndal aastal ning arvestades Eesti ühiskonna arengut, on hetkel ligipääsetavatest lehekülgedest jäänud väheseks. PS § 44 kaitsealasse kuuluvat informatsiooni ei saa samastada tavapärase meelelahutusliku sisuga informatsiooniga. Avalik-õiguslik informatsioon on suurema kaitse all ning selle kasutamise piiramist vanglates ei saa põhjendada ühiskonna turvalisus kaitsega. Vanglas ligipääsetavate internetilehekülgede arvu suurendamisest loobumist ei saa põhjendada ametnike liigse ressursikulukusega, kuna reservatsioonita põhiõiguste piiramine peab olema põhjendatud teiste põhiõiguste või põhiväärtustega, suurenenud ressurss aga seda ei ole. Interneti kasutamise piiramise puhul on kohtuvaidlustes nähtud ainult võimalike negatiivseid ilminguid, arvestatud ei ole aga positiivsete võimalustega, mida võib interneti kasutamise suurendamine vanglates endaga kaasa tuua.

Kinnipeetavatele võib see kaasa tuua positiivseid ilminguid, eelkõige vähendab see nende oskamatust Interneti kasutada ning võib lihtsustada ühiskonda naasmist. Eeltoodust tulenevalt ei pea paika töös seatud hüpotees, mille kohaselt Eestis sätestatud kinnipeetavate interneti kasutamise piirang ei riiva kinnipeetavate põhiõigust informatsioonivabadusele ebaproportsionaalselt. Interneti kasutamise piirang Eesti vanglates piirab informatsioonivabadust ebaproportsionaalselt, mitte vastates mõõdukuse kriteeriumitele. Sellest tulenevalt on vajalik seadusandjal põhjalikumalt analüüsida, millised internetileheküljed oleksid vajalikud kinnipeetavate informatsioonivabaduse riivet arvestades asjakohased ning vastaksid üldiseks kasutamiseks levitava informatsiooni kriteeriumitele.

SUMMARY

EXTENT OF INFRINGEMENT OF PRISONERS' FREEDOM OF INFORMATION REGARDING INTERNET ACCESS CAPABILITIES IN ESTONIAN PRISONS

Eili Blaubrück

The internet has become an increasingly important tool in our daily lives. It affects a lot of different areas in our lives today and offers an opportunity to get the needed information extremely quickly and without much effort. Considering the amount of information on the Internet, it becomes one of the main sources where information can be found. The right to information is a fundamental right and therefore may only be violated in accordance with the law. The law of the European Union sees freedom of information as part of freedom of expression, grouping receiving and imparting information together. The Constitution of Estonia sees freedom of information as separate from the right to freedom of expression. Constitution of the Republic of Estonia § 44 does not give a reason for any infringement of the right to information. According to that, infringement has to be justified by other constitutional values or other fundamental rights. Such an approach makes the protection of freedom of information more important.

Freedom of information also gives prisoners the right to get information distributed for general use. This is disseminated public information, where at least one of the target audiences is the public. This information has to be made more accessible, because it is necessary in a democratic society. Restricting the use of the internet is justified by the prevention of further crime and the protection of members of society. The use of the internet has positive and negative influences on the prisoner as well as on the society. Access to public information gives the prisoner an opportunity to be informed about social developments and prepare himself for his release. Digital skills are nowadays important for managing in society. It is understandable that the internet can be used to commit new crimes and traumatize victims, but this cannot be done through a page that is managed by the state. The right to use the internet is not the same as freedom of information, but they are interconnected. The research problem of this work is the restriction of the information rights of prisoners and whether the restriction is proportionate or not. The aim is to find out if the limitation is constitutional and if not, to what extent. It is necessary to assess whether the current law has a legitimate aim and whether it is appropriate, necessary and moderate.

The main goal of the work is to assess whether the restricted internet access of prisoners is in accordance with the freedom of information. This master's thesis answers the questions whether restricting the freedom of information by the internet access limitations in Estonian prisons is constitutional, how the freedom of information and access to internet is regulated in prisons in Estonia and how it is regulated by the European Union legislation, and what are the current practices on internet usage in prisons around the world. The hypothesis is that the restrictions on the use of internet by prisoners do not infringe the freedom of information disproportionately. In this master's thesis a qualitative research method is used as a research method. For this purpose, the existing law and other sources included in this topic will be looked at and described as well as the description of the information contained therein, the answer to the given research question will be found and the hypothesis will be assessed. In the theoretical part of the work, the descriptive method is used mainly to explain the necessity of the research and the background system. The substantive part of the work and the problem set-up are mainly based on an analytical research methodology, which includes analysis of legislation, court decisions and other standards or legal materials.

The conclusion of this paper is that freedom of internet is not one of the fundamental rights; it is one of the tools for getting information and expressing ideas. Just because something is valuable for implement a different fundamental right, does not mean it is a human right. It is an important tool in Estonian society for implementing fundamental rights and obtaining public information about our public administration and legislation. In Estonia, prisoners have internet access only to court decisions (rikos.rik.ee) and legislations (riigiteataja.ee). This is not limited to Estonian decisions and law: they also have access to the database of the European Court of Human Rights, the Official Journal of the European Union and Case-law of the Court of Justice. That means that the Imprisonment Act provides for a limited right to the internet in Estonian prisons. According to Estonian prison terms, the purpose of our imprisonment is to increase the prisoners' law-abidingness. The information disseminated for general use on the internet may be necessary for the reintegration of prisoners and the prohibition on using the internet cannot take into account only the negative possibilities. The European Court of Human Rights made judgments about Estonia in 2016, where they found that since access to certain sites containing legal information is allowed by Estonian law, the restriction of access to other sites that also contain legal information constitutes an interference with the right to receive information and Supreme Court and the

Government have failed to convincingly demonstrate that giving the applicant access to three additional websites would have caused any noteworthy additional costs.

Estonian courts found that limiting the use of the internet in prisons is proportional. Unlike courts, this master's thesis concludes that restrictions on the use of internet in Estonian prisons are appropriate and necessary, but not moderate. The availability of general information to ensure the freedom of information is more important than the country's potential financial loss to add some new accessible internet websites. Access to web pages that contain legal information and information related to fundamental rights cannot be treated in the same way as entertainment and communication web pages. Restricting the use of the internet is necessary to protect the security of society, but this does not justify limiting public information. This kind of information can help prisoners to become more independent and to be more ready to be released. Therefore the legislators should discuss what kind of resocialization-related and nationally significant web pages they have to make accessible in prisons.

Kasutatud allikad

Teadusraamatud

1. Sootak, J., Madise, L., Pikamäe, P. (2014). *Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne.2. Täiendatud väljaanne*. Tallinn: Juura, 97.
2. Human Rights and the Internet (2000)/ Eds. E.F.Halpin ,S. Hick, E.Hoskins. Great Britain: Macmillan Prees LTD.
3. Handbook of Socialization: Theory and Research (2008)/Eds. J.E. Grusec, P.D Hastings. New York: Guilford Press.

Teadusartiklid

4. Alexy, R. (2001). Põhiõigused Eesti Põhiseaduses. *Juridica*, No. 2001/Eriväljaanne, 5-96.
5. Aule, K. (2002). Riigisaladus – kas „salajane õigus“? Informatsioonivabaduse loomulikust piirist. *Juridica*, No. 2002/5, 303-311.
6. Bagaric, M., Fischer, N., Hunter, D. (2018). The Hardship That is Internet Deprivation and What it Means for Sentencing: Development of the Internet Sanction and Connectivity for Prisoners. *Akron Law Journal*, vol. 51, lk 260-322.
7. Best, M.L. (2004). Can the Internet be a Human Right? - *Human Rights & Human Welfare*, Vol. 4, 23-31.
8. Boyd, D., and Crawford, K. (2012). Critical questions for big data. Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. *Information, Communication & Society*, vol. 15, lk 662- 679.
9. Coggeshall, M. (2017). Back to Benevolence: The Case for Internet Access in Nevada's Juvenile Detention Centers- *Newada Law Journal*. Vol 17, 493-516.
10. Daniela.V.D., Richard, B. Where freedom matters. Internet Adoption among the Former Socialist Countries. *Gasette: The International Journal for Gommunication Studies*, Vol. 67 (2), 173-187.
11. Ernits, M. (2001). Konkreetne normikontroll de lege lata ja de lege ferenda. *Juridica*, No. 2001/8.572-596.

12. Dr. Victoria Knight (2015). Some Observations on the Digital Landscape of Prisons Today. *Prison Service Journal*, No. 220, 3-10.
13. Gillett, G. (2011). A World Without Internet: a New Framework for Analyzing a Supervised Release Condition that Restricts Computer and Internet Access. *Fordham Law Review*, Vol. 79, Issue 1, 216-264.
14. Grant, H. and Lavery, G. (2017). Masquerading Sanity: Crimes, Violence and Victimization on the Internet. *Acta Psychopathologica*, Vol.3 No.3:26.
15. Hamby, S., Blount, Z., Smith, A., Jones, L., Mitchell, K., Taylor, E. (2018). Digital poly-victimization: The increasing importance of online crime and harassment to the burden of victimization. *Journal of Trauma & Dissociation*, vol. 19, lk 382-398.
16. Janis, W., Kimberly, J.M., David, F. (2003). Internet Sex Crimes Against Minors: The Response of Law Enforcement. *Crimes against Children Research Center. University of New Hampshire*. Kättesaadav: <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=202909>.
17. Johnson. B.J.(2016). Jail(E)Mail: Free Speech Implications of Granting Inmates Access to Electronic Messaging Services. *Washington Journal of Law, Tehnology & Arts*, Vol. 11, Issue 4 Winter 2016, 285-310.
18. Kalmo, H. (2013). Põhiseadus ja proportsionaalsus – kas pilvitu kooselu?. *Juridica*, No. 2013/2, 79-97.
19. Mitchell, K.J., Finkelhor, D., Wolak; J.(2005). The Internet and Family and Acquaintance Sexual Abuse. Sage Publication, *Child Maltreatment*, Vol. 10, No. 1, 49-60.
20. Laffranque J. (2016). Euroopa Inimõiguste Kohus ja Eesti õigus: kas monoloog või dialoog?. *Juridica*, No. 2016/8, 539-551.
21. Cao, L. Zhao, J., S.Van Dine (1997). Prison disciplinary tickets: A test of the deprivation and importation models. *Journal of Criminal Justice*, Volume 25, Issue 2, 103-113.
22. Lissitsa, S., & Chachashvili-Bolotin, S. (2016). Life satisfaction in the internet age– Changes in the past decade. *Computers in Human Behavior, Elsevier* Vol. 54, 197-206.
23. Lucchi, N. (2014). Internet Content Governance and Human Rights. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, Vol. 16 (4), 809-856.
24. Marion, A. (2005). Isikuandmete kaitse põhiõiguslik alus: kas õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja/või eraelu austamisele? *Juridica*, No. 2005/8, lk 537-543.
25. Reisdorf, B.C. & Jewkes, Y. (2016). (B)Locked sites: cases of Internet use in three British prisons. *Information, Communication & Society*, vol. 19, lk 771-786.

26. Scott, G.D., Gendreau, P. (1969). Psychiatric implications of sensory deprivation on maximum security prison. *Canadian psychiatric association Journal*, vol. 14. No. 3, 337-341.
27. Skepys, B. (2012). Is There a Human Right to the Internet? *Journal of Politics and Law*; Vol. 5, No. 4.
28. Smith, P.S (2012). Imprisonment and Internet-Access. Human Rights, the Principle of Normalization and the Question of Prisoners Access to Digital Communications Technology. *Nordic Journal of Human Rights*, Vol.30. No.4, 454-482.
29. Stasova, L., Khynova, J. (2012). Internet social networks as important agents of social inclusion for contemporary children and youth. *SHS Web of Conferences, EDP Sciences*, vol 2.
30. Triipan, M. (2006). Proportsionaalsuse põhimõtte Euroopa Liidu õiguses. *Juridica*, No. 2006/3, 151-158.
31. Tupay, P.K., Mikiver, M. (2015). E-riik ja põhiõigused. *Juridica*, No. 2015/3, 163-176.
32. Uygarer, R., Uzunboylu, H. (2017). An Investigation of the Digital Teaching Book Compared to Traditional Books in Distance Education of Teacher Education Programs. *Journal of Mathematics Science and Technology Education*, Vol 13 (8), 5365-5377.
33. Weinstein, A. Feder, L., Rosenberg, K.P., Dannon, P. (2014). Internet Addiction Disorder: Overview and Controversies. *Behavioral Addictions Criteria, Evidence, and Treatment*. Academic Press, chapter 5, 99-117.
34. Žurakovskaja-Aru, K. (2015). Lapse õigus vs. võimalus suhelda vangistuses vanemaga – vanglavälisest suhtlemisest ümberpööratuna. *Juridica*, No. 2015/6, 405-417.

Eesti õigusaktid

35. Avaliku teenistuse seadus. RT I, 04.07.2017, 11
36. Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 1992, 26, 349.
37. Gümnaasiumi riiklik õppekava. RT I, 14.01.2011, 2
38. Keeleseadus. RT I, 31.12.2015, 22.
39. Kriminaalhooldusseaduse, vangistuseseaduse ja kohtute seaduse muutmise seadus. RT I, 2008, 17, 118.
40. Riigi Teataja Seadus. RT I, 03.03.2017, 23

41. Vangistusseadus. RT I 2000, 58, 376
42. Vangla sisekorraeskiri. RT I, 06.10.2017, 7
43. Viru Vangla kodukord. Kinnitatud Viru Vangla 23.01.2013 käskkirjaga nr 1-1/19; muudetud 07.12.2017 käskkirjaga nr 1-1/132. Kättesaadav: http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/18_viru_vangla_kodukord_muudetud_7.12.2017_kk_1-1-132_joust_07.12.2017.pdf

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid

44. Euroopa Liidu põhiõiguste harta, OJ C 326, 26.10.2012, 391–407
45. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoober 2012 direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JS, ELT L 315, 14.11.2012, lk 57—73. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2012.315.01.0057.01.EST&toc=OJ:L:2012:315:TOC.
46. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, RT II 2010, 14, 54.
47. The Universal Declaration of Human Rights. Vastu võetud ÜRO Peaassamblee poolt 10.11.1948. Kättesaadav: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

Eesti kohtulahendid

48. RKPJKo 3-4-1-6-98
49. RKPJKo 3-4-1-1-02
50. RKPJKo 3-4-1-6-02
51. RKPJKo 3-4-1-5-05
52. RKHKo 3-3-1-20-07
53. TrtHko 3-07-1431
54. RKPJKo 3-4-1-16-08
55. RKÜKo 3-3-1-5-09
56. RKHKo 3-3-1-41-11

57. RKPJKo 3-4-1-42-13

58. RKÜKo 3-3-2-1-16

59. TrtHK 3-17-1483

Muud kohtulahendid

60. *Yildirim v. Turkey*, no 3111/10, ECHR 2012.

61. *Mouvement Raelien Suisse v Switzerland*, no.16354/06, ECHR 2012

62. Kohtuotsus, 22.01.2013, Sky Österreich, C-283/11, ECLI:EU:C:2013:28, punkt 52.

63. *Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary*, no. 18030/11. ECHR, 2016.

64. *Kalda vs. Eesti*, no. 17429/10, ECHR 2016

65. *Jankovski vs. Leedu*, no. 21575/08, ECHR 2017

Muud allikad

66. *Arvamus vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusele*, 29.04.2015 nr 18-2/150499/1501894. Õiguskantsler. Kättesaadav: <http://www.oiguskantsler.ee/et/seisukohad/seisukoht/arvamus-eeln%C3%B5ule-vangistusseaduse-muutmise-seaduse-eeln%C3%B5uv%C3%A4ljat%C3%B6%C3%B6tamise>, 13. veebruar 2018.

67. BBC News (2010). *Internet access is 'a fundamental right'*. Kättesaadav: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8548190.stm>, 21. jaanuar 2018.

68. *Blog: Finnish prisons go online* (2015). Prison Education Trust. Kättesaadav: <http://www.prisonerseducation.org.uk/news/blog-finnish-prisons-go-online>, 22. aprill 2018.

69. eKool. Kättesaadav: https://ekool.eu/index_et.html, 26.aprill 2018.

70. European e-justice. Kodulehekülj. Kättesaadav: <https://e-justice.europa.eu/home.do>, 27. aprill 2018.

71. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsember 2006 soovitus 2006/952/EÜ, alaealiste ja inimväärkuse kaitse ning vastulause esitamise õiguse kohta seoses Euroopa audiovisuaalsete ja online-teabe teenuste sektori konkurentsivõimega, ELT L 378, 27.12.2006, lk 72—77. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- [content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.378.01.0072.01.EST&toc=OJ:L:2006:378:TO C](#), 20. veebruar 2018.
72. Gilna, D (2017). "PrisonCloud" Provides Limited Internet Access to Belgian Prisoners. *Prison Legal News*. Kättesaadav: <https://www.prisonlegalnews.org/news/2017/mar/31/prisoncloud-provides-limited-internet-access-belgian-prisoners/>, 18. aprill 2018.
73. Juurdepääs Euroopa Liidu õigusaktidele. Eur-Lex. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/content/tools/TableOfSectors/types_of_documents_in_eurlex.html, 02. aprill 2018.
74. Kohtunike Tõnu Antoni, Indrek Koolmeistri, Jüri Põllu ja Harri Salmanni eriarvamus Riigikohtu üldkogu otsusele haldusasjas nr 3-3-1-5-09, p 6. Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=3-3-1-5-09>, 18. veebruar 2018
75. *Kriminaalhooldusseaduse, vangistuseseaduse ja kohtute seaduse muutmise seadus 169 SE*. Justiitsministeerium. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/7681a481-36f6-d2bc-73d91eb65dc025ba/Kriminaalhooldusseaduse,%20vangistuseseaduse%20ja%20kohtute%20seaduse%20muutmise%20seadus>, 13. veebruar 2018.
76. *Kuritegevus Eestis 2016*. Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eestis-2016-0>, 16. detsember 2017.
77. Number of internet users worldwide from 2005 to 2017 (in millions). The Statistics Portal. Kättesaadav: <https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide/>, 03. aprill 2018.
78. Olesk, M. (2010). Inim-ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Tallinna Raamatutrükikoda, Justiitsministeerium.
79. OECD (2017). Information and communication technology (ICT). OECD (database). [Online] <https://data.oecd.org/ict/internet-access.htm> (03. aprill 2018).
80. OSCE (2010). *Report. Freedom of Expression on the Internet*. Kättesaadav: <http://www.osce.org/fom/80723?download=true>, 22. jaanuar 2018.
81. *PrisonCloud*. Ebo-Enterprises. Kättesaadav: <https://www.ebo-enterprises.com/prisoncloud>, 18. aprill 2018.
82. *Prisoners have digital rights*. EPEA. Kättesaadav: <http://www.epea.org/prisoners-have-digital-rights/>, 04. aprill 2018.
83. Recommendations and Declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society (2015). Recommendation Rec (2002) 2 of the Committee of Ministers to member states on access to official documents. Kättesaadav: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680645b44>, 13. veebruar 2018.

84. Recommendation CM/Rec(2014)6 of the Committee of Ministers to member States on a Guide to human rights for Internet users . Kättesaadav: <https://rm.coe.int/16804d5b31>, 12. veebruar 2018.
85. Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to member states on the access to information held by public authorities. Kättesaadav: <https://rm.coe.int/1680645b44>, 13. veebruar 2018.
86. Recommendation *Rec(2006)2* of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Kättesaadav: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8d25#_ftn1, 20. veebruar 2018
87. Riigikohtunik Priit Pikamäe eriarvamus Riigikohtu üldkogu 30. juuni 2017. a otsuse kohta kohtuasjas nr 3-3-2-1-16. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/detailid.html?id=210733619>, 18. veebruar 2018.
88. Riigi õigusabi koduleht. Kättesaadav: <http://www.riigioigusabi.ee/>, 27. aprill 2018.
89. Sheerin, A., Ring, M., Sinclair, L., Marashian, M. (2013). Bridging the gap : supporting the implemetation of family conferencing for inmates and their families. *Australasian Journal of Correctional Staff Development*, lk 1-5. Kättesaadav: <http://csa.intersearch.com.au/csajspui/handle/10627/679>, 18. aprill 2018
90. Smith, J IV (2016). *The end of prison visitation*. Kättesaadav: <https://mic.com/articles/142779/the-end-of-prison-visitation#.HcjptcSUB>, 18 aprill 2018.
91. Statistikaamet (2017). *Noorte IT seadmete ja interneti maailmas*. Kättesaadav: <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>, 20. veebruar 2018
92. *Taasihiskonnastamine*. Justiitsministeerium. Vanglateenistus. Kättesaadav: <http://www.vangla.ee/et/karistuse-kandmine/taasuhiskonnastamine>, 18. aprill 2018.
93. Tartu Ülikool (2017). *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Kättesaadav: www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-44/, 15. detsember 2017.
94. *Teabevärv*. Andmekaitse Inspektsioon. Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/avalik-teave/teabevarav>, 20 veebruar 2018.
95. *The Charter of Digital Rights edition 10*. The EDRI papers. Kättesaadav: https://edri.org/wp-content/uploads/2014/06/EDRI_DigitalRightsCharter_web.pdf, 21. jaanuar 2018.
96. Tänav, R. (2008). Eesti kinnipeetavate hinnang relatiivsele deprivatsioonile. (Lõputöö). Sisekaitseakadeemia Justiitskolledž. Tallinn. Kättesaadav: https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/1799/2008%20Remo_Tanav.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 18. aprill 2018.

97. Uks e-riiki – parim koht riigi teenuste leidmiseks. Eesti.ee kodulehekülj. Kättesaadav: <https://www.eesti.ee/et/index.html>, 13. veebruar 2018
98. United Nation Economic and Social Council Commission on Crime Prevention and Criminal Justice (2015). United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules). Kättesaadav: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/175, 26. aprill 2018.
99. *Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv*. Justiitsministeerium. Vanglateenistus. Kättesaadav: <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv>, 23. aprill 2018.
100. Vangistuse täideviimine ja järelevalve korraldus. Vanglateenistuse õpik. (2016). Tallinna Trükikoda, Justiitsministeerium.
101. *Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine* (2017). Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#3SmCIIwx>, 13. veebruar 2018.
102. *Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine* (2017). Välisministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#LiBiaxLA>, 19. aprill 2018.
103. *Vangistusseaduse muutmise seaduse (kinnipeetavate ligipääs internetile) eelnõu seletuskiri* (2015) Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#Rx31DgGC>, 13. veebruar 2018.
104. *Vangistusseaduse muutmise seaduse (kinnipeetavate ligipääs internetile) eelnõu seletuskiri* (2017) Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#fRwZsVGf>, 13. veebruar 2018.
105. *Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus* (2015). Justiitsministeerium, lk 15. Kättesaadav: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#OUBKCR8u>, 13. veebruar 2018.
106. Viru Vangla kodukorra seletuskiri. Kinnitatud Viru Vangla direktori 23.01.2013 käskkirjaga nr 1-1/19; muudetud 09.04.2018 käskkirjaga nr 1-1/41. Kättesaadav: http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumentid/19.1_viru_vangla_kodukorra_seletuskiri_muudetud_9.04.2018_kaskkirjaga_nr_1-1-41_joust_10.04.2018.pdf, 13. detsember 2017.

Lisa 1

VIRU VANGLA

VASTUS TEABENÕUDELE

Jõhvi

22.03.2018 nr 2-5/9820-2

Viru Vanglas registreeriti 12.03.2018 Teie teabenõue, milles palusite välja tuua internetileheküljed, millele on kinnipeetavatel võimalik ligi pääseda selleks ette nähtud arvutite kaudu Viru Vanglas. Vastavalt soovisite <https://www...> täpsusega

Pilt, mis KP õigusaktide arvutist avaneb, ja mis sisaldab aadresse mida külastada on võimalik. <http://avalik.vangla.ee/>

1. Riigi Teataja – <https://www.riigiteataja.ee/index.html>
2. Riigikohtu lahendid - <https://rikos.rik.ee/>
3. Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite andmebaas (HUDOC) - <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>
4. Euroopa Liidu Teataja - <http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=et>
5. Euroopa Kohtu kohtupraktika - <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=et>
6. Õiguskantsleri 2014 tegevuse ülevaade (PDF)
7. Õiguskantsleri 2013 tegevuse ülevaade (PDF)
8. Õiguskantsleri 2012 tegevuse ülevaade (PDF)
9. Kõigi Eesti vanglate kodukorrad ja nende seletuskirjad (PDF)
10. Tartu Vangla ja Viru Vangla Raamatukogu
11. Euroopa Vanglareeglistiku eestikeelne tõlge (PDF) ja inglisekeelne versioon (PDF)

(allkirjastatud digitaalselt)
Marko Sillastu
Raamatukoguhoidja

Lisa 2

TALLINNA VANGLA

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud: 15.03.2018

Kehtib kuni: 15.03.2093

Alus: AvTS § 35 lg 1 p 12

Teabevaldaja: Tallinna Vangla

Eili Blaubrück
eili.kurst@hotmail.com

Teie 12.03.2018

Meie 15.03.2018 nr 2-2/18/5836-2

Vastus teabenõudele

Tallinna Vanglas registreeriti 12.03.2018 Teie teabenõue, milles palute välja tuua internetileheküljed, millele on kinni peetaval võimalik ligi pääseda selleks ette nähtud arvutite kaudu Tallinna Vanglas. Veebilehekülgi soovite <https://www....> täpsusega.

Vastuseks teatame, et Tallinna Vangla kinnipeetavatel on võimalik tutvuda järgmiste andmebaaside ja registritega:

1. Riigi Teataja - <https://www.riigiteataja.ee/> ;
2. Riigikohtu kohtulahendite andmebaas - <https://rikos.rik.ee/> ;
3. Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite andmebaas (HUDOC) - hudoc.echr.coe.int ;
4. Euroopa Liidu Teataja - <http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=et> ;
5. Euroopa Kohtu kohtupraktika - <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=et> ;
6. Õiguskantsleri 2014 tegevuse ülevaade;
7. Õiguskantsleri 2013 tegevuse ülevaade;
8. Õiguskantsleri 2012 tegevuse ülevaade;
9. kõigi Eesti vanglate kodukorrad ja nende seletuskirjad;
10. Tartu Vangla ja Viru Vangla Raamatukogu;
11. Euroopa Vanglareeglistiku eestikeelne tõlge ja ingliskeelne versioon.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Irene Iskül
jurist

Lisa 3

TARTU VANGLA

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud: 14.03.2018
Kehtib kuni: 14.03.2093
Alus: AvTS § 35 lg 1 p 12
Teabevaldaja: Tartu Vangla

Lp Eili Blaubrük
Viru Vangla
Ülesõidu 1
Jõhvi, 41536, Ida-Viru maakond
viruv.info@just.ee

Teie 09.03.2018

Meie 14.03.2018 nr 2-5/323-2

Teabenõudele vastamine seoses internetilehtedele juurdepääsu kohta

Esitasite 09.03.2018 Tartu Vanglale teabenõude, milles palute infot seoses internetilehekülgede kohta, millistele on ligipääs kinnipeetavatele selleks ette nähtud arvutite kaudu.

Tartu Vanglas on kinnipeetavatel võimalik külastada üldist veebiaadressi <http://avalik.vangla.ee>, kus on järgmised veebiaadressid ja pdf vormis dokumendid, millega on võimalik tutvuda:

- Riigiteataja <https://www.riigiteataja.ee>
- Riigikohtu lahendid <https://rikos.rik.ee>
- European Court of Human Rights <https://hudoc.echr.coe.int>
- Euroopa Liidu Teataja <http://eur-lex.europa.eu>
- Euroopa Kohtu kohtupraktika <http://curia.europa.eu>
- Tartu Vangla raamatukogu http://avalik.vangla.ee/tartu_raamatukogu.html
- Viru Vangla raamatukogu http://avalik.vangla.ee/viru_raamatukogu.html
- Õiguskantsleri 2014 tegevuse ülevaade (PDF)
- Õiguskantsleri 2013 tegevuse ülevaade (PDF)
- Õiguskantsleri 2012 tegevuse ülevaade (PDF)
- Maardu üksuse avavangla KK (PDF)
- Maardu üksuse avavangla SK (PDF)
- Tallinna Vangla KK (PDF)
- Tallinna Vangla SK (PDF)
- Tartu Vangla KK (PDF)
- Tartu Vangla SK (PDF)
- Tartu Vangla avavanglaosakonna KK (PDF)
- Viru Vangla avavanglaosakonna KK (PDF)
- Viru Vangla avavanglaosakonna SK (PDF)
- Viru Vangla KK (PDF)
- Viru Vangla SK (PDF)
- Euroopa Vangla reeglistiku eestikeelne tõlge
- Euroopa Vangla reeglistiku inglisekeelne tõlge

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Joel Ruubel
Üksuse juht
Kolmas üksus